

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI**

**MÜZEHHİP KANBUR HASAN ÇELEBİ’NİN İ.Ü. NADİR
ESERLER KÜTÜPHANESİ A.6549 ENVANTER NUMARALI
MUSHAF-I ŞERİF’İNİN TEZHİP SANATI AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Büşra ERENULUĞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. M. Hülya DOĞRU

NİSAN- 2024

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**MÜZEHHİP KANBUR HASAN ÇELEBİ’NİN İ.Ü. NADİR
ESERLER KÜTÜPHANESİ A.6549 ENVANTER
NUMARALI MUSHAF-I ŞERİF’İNİN TEZHİP SANATI
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra ERENULUĞ

Enstitü Anasanat Dalı: Geleneksel Türk Sanatları

“Bu tez 29/04/2024 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Ahmet Sacit AÇIKGÖZOĞLU	Başarılı
Doç. Dr. Mesude Hülya DOĞRU	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Mehmet AVUNDUK	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Büşra ERENULUĞ

29/04/2024

ÖN SÖZ

İslam medeniyetinin en kıymetli eserleri olan Mushaf-ı Şerifler, cilt, hüsn-i hat, tezhip ve katı' gibi geleneksel sanatlarımızı içerisinde barındıran yazma eserlerdir. Kuran-ı Kerimlerin ilk yazıldığı günden bugüne kadar pek çok sanatkâr Mushaf'a verilen değeri yansıtmak için güzel yazmanın (hat sanatı) yanı sıra onu süsleme ve güzelleştirme isteği ile tezhip sanatının gelişmesini sağlamıştır. XVII. yüzyılın önemli hattatlarından Hafız Osman ve devrin ünlü müzehhipleri arasında yer alan Kanbur Hasan Çelebi bu sanatkârlardandır.

Bu çalışma kapsamında İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi tarafından korunan A.6549 envanter numaralı Mushaf tezhip sanatı açısından incelenmiş ve Türk İslam Eserleri Müzesi'ne ait 405 envanter numaralı Mushaf ile karşılaştırılmıştır. Her bir sayfası tezhip sanatı açısından tasnif ve terminoloji çalışmaları ışığında tetkik edilmiştir. Çalışmanın Mushaflara ve tezhip sanatına ilgi duyan araştırmacılar için faydalı olmasını diliyoruz.

Bu süre içerisinde yardım ve desteğini benden esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Mesude Hülya DOĞRU'ya, çok kıymetli hocam Prof. Dr. Ahmet Sacit AÇIKGÖZOĞLU'na, bu eserleri benimle paylaştıkları için İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ne ve Türk İslam Eserleri Müzesi'ne bir teşekkür borç bilirim.

Okul hayatım ve yüksek lisans sürecimde sevgi ve desteklerini her daim yanımda hissettiğim canım aileme ve destek olanlara çok teşekkür ederim.

Büşra ERENULUĞ

29/04/2024

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	v
ÇİZİM LİSTESİ	xii
ÖZET	xv
ABSTRACT	xvi
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: OSMANLI DÖNEMİ TEZHİP SANATI VE XVII. YÜZYIL	5
1.1. Osmanlı Dönemi Tezhip Sanatının Gelişimi.....	5
1.2. XVII. Yüzyıl Tezhip Sanatı.....	6
1.3. Mushaflarda Tezhipli Alanlar.....	7
1.4. Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi	22
2. BÖLÜM: KANBUR HASAN ÇELEBİ'YE AİT MUSHAFIN TEZHİB SANATI	
AÇISINDAN İNCELENMESİ	25
2.1. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde Bulunan A.6549 Envanter	
Numaralı Mushaf'ın Tezhipli Sayfaları.....	25
2.1.1. Mushaf-ı Şerif'in Cilt Süslemesi	26
2.1.2. Mushaf-ı Şerif'in Serlevha Tezhibi	29
2.1.3. Mushaf-ı Şerif'in Surebaşı Tezhip Örnekleri	32
2.1.4. Mushaf-ı Şerif'in Mushaf Gülleri.....	44
2.1.5. Mushaf-ı Şerif'in Durakları	69
2.1.6. Mushaf-ı Şerif'in Ketebe Sayfası Tezhibi	72
2.2. Mushaf'ı Şerif'in Tezhip Sanatındaki Yeri	74
3. BÖLÜM: KANBUR HASAN ÇELEBİ'YE AİT İKİ MUSHAFIN TEZHİB	
SANATI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMASI	75
3.1. Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi'ye Ait TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf'ın	
Tezhip Sanatı Açısından Değeri	75
3.2. İÜ.NEK. A.6549 Envanter Numaralı Mushaf'ın TİEM 405 Envater Numaralı	
Mushaf İle Karşılaştırması	76

SONUÇ	125
KAYNAKÇA.....	135
ÖZ GEÇMİŞ	137

KISALTMALAR

TIEM	: Türk İslam Eserleri Müzesi
İÜ.NEK	: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
Bkz	: Bakınız
s.	: Sayfa numarası
C.	: Cilt numarası
S.	: Sayı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: İÜ.NEK. A.6549 Envanter Numaralı Eserin Sayfalarının Motif Bakımından İncelenmesi	127
Tablo 2: İÜ.NEK. A.6549 Envanter Numaralı Eserde Görülen Motifler.....	129
Tablo 3: İÜ.NEK. A.6549 Envanter Numaralı Eserde Görülen Motifler.....	130
Tablo 4: İÜ.NEK. A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in Tezhipli Alanlarında Görülen Motif ve Renkler	131
Tablo 5: İÜ.NEK. A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in Mushaf Gülleri Özellikleri Bakımından Sayısal İncelenmesi	132
Tablo 6: İÜ.NEK. A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in Surebaşı Tezhipleri Özellikleri	133

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: TYEK, Manisa YEK, 45 HK 12905 Envanter Numaralı Yazma Eserin 1 ^b ve 2 ^a Zahriye Sayfaları.....	8
Fotoğraf 2: TYEK, Süleymaniye YEK, Hamidiye 5 Envanter Numaralı Yazma Eserin 1 ^b ve 2 ^a Serlevha Sayfaları	9
Fotoğraf 3: Sakıp Sabancı Müzesi, Kitap ve Hat Sanatları Koleksiyonu, 100-0056 Envanter Numaralı Eser, Hamse Gülü, s.358	10
Fotoğraf 4: Sakıp Sabancı Müzesi, Kitap ve Hat Sanatları Koleksiyonu, 100-0056 Envanter Numaralı Eser, Aşr Gülü, s. 524.....	11
Fotoğraf 5: Sakıp Sabancı Müzesi, Kitap ve Hat Sanatları Koleksiyonu, 100-0056 Envanter Numaralı Eser, Hizb Gülü,s.192.....	11
Fotoğraf 6: Sakıp Sabancı Müzesi, Kitap ve Hat Sanatları Koleksiyonu, 100-0056 Envanter Numaralı Eser, Cüz Gülü,s.164	12
Fotoğraf 7: TYEK, Nuriösmaniye 22 Envanter Numaralı Yazma Eserin Zahriye Sayfaları	12
Fotoğraf 8: TYEK, Edirne Selimiye YEK, Selimiye 4509 Envanter Numaralı Yazma Eserin Surebaşları	13
Fotoğraf 9: Sakıp Sabancı Müzesi, Kitap ve Hat Sanatları Koleksiyonu, 100-0056 Envanter Numaralı Eser, Secde Gülü, s.476.....	14
Fotoğraf 10: TYEK, Bursa İnebey YEK, Türk İslam Eserleri 207 Envanter Numaralı Yazma Eserin Surebaşı	15
Fotoğraf 11: TYEK, Amasya Beyazıt YEK, Beyazıt 1885, Süleymaniye YEK, Nafizpaşa 3, Süleymaniye YEK, Yeni Cami 3, Envanter Numaralı Yazma Eserlerin Durakları.....	15
Fotoğraf 12: İÜ.NEK. A.6487 Envanter Numaralı Şeyh Hamdullah, Murakka.....	16
Fotoğraf 13: DİA. “Tezhip” Maddesi, TSMK, III.Ahmed, 5 Envanter Numaralı Şeyh Hamdullah Kur’an-ı Kerimi Hatime Tezhibi.....	17
Fotoğraf 14: M.Hülya Doğru, “Selçuklulardan Yirminci Yüzyıla Kadar Tezhipte, Ciltte ve Mimaride Kullanılmış Zencerekler Üzerinde Motiflerin Kökenlerine İlişkin Bir Araştırma” Sanatta Yeterlik Tezi, C.1, s.109	18
Fotoğraf 15: Sakıp Sabancı Müzesi, Kitap ve Hat Sanatları Koleksiyonu, 100-0056 Envanter Numaralı Eser Serlevha Tezhibi Tığları.....	19

Fotoğraf 16: DİA. “Hafız Osman” Maddesi, İÜ. Ktp. 6477 Envanter Numaralı Sülüs-Nesih Kıt’a	20
Fotoğraf 17: DİA. “Hafız Osman” Maddesi, Hattat Hâfız Osman’ın 1107 (1695-96) Tarihli Hilye Formu (Cengiz Çetindoğan Koleksiyonu)	21
Fotoğraf 18: DİA, Hattat Hâfız Osman’ın Koca Mustafa Paşa Camii (Sünbül Efendi Dergâhı) Haziresindeki Mezar Taşı Kitâbesi.....	22
Fotoğraf 19: TİEM 405 Envanter Numaralı Eserin 412 ^b ve İÜ.NEK. A.6549 Envanter Numaralı Eserin 459 ^a Ketebe Sayfaları, Kanbur Hasan Çelebi İmzası ...	23
Fotoğraf 20: TİEM, 405 Envanter Numaralı Eserin 1 ^b ve 2 ^a Serlevha Tezhibi Sayfaları	24
Fotoğraf 21: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif’in Cilt Kapakları ..	26
Fotoğraf 22: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif’in 1 ^b ve 2 ^a Sayfaları, Serlevha Tezhibi	29
Fotoğraf 23: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif’in 35 ^a Sayfası, Surebaşı Tezhibi.....	32
Fotoğraf 24: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif’in 54a Sayfası, Surebaşı Tezhibi.....	33
Fotoğraf 25: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif’in 90 ^b Sayfası, Surebaşı Tezhibi.....	35
Fotoğraf 26: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif’in 108 ^a Sayfası, Surebaşı Tezhibi.....	36
Fotoğraf 27: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif’in 178 ^a Sayfası, Surebaşı Tezhibi.....	37
Fotoğraf 28: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif’in 183 ^a Sayfası, Surebaşı Tezhibi.....	38
Fotoğraf 29: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif’in 203 ^a sayfası, Surebaşı Tezhibi.....	39
Fotoğraf 30: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif’in 227a Sayfası, Surebaşı Tezhibi.....	40
Fotoğraf 31: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif’in 291 ^a Sayfası, Surebaşı Tezhibi.....	41

Fotoğraf 32: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 297 ^a Sayfası, Surebaşı Tezhibi.....	42
Fotoğraf 33: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 319 ^b Sayfası, Surebaşı Tezhibi.....	43
Fotoğraf 34: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 22 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	45
Fotoğraf 35: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 82 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	46
Fotoğraf 36: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 101 ^a Sayfası, “Cüz” Mushaf Gülü Tezhibi.	47
Fotoğraf 37: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 26 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	48
Fotoğraf 38: İÜ.NEK., A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 29 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).	50
Fotoğraf 39: İÜ.NEK., A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 184 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	51
Fotoğraf 40: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 33 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	52
Fotoğraf 41: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 40 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	53
Fotoğraf 42: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 57 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).	54
Fotoğraf 43: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 89 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	55
Fotoğraf 44: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 200 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	56
Fotoğraf 45: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 223 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	57
Fotoğraf 46: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 19 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	58
Fotoğraf 47: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 16 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).	59

Fotoğraf 48: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 242 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	60
Fotoğraf 49: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 310 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).....	61
Fotoğraf 50: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 225 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (secde).....	62
Fotoğraf 51: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 218 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).....	63
Fotoğraf 52: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 54 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	64
Fotoğraf 53: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 227 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	65
Fotoğraf 54: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 86 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).....	66
Fotoğraf 55: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 79 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	67
Fotoğraf 56: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 196 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (secde ve hizb).....	68
Fotoğraf 57: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 1 ^b Serlevha Sayfası, Durak Örneği.....	69
Fotoğraf 58: İÜ.NEK, A.6549 Envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'in 2 ^a Serlevha Sayfası, Durak Örneği.....	70
Fotoğraf 59: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 458 ^b Ketebe Sayfası, Durak Örneği.....	70
Fotoğraf 60: İÜ.NEK, A.6549 Envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'in 459 ^a Ketebe Sayfası, Durak Örneği.....	71
Fotoğraf 61: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 459 ^a Ketebe Sayfası, Durak Örneği.....	71
Fotoğraf 62: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 458 ^b ve 459 ^a Sayfası, Ketebe Sayfası Tezhibi.	72
Fotoğraf 63: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in Cilt Kapakları, Sertap ve Miklep	76

Fotoğraf 65: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 1b ve 2a Serlevha Sayfası.....	79
Fotoğraf 66: TİEM, 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 1 ^b ve 2 ^a Serlevha Sayfası.....	80
Fotoğraf 67: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 108b Surebaşı Tezhibi	81
Fotoğraf 68: TİEM, 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 217 ^b Surebaşı Tezhibi	82
Fotoğraf 69: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 227a Surebaşı Tezhibi	82
Fotoğraf 70: TİEM, 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 247 ^a Surebaşı Tezhibi	83
Fotoğraf 71: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 90 ^b Surebaşı Tezhibi	84
Fotoğraf 72: TİEM, 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 127 ^b Surebaşı Tezhibi	84
Fotoğraf 73: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 291 ^a Surebaşı Tezhibi	85
Fotoğraf 74: TİEM, 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 176 ^b Surebaşı Tezhibi	85
Fotoğraf 75: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 54 ^a Surebaşı Tezhibi	86
Fotoğraf 76: TİEM, 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 140 ^b Surebaşı Tezhibi	86
Fotoğraf 77: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 183 ^a Surebaşı Tezhibi	87
Fotoğraf 78: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 319 ^b Surebaşı Tezhibi	87
Fotoğraf 79: TİEM, 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 74 ^a Surebaşı Tezhibi	87
Fotoğraf 80: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 37 ^b Surebaşı Tezhibi...	88
Fotoğraf 81: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 55 ^a Surebaşı Tezhibi...	89
Fotoğraf 82: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 88 ^b Surebaşı Tezhibi...	90
Fotoğraf 83: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 104 ^a Surebaşı Tezhibi .	91
Fotoğraf 84: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 121 ^a Surebaşı Tezhibi .	91

Fotoğraf 85:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 149 ^b Surebaşı Tezhibi.	92
Fotoğraf 86:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 167 ^b Surebaşı Tezhibi.	93
Fotoğraf 87:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 172 ^a Surebaşı Tezhibi.	94
Fotoğraf 88:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 180 ^a Surebaşı Tezhibi.	95
Fotoğraf 89:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 197 ^b Surebaşı Tezhibi.	96
Fotoğraf 90:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 280 ^b Surebaşı Tezhibi.	97
Fotoğraf 91:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 364 ^b Surebaşı Tezhibi.	98
Fotoğraf 92:	İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 22 ^b Hizb Gülü ...	99
Fotoğraf 93:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 15 ^a Cüz Gülü	99
Fotoğraf 94:	İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 101 ^a Cüz Gülü.	100
Fotoğraf 95:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 259 ^b Hizb Gülü	100
Fotoğraf 96:	İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 33 ^a Hizb Gülü..	101
Fotoğraf 97:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 140 ^b Cüz Gülü	101
Fotoğraf 98:	İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 223 ^b Hizb Gülü	102
Fotoğraf 99:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 203 ^b Hizb Gülü	102
Fotoğraf 100:	İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 19 ^b Hizb Gülü	103
Fotoğraf 101:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 111 ^a Hizb Gülü	103
Fotoğraf 102:	İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 242 ^a Hizb Gülü	104
Fotoğraf 103:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 104 ^a Hizb Gülü	104
Fotoğraf 104:	İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 16 ^a Cüz Gülü.	105
Fotoğraf 105:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 114 ^b Hizb Gülü	105
Fotoğraf 106:	İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 310 ^a Cüz Gülü	106
Fotoğraf 107:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 51 ^b Hizb Gülü	106
Fotoğraf 108:	İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 54 ^a Hizb Gülü	107
Fotoğraf 109:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 8 ^a Hizb Gülü	107
Fotoğraf 110:	İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 227 ^a Hizb Gülü	108
Fotoğraf 111:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 263 ^b Cüz Gülü	108
Fotoğraf 112:	İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 86 ^a Cüz Gülü.	109
Fotoğraf 113:	TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 124 ^a Hizb Gülü	109
Fotoğraf 114:	İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 79 ^b Hizb Gülü	110

Fotoğraf 115: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 329 ^a Hizb Gülü	110
Fotoğraf 116: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 26 ^b Hizb Gülü	111
Fotoğraf 117: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 11 ^b Hizb Gülü	111
Fotoğraf 118: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 196 ^a Secde ve Hizb Gülü	113
Fotoğraf 119: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 179 ^b Secde ve Hizb Gülü	113
Fotoğraf 120: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 77 ^a Hizb Gülü	115
Fotoğraf 121: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 64 ^b Hizb Gülü	115
Fotoğraf 122: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 31 ^a Hizb Gülü	115
Fotoğraf 123: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 133 ^a Cüz Gülü	116
Fotoğraf 124: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 233 ^a Hizb Gülü	116
Fotoğraf 125: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 70 ^b Hizb Gülü	116
Fotoğraf 126: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 45 ^a Hizb Gülü	117
Fotoğraf 127: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 48 ^b Hizb Gülü	117
Fotoğraf 128: İÜ.NEK. 6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 459 ^b Ketebe Tezhibi	119
Fotoğraf 129: TİEM 405 Envanter numaralı Mushaf-1 Şerif'in 409 ^a Ketebe Tezhibi	119
Fotoğraf 130: Özel Koleksiyon, Mushaf-1 Şerif'in Cildi	120
Fotoğraf 131: Özel Koleksiyon, Mushaf-1 Şerif'in Serlevha Sayfası	121
Fotoğraf 132: Özel Koleksiyon, Mushaf-1 Şerif'in 95 ^a Surebaşı ve 94 ^b Mushaf Gülü	122
Fotoğraf 133: Özel Koleksiyon, Mushaf-1 Şerif'in Ketebe Sayfası	123

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in Cilt Kapakları	27
Çizim 2: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 1 ^b Serlevha Sayfası Çizimi.....	30
Çizim 3: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 35 ^a Sayfası, Surebaşı Çizimi.....	32
Çizim 4: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 54 ^a Sayfası, Surebaşı Çizimi.....	34
Çizim 5: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 90 ^b Sayfası, Surebaşı Çizimi.....	35
Çizim 6: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 108 ^a Sayfası, Surebaşı Çizimi.....	36
Çizim 7: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 178 ^a Sayfası, Surebaşı Çizimi.....	37
Çizim 8: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 183 ^a Sayfası, Surebaşı Çizimi.....	38
Çizim 9: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 203 ^a Sayfası, Surebaşı Çizimi.....	39
Çizim 10: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 227 ^a Sayfası, Surebaşı Çizimi.....	40
Çizim 11: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 291 ^a Sayfası, Surebaşı Çizimi.....	41
Çizim 12: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 297 ^a Sayfası, Surebaşı Çizimi.....	42
Çizim 13: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 319 ^b Sayfası, Surebaşı Çizimi.....	44
Çizim 14: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 22 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	45
Çizim 15: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 82 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	46
Çizim 16: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 101 ^a Sayfası, “Cüz” Mushaf Gülü Tezhibi.	47

Çizim 17: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 26 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	48
Çizim 18: İÜ.NEK., A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 29 ^b sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).	50
Çizim 19: İÜ.NEK., A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 184 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	51
Çizim 20: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 33 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	52
Çizim 21: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 40 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	53
Çizim 22: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 57 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).	54
Çizim 23: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 89 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	55
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.	55
Çizim 24: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 200 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	56
Çizim 25: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 223 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	57
Çizim 26: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 19 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	58
Çizim 27: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 16 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).	59
Çizim 28: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 242 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	60
Çizim 29: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 310 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).	61
Çizim 30: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 225 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (secde).....	62
Çizim 31: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 218 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).	63

Çizim 32: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 54 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	64
Çizim 33: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 227 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	65
Çizim 34: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 86 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).	66
Çizim 35: İÜ.NEK, A.6549 Envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'in 79 ^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).....	67
Çizim 36: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 196 ^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (secde ve hizb).	68
Çizim 37: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 1 ^b Serlevha Sayfası, Durak Çizimi.....	69
Çizim 38: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 2 ^a Serlevha Sayfası, Durak Çizimi.....	70
Çizim 39: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 458 ^b Ketebe Sayfası, Durak Çizimi.....	70
Çizim 40: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 459 ^a Ketebe Sayfası, Durak Çizimi.....	71
Çizim 41: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 459 ^a Ketebe Sayfası, Durak Çizimi.....	71
Çizim 42: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 459 ^a Sayfası, Ketebe Kaydı Sayfası.	73

ÖZET	
Başlık: Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi'nin İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'inin Tezhip Sanatı Açısından İncelenmesi	
Yazar: Büşra ERENULUĞ	
Danışman: Doç. M. Hülya DOĞRU	
Kabul Tarihi: 29/04/2024	Sayfa Sayısı: xvi (ön kısım) + 137 (ana kısım)
Tarihi kitap sanatları içinde Orta Asya Türklüğüne kadar uzanan, kâğıdın icadı ve Kur'an-ı Kerim'in Mushaf haline getirilmesiyle yüzyıllar içinde renk ve motif bakımından zenginleşen tezhip sanatı, gelişerek sanatkârlar tarafından çok kıymetli ve sanat zevki bakımından müstesna eserler meydana getirilmiştir. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Kütüphanesi ve Türk İslam Eserleri Müzesi bünyesinde birçok Mushaf, el yazması ve matbu eserleri korumaktadır. Yüksek lisans tezi olarak yürütülen bu çalışmada, Hafız Osman hattı müzehhip Kanbur Hasan Çelebi'ye ait olan İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nin A.6549 envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'i XVII. yüzyıl tezhip sanatı açısından incelenmiş bu bağlamda aynı hattat ve müzehhibe ait Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan XVII. yüzyıla ait 405 envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'in tezhipli alanlarıyla karşılaştırılmıştır. Çalışma esnasında eserlerin görsellerine ve eskiz çizimlerine yer verilmiştir. Bilhassa eserde bulunan serlevha tezhibi, ketebe sayfası tezhibi, yüz on dört adet sure başı tezhibi ve yüz kırk bir adet Mushaf gülü tezhibi incelenmiş, bu bağlamda Mushaf gülleri form ve motif özellikleri bakımından gruplandırılmıştır. Sekiz farklı gruba ayrılan Mushaf güllerinden biri sadece ikili olduğu için farklı ele alınmıştır. Tezhipli alanlarda bitkisel motifler ağırlıklı kullanılmış bunun yanı sıra rumi motifi de sıkça görülmüştür. Eserin tüm tezhipli alanları motif, kompozisyon, renk ve işçilik bağlamında bütünlük sağlamaktadır. Müze ve kütüphanelerde bulunan Mushafların kataloglarının yapılması, içerdikleri hat, cilt, tezhip, ebru sanatları bakımından incelenmesi araştırmacılar için faydalı olacaktır.	
Anahtar Kelimeler: Tezhip, Kanbur Hasan Çelebi, Hafız Osman, Mushaf-ı Şerif, XVII. Yüzyıl	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Musehhip Kanbur Hasan Çelebi's I.U. Examination of the Rare Work Library Mushaf-ı Sharif with Inventory Number A.6549 in Terms of Illumination Art	
Author of Thesis: Büşra ERENULUĞ	
Supervisor: Assoc. Prof. M. Hülya DOĞRU	
Accepted Date: 29/04/2024	Number of Pages: xvi (pre text) + 137 (main body)
The art of illumination, which is among the historical book arts, dating back to Central Asian Turks, and which has become richer in color and motif over the centuries with the invention of paper and the turning of the Quran into mushaf, has developed in the process and very valuable and exceptional works have been created by the artists. Many mushafs, manuscripts and printed works are preserved within the Istanbul University Library, Rare Works Library and Turkish-Islamic Arts Museum. In this study, carried out as a master's thesis project, Mushaf-ı Şerif, inventory number A.6549 of Istanbul University Rare Works Library, belonging to calligrapher Hafız Osman and Illustrator Kanbur Hasan Çelebi, was examined in terms of the art of illumination of the 17th century and this work compared with the illuminated areas of the Mushaf-i Sharif with inventory number 405 in the Turkish-Islamic Arts Museum, which belongs to the same century, the same calligrapher and illuminator. The research also included images and sketches of the works. In particular, the manuscript illumination, ketebe page illumination, 114 surah head illuminations and 141 Mushaf rose illuminations in the work were examined, and in this context, Mushaf roses were grouped in terms of form and motif features. Since only one of the Mushaf roses, which are divided into eight different groups, is double, it is handled differently. While it is seen that floral motifs are predominantly used in illuminated areas, the Rumi motif is also frequently used. All illuminated areas of the work provide integrity in terms of motif, composition, color and workmanship. It will be useful for researchers to catalog the mushafs in museums and libraries and examine them in terms of the calligraphy, binding, illumination and marbling arts they contain.	
Keywords: Illumination, Kambur Hasan Çelebi, Hafız Osman, Mushaf Sharif, Seventeenth Century	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Araştırmanın konusu olan tez, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi A.6549 envanter numaralı eserin XVII. yüzyıl tezhip sanatı açısından incelenmesi ve TİEM 405 envanter numaralı eserin bezemeli sayfalarının tezhip sanatı bakımından karşılaştırmalı olarak çözümlenmesini kapsamaktadır. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi A.6549 envanter numaralı eserin cilt, serlevha, surebaşları, Mushaf gülleri, durakları ve ketebe/hatime sayfalarının tezhipli alanları TİEM 405 envanter numaralı eserin cildi, serlevha sayfası, surebaşları, Mushaf gülleri, durakları ve ketebe/hatime sayfalarının tezhipli kısımları ile karşılaştırılmıştır.

Çalışmanın Önemi

Kütüphaneler, müzeler, arşivler ve birçok özel koleksiyonda bu tür el yazması örnekleri muhafaza edilmektedir. Türkiye’de el yazması örneklerinin muhafaza edildiği ortamlar çoğu zaman eserlerin uzun yıllar tahrip olmadan korunmasını mümkün kılacak şartları taşımamaktadır. Bu sebeple el yazması eserler kayıt altına alınamadan yok olup gitmekte desen, renk ve kompozisyon özelliklerinin yanı sıra bilimsel ve tarihsel sürece katkıda bulunamamaktadır. Birçok yazma eser incelenip desen, renk ve kompozisyon açısından sanatseverlerin ve araştırmacıların kullanımına sunulmayı beklemektedir. Kütüphanelerde ve arşivlerde incelenmeyi ve yayınlanmayı bekleyen yazma eser sayısının çokluğu bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda bu nadide eserlere ulaşılmasında da zorluklar yaşanmaktadır. Bu problemler kütüphane ve arşivlerdeki eserlerin dijitalleştirilip, yayımlanması ile sanatseverlerin ve araştırmacıların hizmetine sunularak çözümlenebilir. Bu tez yukarıda bahsedilen problemlerin çözümüne küçük de olsa bir katkı sunacaktır.

Tezhip sanatında XVII. yüzyıl duraklama dönemi olarak bilinse de bu dönemde de çok kıymetli eserler üretilmiştir. Bu dönemin en önemli hattatlarından olan Hafız Osman Hilye-i Şerif’e yeni bir form kazandırması ile de tanınmaktadır. Bu önemli hattatın icra ettiği Mushaflardan bilinen iki tanesinin müzehhibi Kanbur Hasan Çelebi’dir. Bu Mushaflar tezhip sanatının XVII. yüzyıldaki gelişimi ile ilgili çok önemli bilgiler

vermektedir. Mushaflardan biri İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde A.6549 envanter numaralı, bir diğeri TİEM 405 envanter numaralı eserlerdir.

Müzehhib Kanbur Hasan Çelebi'ye ait iki eser tezhip sanatı bakımından motif, desen, renk ve kompozisyon açısından incelenip ele alınmıştır. A.6549 envanter numaralı esere İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinin arşivinden, TİEM 405 envanter numaralı esere ise Türk İslam Eserleri Müzesinin arşivinden Mushafların dijital görsellerine ulaşılmıştır.

Tez kapsamında hem Hafız Osman'a hem de müzehhib Kanbur Hasan Çelebi'ye ait iki Mushaf'ın tezhiplerindeki benzerlikler ve farklılıklar, varsa ketebe kayıtlarında kim tarafından ve kim için yazılıp bezendiği hakkında bilgilerin incelenerek kitap sanatlarının tarihsel gelişimine katkıda bulunulması sağlanacaktır.

Çalışmanın Amacı

Bu tez kapsamında, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde muhafaza edilen A.6549 envanter numaralı eserin tezhipli alanları incelenerek ve TİEM. 405 envanter numaralı eserin tezhipli kısımları ile desen, renk ve kompozisyon özellikleri tezyini açıdan karşılaştırılarak, bilim ve kültür-sanat camiasına sunulması hedeflenmiştir.

Mushaf-ı Şerifler tezhip sanatında desen, kompozisyon ve renk kullanımının gelişim ve değişim sürecinin görüldüğü bezenmiş önemli yazma eserlerdir. XVII. yüzyıl Osmanlı Nakkaşhanesinde eser vermiş olan nakkaşlar arasında yer alan Hafız Osman ve Kanbur Hasan Çelebi'nin imzalarını taşıyan, hattatı ile müzehhibi bilindiği için ayrı bir önem kazanmış olan iki eserin kitap sanatları bakımından çözümlenmesi, belgelendirilmesi ve kayıt altına alınarak bir katalog oluşturulması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda Ehl-i Hiref teşkilatı içinde yer alan nakkaşhanenin XVII. Yüzyıldaki durumu ve tezhip sanatının bu dönemdeki gelişimine de çalışma içinde yer verilecektir. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Hattat Hafız Osman ve Müzehhib Kambur Hasan Çelebi'ye ait iki Mushaf-ı Şerif'in motif, desen, renk ve kompozisyon bakımından benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?
2. Hattatı Hafız Osman müzehhibi Kambur Hasan Çelebi'nin olduğu bilinen başka eserler var mıdır?

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmaya konu olan araştırma konusu için kütüphane, müze ve alan araştırması.

Genel olarak tezhip sanatının tarihi ve eserlerin üretildiği XVII. yüzyıl tezhip sanatıyla ilgili daha detaylı kaynak taramasının yapılması.

İki eserin bezemeli sayfalarının görselleri, eskiz çizimleri ve bezemelerinin anlatıldığı bir katalog sisteminin oluşturulması.

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde muhafaza edilen A.6549 envanter numaralı ve TİEM. 405 envanter numaralı Mushafların süslemelerinin motif, desen, renk, uygulanan teknikleri ve kompozisyon özellikleri ele alınacaktır. Yazma eserlerde yer alan süslemeler Geleneksel Türk Sanatları tarihi için önemli bir yere sahiptir. Bu eserleri yazanlar, bezenmesi için çalışanlar ve üsluplar Türk süsleme sanatının tarihsel gelişiminin anlaşılabilmesi için değerlidir. Ehl-i Hiref teşkilatı adı altında yapılan bu nadide eserlerin birçoğunu icra edenler bilinmemektedir. İstanbul Nadir Eserler Kütüphanesinde A.6549 envanter numaralı ve TİEM. 405 envanter numaralı Mushaf-ı Şeriflerin hem hattatının hem de müzehhibinin bilinmesi ve bu iki eserin tezhipli alanlarının daha önce kapsamlı bir şekilde incelenmemiş olması bu yazmalar hakkında araştırma yapmak adına önemli bulunmuştur.

Ayrıca, yapılan tezin bir belge niteliği taşıması, daha sonra araştırma yapacak olan araştırmacıların faydalanacağı bir kaynak olması, kültür varlıklarının gün yüzüne çıkarılması ve gerek sanatsal gerekse bilimsel yönüyle gelecek nesillere aktarımı hususunda önem arz etmektedir.

Araştırma; İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde muhafaza edilen A.6549 envanter numaralı eser ile TİEM 405 envanter numaralı eserin bezemeleri ile sınırlandırılmıştır. Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi'ye ait üç Mushaf'a ulaşılmış, ancak bir eserin hattatı Ağakapılı İsmail bin Ali olduğu için karşılaştırma bölümü hariç çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Hattatı Hafız Osman ve müzehhibi Kanbur Hasan Çelebi olan 2 eserin tezhipli sayfalarının incelenmesi ve karşılaştırılması uygun bulunmuştur.

Bu araştırma,

- 1.Türkçe ve yabancı dillerde yayınlanmış geleneksel sanatlar hakkında yazılmış olan kaynaklarla,
- 2.İÜ.NEK-A.6549 ve TİEM 405 envanter numaralı eserler ile,

3.Ulusal Tez Merkezi, Dergipark, Academia gibi akademik bilgi platformları ile zenginleştirilmiştir.

1. BÖLÜM: OSMANLI DÖNEMİ TEZHİP SANATI VE XVII. YÜZYIL

1.1. Osmanlı Dönemi Tezhip Sanatının Gelişimi

Geleneksel sanatların birçoğu yaşadığı çağın maddi manevi değerlerinde göze en hoş gelecek şekilde eserleri sanat anlayışı ile biçimlendirme ve süsleme sanatları olmuştur. Tezhip sanatı da bu nadide sanatlarımızdan birisidir. Bu sanat Orta Çağ'ın ilk dönemlerinde yöneticilerin ve varlıklı kesimin ilgisi ile Merv, Şam Kahire, Bağdat gibi Orta Çağ'ın bilim ve sanat merkezlerinde kütüphaneler kurulmuş, aynı zamanda bu kitapların istinsah edildiği, ciltlendiği yerlerdeki kitapçı dükkanlarında çoğaltılmıştır. VIII ve X. yüzyıllar Geç Emevi Erken Abbasi Döneminde istinsah edilen Kur'an nüshalarındaki tezhipli sayfalardan anlaşılmaktadır ki tezhip sanatının kutsal kitabın sayfalarında başladığı söylenebilir (Tanındı, 2012, s:243).

Türklerde tezhip sanatı Orta Asya Devri ile başlar. Türklerin Anadolu'ya gelip Bizans İmparatorluğu ile karşılaşmasıyla Selçuklu Türkleri kendi üsluplarını oluşturmuştur. Selçuklu üslubunda geometrik motifler sıkça kullanılmıştır. Bu üslup mimari, çini ve tezhip sanatları örneklerinde görülmektedir. Tezhip sanatındaki süslemelerde altın, lacivert, beyaz ve kırmızı kahve renkleri, desenlerde kıvrık dallar, rumiler ve geçme motifleri (zencerek) kullanılmıştır. Bu dönem de işçilik iridir (Özsaygıner, 1999:14).

XV. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı dönemi tezhip sanatında yenilik arayışları hız kazanmıştır. Motiflerin Herat ve Selçuklu üsluplarından izler taşıdığı görülmektedir. İrili ufaklı kullanılan motifler, lacivert ve altının dengeli kullanımı ve renkler göz yormayacak şekilde tasarlanmıştır. Bu dönemde özellikle XVI. yüzyılın meşhur çivit mavisinden farklı olarak lacivert rengin içerisine kırmızı karıştırılarak daha mor rengine yakın bir lacivert (bedahşi) rengi zemin rengi olarak kullanılmıştır. Motiflerde altının yanı sıra turuncu, mavi, beyaz, pembe, yeşil renklerinin açık tonları tercih edilmiştir (Küpeli, 2012:327-328).

XVI. yüzyılda devleti yönetenler ve saray çevresinin sanata ve sanatçıya verdiği değerle bu dönemde diğer sanatlar gibi geleneksel sanatlarda zirve yapmıştır. Klasik dönem olarak da bilinen bu çağda tezhip sanatında sarayın ekonomik zenginliği eserlere de yansımış, altın bolca kullanılmış, lacivert ise daha küçük alanlarda tercih edilmiştir. Kompozisyon ve desen dağılımları dengeli ve işçilik ustaca eserlerde sergilenmiştir.

Motiflerde kullanılan renkler tonlu olarak kat kat sürülerek tasarımlara derinlik katmıştır (Küpelı, 2009:483).

1.2. XVII. Yüzyıl Tezhip Sanatı

Osmanlı devletinin XVII. yüzyılda sosyal ve siyasi alanda görölmeye başlayan gerileme tezhip sanatını da etkilemiştir. XVII. yüzyılın başlarında tezhip sanatı, XVI. yüzyılın etkileri ışığında devam etmiştir. Bu dönemde sanatkârlar klasik üslubu korumaya devam etmişlerdir. Yüzyılın başlarında, eserlerde işçilik henüz bozulmamıştır. İkinci yarısında ise etkisini göstermeye başlamıştır. XVIII. yüzyılın başlarına kadar devam eden duraklama dönemine girilmiştir. (Bırol, 2014:49). Eserlerde işçilik ve motifler eski inceliğini, renkler canlı ve parlak görünüşlerini kaybetmiştir. Hazırlanan eserlerde hem klâsik devrin, geleneksel anlayışın korunduğı, hem de batı etkisinin tezhip sanatında hissedilmeye başlandığı görölmektedir (Derman, 2002:470).

XVII. yüzyılın isim yapmış önemli müzehhipleri, Kara Mahmud ile Mustafa efendiler, Baruthaneli Abdullah Çelebi, Abdullah Sürahi, Beyazı Mustafa, İnadiyeli İmam, Antalyalı Ali ve teze konu olan Kanbur Hasan Çelebi Hafız Mehmed Çelebi'nin talebesidir (Bırol,2014:49).

Teze konu olan Kanbur Hasan Çelebi'nin eserlerinden, 1094/1683 tarihli Hâfız Osman hatlı Mushaf-ı Şerif'in serlevhası incelendiğinde, zer-ender-zer (altın üzerine altın) tekniğinin uygulandığı görölmektedir. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bünyesinde muhafaza edilen A. 6549 envanter numaralı eser, XVII. yüzyılın son yıllarına ait olmasına rağmen klâsik üslubun aynen uygulandığı görölmektedir (Derman,2002 :470).

İlk kullanıldığı devir tam olarak tespit edilememekle beraber, XVII. asır tezhiplerinde bolca *zer-ender-zer* tekniğı kullanılmaktadır. Farsçada "Altın içinde altın" mânâsına gelen bu teknik, sarı altın üzerine yeşil altınla, yeşil altın üzerine sarı altınla işlenen bezemeler veya aynı renk altının biri parlak biri mat olacak şekilde bezenmesi ile oluşan tekniktir (Derman, 2018:501).

XVII. yüzyılın sonlarına doğru Batı etkisi ile dönemin çok sevilen bir diğ er uygulaması ise çiçek minyatürleridir. Doğada görülen bahçe çiçeklerinin yarı üsluplaştırılması/sitilize edilmesi ile tek veya buket halinde bezemeli tezhip üslubudur.

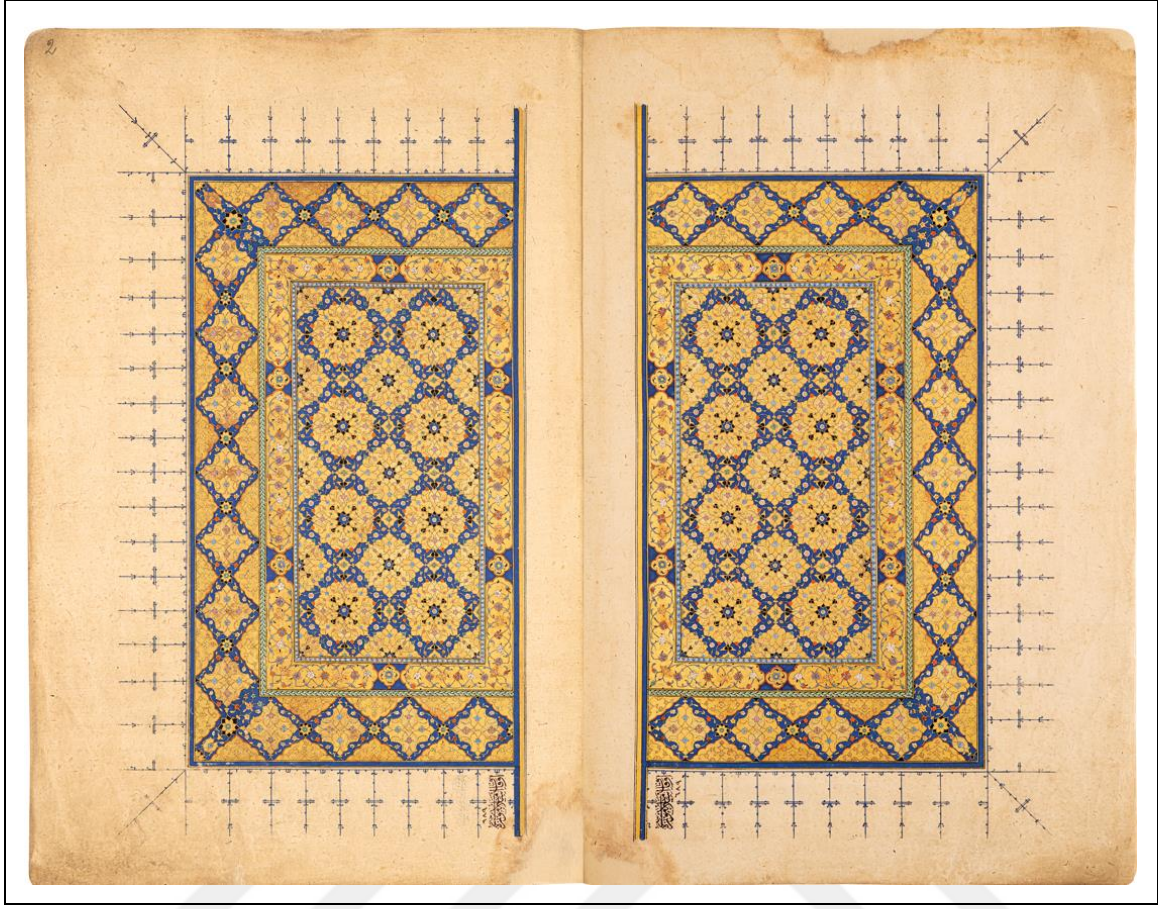
Genellikle yazma eserlerin ilk ve son sayfalarında, cilt kapak içlerinde eserin sayfa boyutunda tezyin edilmiştir (Derman, 2002:470).

1.3. Mushaflarda Tezhipli Alanlar

Zahriye Sayfası

El yazması kitaplarda zahriye, metin başlamadan önce yer alan sayfalara denilmektedir. Sayfaların boş bırakıldığı olduğu gibi bu sayfaların tezhipli örnekleri de vardır. Tezhip tasarımı açısından zahriye sayfaları madalyon ve mekik şeklinde olup bazen içine bazen dışına bir ayet veya kime ait olduğunu, kimin için yazıldığını belirten ibarelere temellük kitabesi denilmektedir. Bu sayfalarda eser sahiplerinin imzaları veya mühürlerine de rastlanılmaktadır (Duran, 2012:63).

Mushaflarda ise zahriye sayfaları diğer el yazma eserlerin sayfa düzeni yerine bütün sayfayı dolduran tezhip kompozisyonları tek veya karşılıklı çift sayfa şeklinde bezenmiştir. Müzehhibin bütün inceliğini, sanat ve kompozisyon bilgisini en ihtişamlı gösterdiği kısımdır. Zahriye tezhibi çift sayfa olduğunda her iki sayfanın bezemesi kompozisyon, renk ve desen açısından aynıdır. Tezhipli alan dikdörtgen ise eserin diğer yazı alanı ölçülerinde olmasına özen gösterilmiştir. Zahriye sayfaları döneme göre eserlerin boyutuna göre çeşitli üsluplarda farklılıklar göstermiştir. Bu farklılıklar el yazma kitaplarda dikdörtgen, madalyon, beyzi, mekik, kare şeklinde görülen örneklerden anlaşılmaktadır (Duran, 2012:63).

Fotoğraf 1: TYEK, Manisa YEK, 45 HK 12905 Envanter Numaralı Yazma Eserin 1^b ve 2^a Zahriye Sayfaları

Kaynak: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, “Kutsal Risâlet” Yazma Mushaf Sergisi Katalog.

Serlevha Sayfası (Unvan Sayfası)

Sözlük tanımında ser “baş”, levha “duvara asılacak şekilde yazı veya resim kâğıdı, tablo”, serlevha ise “yazı başlığı” anlamını taşımaktadır (Özön,2012:461,746,749).

Serlevha, özellikle el yazması kitaplarda zahriye sayfasından sonra gelen bezemeli (ayna simetrisi alınmış) iki sayfayı ifade etmektedir. Terimin diğer bir anlamı levha olup aynı zamanda dibace adı verilen bu sayfaların tezhipli şekline “serlevha tezhibi” denir. Serlevha sayfalarındaki bezeme tıgılı ise “haşiyeli levha” da denilmektedir. Kur’an-ı Kerim’lerde bu alan Fatiha ve Bakara surelerinin ilk ayetleri karşılıklı, diğer mesnevi tarzında el yazması eserlerde baş ve bölüm başlıklarında tezhiplendiği görülmektedir. Tezhip, yalnız yazı alanının üzerinde ise bu sayfaya "unvan sayfası" adı verilmektedir (Duran, 2009:567).

Serlevha tezhipleri diğer bezeme sanatlarında olduğu gibi dönemin sanat anlayışından etkilenmiştir. Özellikle Mushaflarda asırlara göre serlevha tezhibi farklı üsluplar ile zenginleşmesi tezhip sanatının en önemli eserlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. XVII. yüzyıl serlevha tezhibi ile XVI. yüzyılın sayfa düzeni ve tasarımı, motif ve renk bakımından farklılık görülmektedir. Özellikle zemin boyamada kullanılan lacivert rengi soluklaşmış, eski canlılığını kaybetmiştir. Önceki dönemlerde kullanılan renklerin yanına fes rengi de tercih edilmeye başlanmıştır. Bu devirde hatayi ve rumi motifi yaygın olarak kullanılırken devrin sonlarına doğru motiflerdeki işçilik irileşmiş ve inceliğini kaybetmiştir (Duran, 2009:568).

Fotoğraf 2: TYEK, Süleymaniye YEK, Hamidiye 5 Envanter Numaralı Yazma Eserin 1^b ve 2^a Serlevha Sayfaları

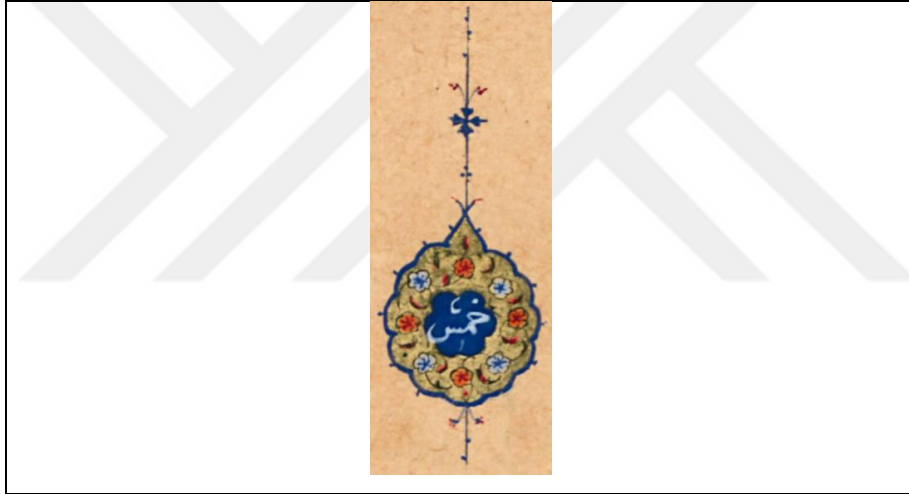
Kaynak: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, “Kutsal Risâlet” Yazma Mushaf Sergisi Katalog.

Güller

Mushaflarda yazı sahası dışında cetvele birleşik ya da cetvelden ayrı olarak sayfada boş kalan alanlara yapılan Mushaf gülleri (tezyini madalyonlara) hem yazan hem de okuyan kişiye kolaylık sağlaması için kullanılmaktadır (Duran, 2012:64). Mushaf gülleri

kullanıldıkları alana ve sayfaya göre farklı şekilde isimlendirilirler. Mushaflarda her yirmi sayfada bir otuz bölüm olan cüzleri belirtmek için sayfa kenarındaki boşluğa içerisinde El'cüz ifadesi yer alan cüz gülleri, her beş sayfada bir cüzün dörtte birini belirtmek için hizb gülü, on ayette bir aşere gülü, her beş ayette bir hamse gülü, secde ayetlerinin geçtiği yerlerde ise secde gülü kullanılmaktadır (Özkeçeci, 2007:160). Mushaf gülleri dönemin sanat üslubuna uygun olarak ve eserin diğer tezhipli alanları ile uyum içerisinde bezenmektedir. Genellikle damla, beyzî, mekik ve değişik geometrik biçimlerde uygulandıkları görülmektedir. Bir sayfaya birden fazla Mushaf gülü denk geldiği zaman güller tığ yardımı ile alt alta birleşik veya ayrı ayrı tezyin edilirler (Erenuluğ, Doğru, 2023:398).

1. **Hamse gülü:** Mushaflarda yazı sahası dışında kalan boşluğa her beş ayette bir satırın hizasındaki tezyini madalyonlardır.

Fotoğraf 3: Sakıp Sabancı Müzesi, Kitap ve Hat Sanatları Koleksiyonu, 100-0056

Envanter Numaralı Eser, Hamse Gülü, s.358

Kaynak: Sakıp Sabancı Müzesi, Dijital Ssm Kitap Sanatları ve Hat Koleksiyonu

2. **Aşere gülü:** Sayfalarda yazı sahası dışındaki boşluk alana her on ayette bir satır hizasına gelecek şekilde yerleştirilmiş tezyini madalyonlardır. Bu madalyonların içerisine “aşır” kelimesi veya kelimenin ilk harfi ayın yazılmış, her on ayetin sonuna denk gelen madalyon bir asrın bittiğini ve yeni bir asrın başlangıcını ifade etmektedir.

Fotoğraf 4: Sakıp Sabancı Müzesi, Kitap ve Hat Sanatları Koleksiyonu, 100-0056

Envanter Numaralı Eser, Aşr Gülü, s. 524

Kaynak: Sakıp Sabancı Müzesi, Dijital Ssm Kitap Sanatları ve Hat Koleksiyonu

3. **Hızip gülü:** Mushaflardaki cüzlerin her birinin dörtte birini belirten ayetlerin başına koyulan tezyini madalyonlara denilmektedir.

Fotoğraf 5: Sakıp Sabancı Müzesi, Kitap ve Hat Sanatları Koleksiyonu, 100-0056

Envanter Numaralı Eser, Hizb Gülü, s.192

Kaynak: Sakıp Sabancı Müzesi, Dijital Ssm Kitap Sanatları ve Hat Koleksiyonu

4. **Nısıf gülü:** Nısıf gülleri, Mushafların her otuz cüzün yarısını işaret etmek için sayfa kenarındaki boş alana yerleştirilen madalyonlardır.

5. **Cüz gülü:** Mushafın her otuzda birine cüz denilmektedir. 20 sayfaya tekabül eden bu cüzlerin başladığı yerleri okuyucuya ve yazana kolaylık olması için yazı sahası dışına yerleştirilen tezyini madalyonlara denilmektedir.

Fotoğraf 6: Sakıp Sabancı Müzesi, Kitap ve Hat Sanatları Koleksiyonu, 100-0056
Envanter Numaralı Eser, Cüz Gülü, s.164

Kaynak: Sakıp Sabancı Müzesi, Dijital Ssm Kitap Sanatları ve Hat Koleksiyonu

6. **Zahriye gülü:** Zahriye sayfasında kare veya dikdörtgen alana bitişik şekilde sayfa kenarına yatay eksen üzerine genellikle tığ ile birleştirilen tezyini madalyonlardır. Özellikle erken dönem tezhip sanatında rastlanılmaktadır.

Fotoğraf 7: TYEK, Nuriösmaniye 22 Envanter Numaralı Yazma Eserin Zahriye Sayfaları

Kaynak: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, “Kutsal Risâlet” Yazma Mushaf Sergisi Katalog.

7. **Serlevha gülü:** Mushaflarda serlevha sayfasına bitişik olarak sayfa boşluğuna bezenen tezyinî madalyonlara denilmektedir.
8. **Sûre başı gülü:** Genellikle erken dönem Mushaflarında tezhipli sure başına bitişik veya bezemesiz sure başı yazısının hizasında yatay bir eksen üzerine sayfa boşluğuna yerleştirilmiş tezyini madalyonlardır.

Fotoğraf 8: TYEK, Edirne Selimiye YEK, Selimiye 4509 Envanter Numaralı Yazma Eserin Surebaşları

Kaynak: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, “Kutsal Risâlet” Yazma Mushaf Sergisi Katalog.

9. **Hâtîme gülü:** Hatime gülü, kare veya dikdörtgen hatime sayfası tezhibine bitişik olacak şekilde yatay bir eksene yerleştirilen sayfa boşluğundaki tezyini madalyonlara denilmektedir.

10. Secde gülü: Mushaflarda secde ayetlerinin yerini bildiren ve okunduğu zaman secde yapılmasını ifade eden secde ayetinin hizasında yazı sahası dışındaki alana yapılan tezyini madalyonlardır.

Fotoğraf 9: Sakıp Sabancı Müzesi, Kitap ve Hat Sanatları Koleksiyonu, 100-0056
Envanter Numaralı Eser, Secde Gülü, s.476

Kaynak: Sakıp Sabancı Müzesi, Dijital Ssm Kitap Sanatları ve Hat Koleksiyonu

Surebaşı (Bahir Başı/Ara Başı/Fasıl Başı)

Mushaflarda sure başlarını belirten, el yazması kitaplarda ise her bölümü başını temsil eden tezhipli alanlara fasıl, bahir veya sure başı denilmektedir. Mushafların bu alanlarında surelerin isimleri, ayet sayısı, kaçınıcı sure olduğu ve nazil oldukları yer yazıldığında *serberk* olarak da adlandırılır (Özkeçeci, 2007:158). En erken örneklerinde sure başları cetvelsiz, tezhip surenin üst tarafında yatay dikdörtgen şeklinde görülmüştür. Dönemin bezeme üslubuna ve renklerine göre yeni bir bölümü veya başlangıcı belirten alanlar değişkenlik gösterdiği gibi aynı kompozisyon tasarımında da olabilir. (Duran,2012:63-65).

Fotoğraf 10: TYEK, Bursa İnebey YEK, Türk İslam Eserleri 207 Envanter Numaralı
Yazma Eserin Surebaşı

Kaynak: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, “Kutsal Risâlet” Yazma Mushaf Sergisi Katalog.

Duraklar (Gül Nokta/Şeşhane Nokta/Mücevver Nokta)

Yazma eserlerde cümle ve ayet sonlarına hattatın yazarken boş bıraktığı yerlere, müzehhibin genellikle küçük stilize çiçek, yıldız, daire biçiminde dönemin ve eserin diğer sayfalarındaki tezhip sanatı anlayışıyla uyumlu tezyini noktalara durak denilmektedir. Bu noktalar okuyana kolaylık sağlaması ve kısa bir süre durulması gerektiğini belirtmektedir. Bilinen ilk Mushaflarda durak tezhipleri her beş (hamse) ve on (aşere) ayette bir konulmuştur.

Durak çeşitleri; Altı köşeli olanlara (şeşhane), üç yapraklı olanlar (seberk), beş yapraklı olanlar (pençberk), geometrik desenli duraklar, geçme şeklinde olanlar ve yapıştırılmış altın üzerine işlenen durak örnekleri dönemlere göre farklılık göstermiştir (Özen, 2007:107). Duraklar farklı tasarımlarda olabildiği gibi aynı olanlara da sıkça görülmüştür.

Fotoğraf 11: TYEK, Amasya Beyazıt YEK, Beyazıt 1885, Süleymaniye YEK,
Nafizpaşa 3, Süleymaniye YEK, Yeni Cami 3, Envanter Numaralı Yazma Eserlerin
Durakları

Kaynak: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, “Kutsal Risâlet” Yazma Mushaf Sergisi Katalog.

Koltuk Tezhibi

El yazması kitaplarda ve kıtalarda muhakkak, sülüs veya tevki hattı ile yazılan uzun ayetin altına nesih, rika, reyhani hattı ile kısa yazılan satırların iki kenarında boş kalan dikdörtgen veya kare alanlar, ta'lik hattıyla eğik yazılan kıtalarda ise yazı ile iç pervaz arasında boş kalan üçgen alanların bezenmesine (muska koltuk) denilmektedir (Duran,2012:64).

Fotoğraf 12: İÜ.NEK. A.6487 Envanter Numaralı Şeyh Hamdullah, Murakka

Kaynak: DİA İslam Ansiklopedisi

Hatime Sayfası (Ketebe/Ferağ Kaydı)

Hatime sözlük anlamında “tamamlamak, bitirmek, sona erdirmek” manasına gelen “hatm (hitam)” kelimelerinden türemiş olup “son, sonuç, nihayet” anlamına gelir (Aruçi, 1997:474). El yazması kitaplarda bezemeli son sayfaya hatime sayfası/ferağ kaydı (bitiş sayfası) denilmektedir (Derman,2020:65). Mushaflarda Nas suresinin devamında eseri yazan kişinin bitiş duası ile beraber bazen imzası, kitabın yazılış tarihi, nerede kim tarafından ve kime yazıldığı gibi ibarelerin yer aldığı bölüme Ketebe kaydı adı verilmektedir. Ketebe kaydı yazıları bitişe doğru üçgen veya ikizkenar yamuk olacak şekilde incelerek yazılmaktadır. Yazı satırlarının kenarlarında oluşan üçgen ve

yamuk boş alanlara eserin diğer tezhipli alanlarıyla uyumlu bezemeler yapılmıştır. Genellikle hatime sayfaları dikdörtgen ve kare olmalarının yanı sıra daire ve beyzi örneklere az da olsa rastlanılmaktadır. Eserin zahriye ve serlevhası gibi çift sayfa olarak tezhiplendiği görülen el yazmaları da vardır (Duran, 2012:65).

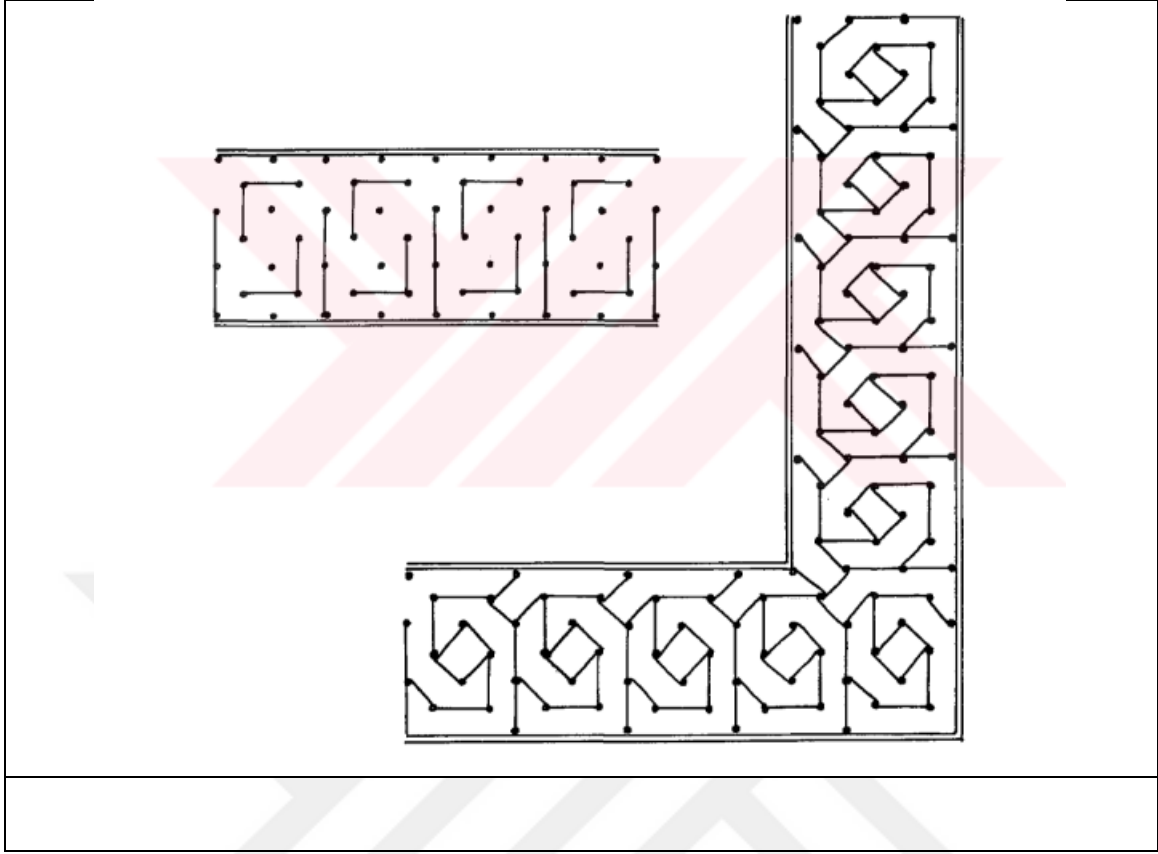

Fotoğraf 13: DİA. “Tezhip” Maddesi, TSMK, III.Ahmed, 5 Envanter Numaralı Şeyh Hamdullah Kur’an-ı Kerimi Hatime Tezhibi

Kaynak: DİA İslam Ansiklopedisi

Cetvel ve Bordür (Zencerek ve Kenarsuyu)

Yazma eserlerde yazı sahası etrafını çevreleyen çeşitli renklerdeki çerçevedir. Birden fazla yapıldığında iç tarafta olanına ara suyu (iç pervaz), en dışta ve daha geniş olanına kenar suyu (dış pervaz) adı verilir. Bazı örneklerde cetvellerin üzerlerine çeşitli desen ve motiflerle süslemeler yapılmaktadır. Geometrik şekilde birbirine geçme biçiminde olan tasarımlar zencerek olarak adlandırılmaktadır. Erken devir el yazmalarında sıkça görülmektedir.

Fotoğraf 14: M. Hülya Doğru, “Selçuklulardan Yirminci Yüzyıla Kadar Tezhipte, Ciltte ve Mimaride Kullanılmış Zencerekler Üzerinde Motiflerin Kökenlerine İlişkin Bir Araştırma” Sanatta Yeterlik Tezi, C.1, s.109

Kaynak: M. Hülya Doğru, Sanatta Yeterlilik Tezi

Tığlar

Sözlükte tığ, “kılıç” anlamındadır (Özön,2012:865). Tezhip sanatında eseri tamamlayan yardımcı eleman olarak kullanılır. Tığlar görevi eserdeki kompozisyon yoğunluğuyla zemin boşluğu arasındaki denge unsurudur. Eserin cetvel veya dendan bitiminden sonra motifler büyükten küçüğe doğru incelenerek son bulurlar. Ana tığlarda çok çeşitli motifler kullanılmakla birlikte, ara tığlar genelde daha sade çalışmıştır. Kuzu çizgisi üzerinde nokta, çizgi, dış (sin) şeklinde boşlukları dolduran sade şekilleri de vardır. XVII. yüzyılın ilk yarısında bir önceki yüzyılın zengin ve zarif çalışmaları devam ederken, ikinci yarısında şekillerle birlikte renklerde de değişimler olmuş, laciverdin yanında kırmızı sıkça yer almaya başlamıştır. Aynı sayfada birden fazla denk gelen Mushaf gülleri bu güller birbirine tığ ile birleştirilmiştir (T.C. Kültür Bakanlığı, 1991: IX-X)

Fotoğraf 15: Sakıp Sabancı Müzesi, Kitap ve Hat Sanatları Koleksiyonu, 100-0056
Envanter Numaralı Eser Serlevha Tezhibi Tığları

Kaynak: Sakıp Sabancı Müzesi, Dijital Ssm Kitap Sanatları ve Hat Koleksiyonu

1.2. Hattat Hafız Osman

Hafız Osman 1642 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Haseki Sultan Camii müezzini Ali Efendi'dir. Küçük yaşta Kur'an-ı Kerim'i ezberleyerek hâfız olmuştur. İlk hat hocası Derviş Ali, ikinci hat hocası da ilk hocasının öğrencisi ve devrin önemli hattatlarından, Suyolcuzade Mustafa Eyyûbî'dir. Hafız Osman sülüs ve nesih icazetini on sekiz yaşında almıştır (Derman, 1997:98). Hattatın öğrenciliği sırasında Şeyh Hamdullah'ın yazdığı bir Mushaf-ı da taklit ettiği bilinmektedir. Şeyh'in hattını devam ettiren Nefeszade Seyyid İsmail Efendi ile başladığı dersler, onun 1678'den sonra Şeyh Hamdullah yazısının özelliklerini iyice öğrenmesini ve onun gibi yazmaya başlamasını sağlamıştır. Sultan II. Mustafa ve Şehzade III. Ahmet' de dâhil kırktan fazla talebeye yazı hocalığı yapmıştır. (Berk, 2005:108).

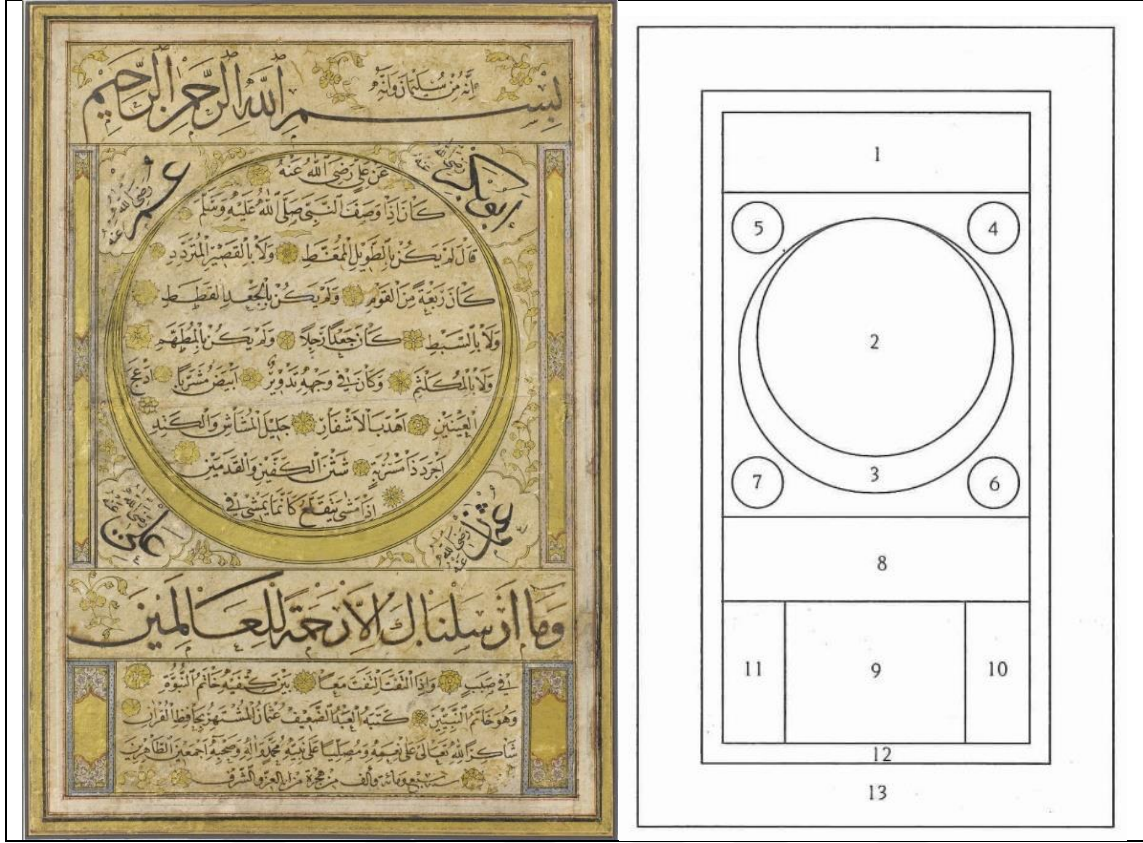
XVII. yüzyıl Hafız Osman'ın kendisine has zarif üslubunun Şeyh Hamdullah üslubunun yerine geçtiği dönemdir. Hattatın yazmış olduğu Mushaflar XIX. yüzyılda çoğaltılarak Müslüman ülkelere gönderilmiştir. Bu sayede Hafız Osman İslam âleminde en bilinen hattatlar arasında yerini almıştır (Özsayiner, 1998:141). Hilye-i şerîfenin günümüzde de bilinen ve uygulanan formu Hafız Osman'ın eseridir. Günümüze kalan eserlerinden tespit edilebilenler yirmi En'am-ı Şerif, yüz on bir murakka, dokuz cüz, yüz kıta, iki Hizbü'l-bahr, iki dua mecmuası, yirmi yedi Hilye-i Şerif, on sekiz karalamadır. Bu eserlerle birlikte, Hafız Osman'ın yirmi beş kadar da Mushaf yazdığı rivayet edilmektedir. Araştırmalar sonucu on sekiz tanesi tespit edilmiştir (Dere, 2015:107).

Tespit edilen Mushafların iki tanesinin Kanbur Hasan Çelebi tarafından bezendiği bilinmektedir. TİEM 405 envanter numaralı Mushaf-ı Şerif de bu Mushaflardan biridir ve eserin tezhipli alanlarını Kanbur Hasan Çelebi tarafından teyzin edilmiştir.

Fotoğraf 16: DİA. “Hafız Osman” Maddesi, İÜ. Ktp. 6477 Envanter Numaralı Sülüs-Nesih Kıt’a

Kaynak: DİA İslam Ansiklopedisi

Fotoğraf 17: DİA. “Hafız Osman” Maddesi, Hattat Hâfız Osman’ın 1107 (1695-96)

Tarihli Hilve Formu (Cengiz Çetindoğan Koleksiyonu)

Kaynak: DİA İslam Ansiklopedisi

Hayatını yazı sanatına adayan Hafız Osman, vefâtından üç yıl önce geçirdiği felç rahatsızlığına rağmen tedavilerinden sonra yazı yazmaya devam etmiştir. Hat sanatında ekol olmuş, tevazu ve derviş meşrepliğini elden bırakmayan Hafız Osman Sünbül Efendi Dergâhı Tarikat-i Sünbülüyye’de aldığı manevi eğitimi yazılarına yansıtmıştır. Elli sekiz yaşında vefât etmiş; Sünbül Efendi Dergâhı haziresinde Sünbül Efendi Hazretlerinin karşısına defnedilmiştir. (Dere,2015:97).

Fotoğraf 18: DİA, Hattat Hâfız Osman'ın Koca Mustafa Paşa Camii (Sünbül Efendi Dergâhı) Haziresindeki Mezar Taşı Kitâbesi

Kaynak: DİA İslam Ansiklopedisi

1.4. Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi

Kanbur Hasan Çelebi'nin yaşamı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Literatür çalışmaları sonucunda XVI. yüzyılda en parlak dönemini yaşayan tezhip sanatı XV. ve XVII. yüzyılları döneminde de çok ünlü müzehhipler yetişmiştir. Bu müzehhiplerden birisi de XVII. yüzyılda yaşadığı tezhipteki eserlerden anlaşılan Kanbur Hasan Çelebi'dir. Başvurulan bazı ana kaynaklarda, yaşamı hakkında aşağıda yer alan bilgileri edinmek mümkün olmuştur.

“Hafız Osman Efendinin yazılarının bir kısmını da Beyazî Mustafa Efendinin öğrencisi Kanbur Hasan Çelebi yapmıştır.” (Ersoy,1988:.36).

“XVII. yüzyıl müzehhiplerinden Sürâhi Mustafa Efendi'nin hattat Derviş Ali'nin yazılarını tezhip ettiği, Baruthaneli Abdullah Çelebi, Beyâzi Mustafa Efendi, İnadiyeli İmam, öğrencisi Antalyalı Ali, Hafız Mehmed Çelebi ile talebesinden Kanbur Hasan Çelebi'nin o yıllardaki ünlü tezhip sanatkârları olduğu bilinir. (Derman, 2013:501)”

Literatür taramaları sonucunda TİEM 405 envanter numaralı 1097/1686 tarihli Mushaf ile İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde korunan A6549 envanter

numaralı 1094/1682 numaralı Mushaf-ı Şerif'in bu müzehhip tarafından tezyin edildiği ketebe sayfalarından okunarak tespit edilmiştir. Bu tesbit sanatçının üslubunun, motif ve desene hâkimiyetinin görülmesi açısından önemlidir. Aynı zamanda yazıldıkları ve tezyin edildikleri tarihlerin ketebe sayfalarında yer aldığı görülen bu Mushaflar, Kanbur Hasan Çelebi'nin XVII. yüzyılda yaşamış bir müzehhip olduğunu da belgelemektedir.

Fotoğraf 19: TİEM 405 Envanter Numaralı Eserin 412^b ve İÜ.NEK. A.6549 Envanter Numaralı Eserin 459^a Ketebe Sayfaları, Kanbur Hasan Çelebi İmzası

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi ve Türk İslam Eserleri Müzesi

XVII. yüzyılın sonlarında altının kullanımı artmıştır. Sadece altınla yapılan tezhib usûlü olan zer-ender-zer tekniği ve altın üzerine iğne perdahı (nokta şeklinde parlatma usulü) teknikleri sıklıkla tercih edilmiştir. Bunun en güzel örneklerinden biri, müzehhib Kanbur Hasan Çelebi'nin süslediği İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesine ait A.6549 envanter numaralı, 1094/1682 tarihli, 28x18cm. boyutlarındaki, hattat Hâfız Osman Mushaf'ının serlevha tezhibidir (Duran, 2018:335)

Fotoğraf 20: TİEM, 405 Envanter Numaralı Eserin 1^b ve 2^a Serlevha Tezhibi Sayfaları

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

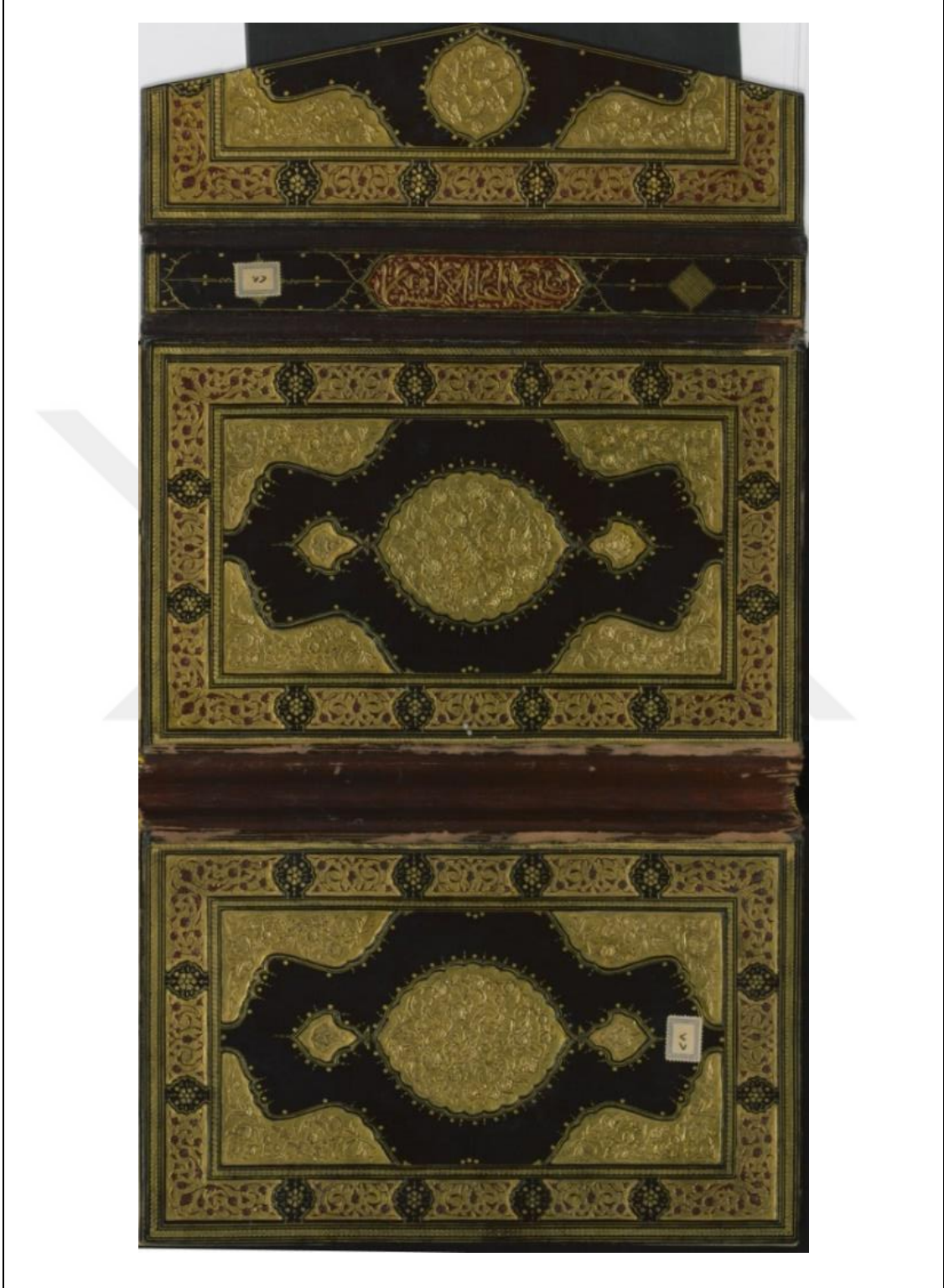
Hattat Hâfız Osman'a ait olan TİEM.405 numaralı, 1097/1686 tarihli, 32,7 x 21,8 cm. ölçülerindeki Mushaf'ın tezhipleri müzehhib Kanbur Hasan Çelebi'nin imzasını taşımaktadır. Eserin serlevhası, pençberk durakları, sûrebaşları, mushaf gülleri ve hâtime sayfası XVII. yüzyıl tezhip sanatı anlayışında bezelidir. Renklerde altının kullanımı artmış, lacivert rengi XVI. yüzyıldaki parlaklığını kaybetmiş ve kullanım alanı azalmıştır.

2. BÖLÜM: KANBUR HASAN ÇELEBİ'YE AİT MUSHAFIN TEZHİB SANATI AÇISINDAN İNCELENMESİ

2.1. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde Bulunan A.6549 Envanter Numaralı Mushaf'ın Tezhipli Sayfaları

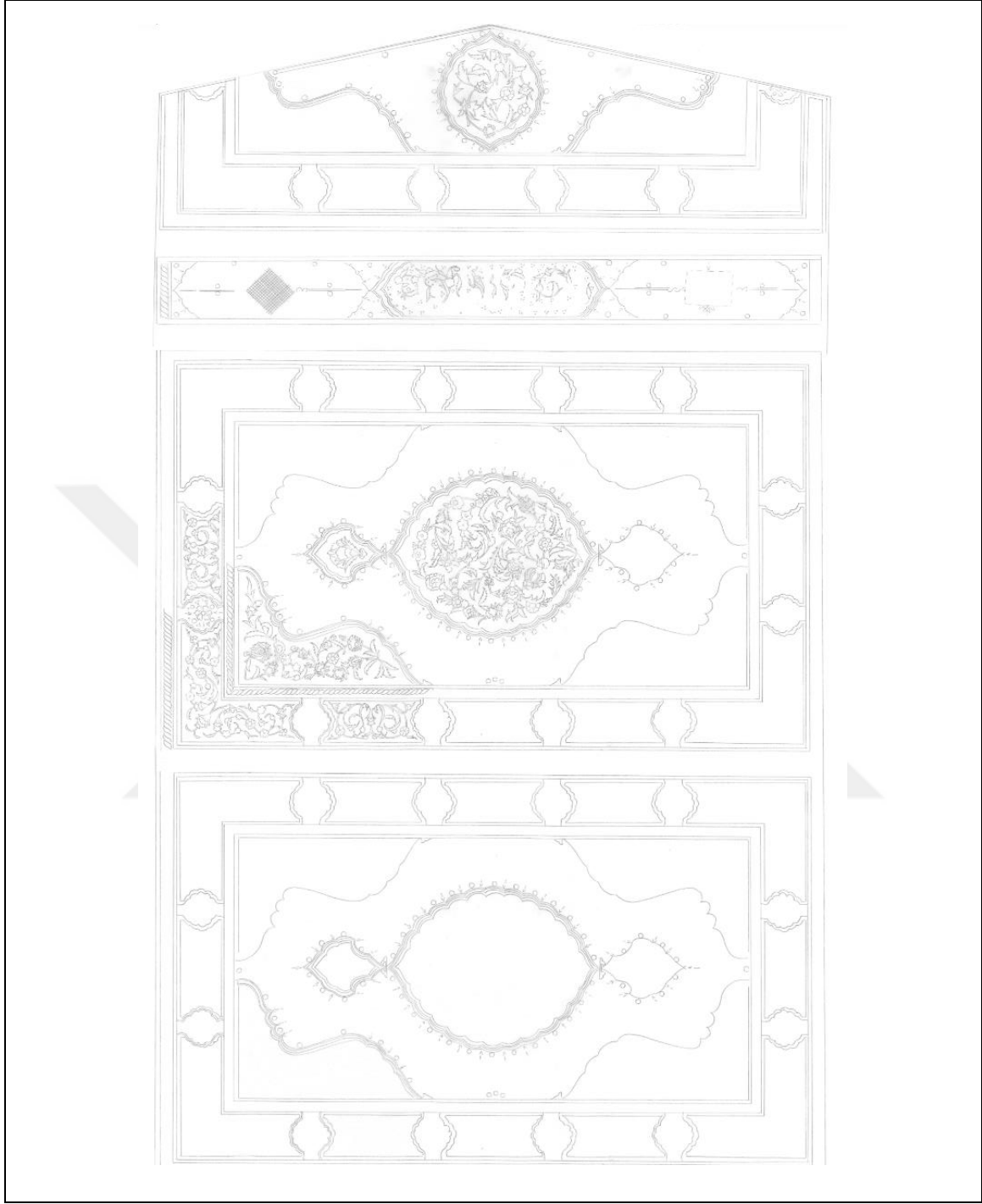
Çalışmaya konu olan İÜ.NEK. A.6549 envanter numaralı eserin süslemeli alanları; cildi, serlevhası, surebaşları, Mushaf gülleri, durakları ve ketebe sayfasıdır. Mushafın, XVII. yüzyılın önemli şahsiyetlerinden ve hattat başı olan hattat Hafız Osman tarafından yazılmış örneklerden olması önemlidir. Eser 1094/1682 tarihli, 28x18 cm boyutlarındadır. Dönemin önemli müzehhiplerinden Kanbur Hasan Çelebi'nin imzasını taşıyan Mushaf, XVII. yüzyıl tezhip sanatı özelliklerini göstermesinden dolayı da belge niteliğindedir. Tasarımda motif çeşitliliğinin azalması, altın kullanımının artmış olması, lacivert rengin soluk rengi (prusya mavisi) eserin dönem karakteristiği bir örnek olduğunu gösterir.

2.1.1. Mushaf-ı Şerif'in Cilt Süslemesi

Fotoğraf 21: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in Cilt Kapakları

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 1: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in Cilt Kapakları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eserin cildi koyu kahverengi deri ile kaplanmıştır. Cilt ön kapak, arka kapak, sertap ve miklepten oluşmaktadır. Ön-arka kapak ve miklebin dışında bulunan şemse, salbek ve köşebentler içerisinde hatayi grubu motiflerden oluşan saz üslubunda kompozisyonlar

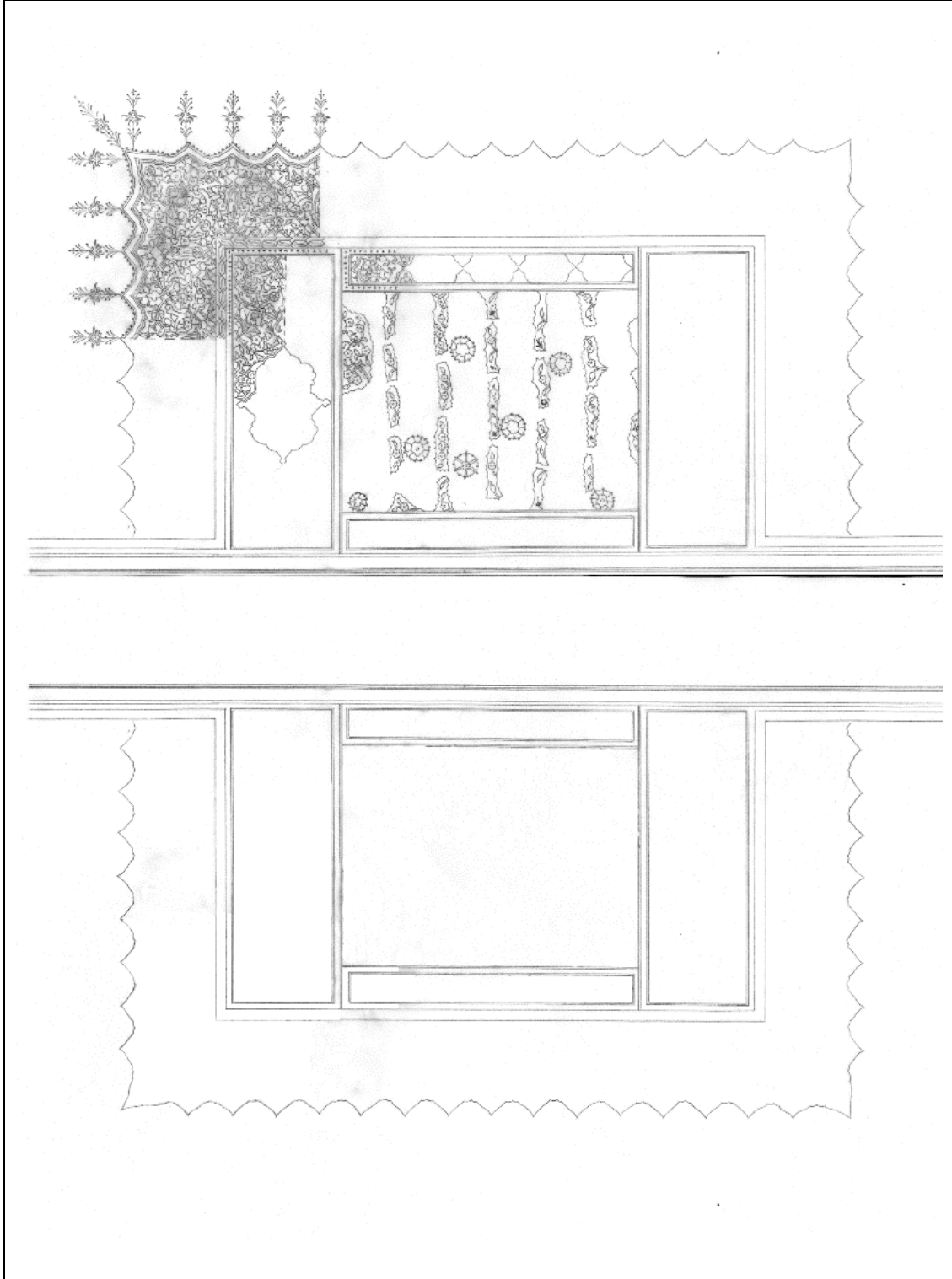
içermektedir. Bu süsleme unsurları mülemma tekniğinde yapılmıştır, çevreleri fırça ve el aletleri ile süslenmiştir. Kapakların dış pervaz kısımlarındaki paftalar ½ simettrili helezonlardan oluşan hatayi grubu motiflerden oluşmaktadır. Paftalar mülevven ve alttan ayırma tekniğinde çalışılmıştır. Paftalar arasında kalan kısımlara fırça ile penç motifi ve noktalar yapılmış, el aleti kullanılarak süslenmiştir. Pervazın iç ve dış kısmında ince cetveller ve zencerek süslemeleri bulunmaktadır. Eserin sertap kısmı üç paftaya ayrılmıştır. Baş ve etek kısmındaki paftalara saadet düğümü motifi yapılmıştır, nokta süslemelerinde el aletleri kullanılmıştır. Orta paftaya hatayi gruplu ve kitabeli kalıp uygulanmıştır, mülevven ve üstten ayırma tekniğinde “La yemessuhu ille’l-mutahherûn (Vâkıa 79)” “Ona ancak tertemiz olanlar dokunabilirler” ibaresi yazmaktadır. Eserde mücellid imzasına rastlanmamıştır.

2.1.2. Mushaf-ı Şerif'in Serlevha Tezhibi

Fotoğraf 22: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 1^b ve 2^a Sayfaları, Serlevha Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 2: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 1^b Serlevha Sayfası
Çizimi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eserin iki sayfa halinde serlevha tezhibi Fatiha suresi ve Bakara suresinin ilk dört ayetinin etraflarına dikdörtgen formda aynalı olarak tasarlanmıştır. Yazı siyah ve kırmızı renk mürekkep ile yazılmıştır. Yazı satır aralarında hatayi grubu motif ile bezeli altın renginde beyne-sütur süslemeleri mevcuttur. Duraklar yerlerine daire formunda penç motifinin farklı çeşitleri altın renginde uygulanmıştır. Dikdörtgen formdaki yazı alanının sağ ve sol kısımlarındaki koltuk tezhipleri paftalıdır. Paftalar altın zemin üzerine altın ile hatayi grubu motiflerin $\frac{1}{2}$ ters simetrisi alınarak yapılan kompozisyonndan oluşmaktadır. Sıralı paftaların oluşturduğu boşluklarda cetvele dayalı yarım penç motifi lacivert zemine beyaz renkte boyanmıştır. Koltuklar altın cetvel ve lacivert zeminli arasuyu bezemesi ile çevrelenmiştir.

Serlevha kitabe tezhipleri dikdörtgen formundadır. Yazı alanı hurdeli rumi motifi şemse formunda iplikle paftalıdır. 1^b sayfasındaki kitabelerde “Sûretü’l-fatihatü’l-kitab” ve “Mekkiyetün ve hiye Seb’u âyât” ibareleri altın zemin üzerine beyaz renk mürekkep (üstübeç) ile yazılıdır. 2^a sayfasındaki kitabelerde ise “Sûretü’l-bakaratü medeniyyetün ve hiye” ve “Mietâni ve sitte ve semânûn âye” ibareleri altın zemin üzerine beyaz renk mürekkep (üstübeç) ile yazılıdır. Kitabe tezhipleri $\frac{1}{4}$ simetriktir ve ortabağdan çıkan sarmal rumiler ile paftalara ayrılmıştır. Paftalı alanlar altın zemin renginde boyanarak lacivert zeminden ayrılmıştır. Hatayi grubu motifler altın renginde dal üzerine açık mavi, açık pembe, sarı ve beyaz renklerinde boyanmıştır. altın cetvel ve kırmızı renkte arasuyu cetveli ile bezenmiştir. Kitabe, koltuk ve yazı kısımlarını içine alan üç kenar zencerek motifi cetvel ile bezenmiştir.

Dış pervaz tezhibi birbirini tekrar eden simetrik kompozisyonndan oluşmaktadır. Sarmal rumi motifinin oluşturduğu paftalı alanlar lacivert ve altın renginde zemin boyanmıştır. Ortabağ, sarmal rumiler, dallar ve yaprak motifleri altın renginde boyalı ve iğne perdahı bezenmiştir. Ortabağın orta kısımları kırmızı renkte zemin boyanmış ve iğne perdahı tekniği uygulanmıştır. Hatayi grubu motifler açık mavi, açık pembe, sarı ve beyaz renklerinde boyanmıştır. Pervaz 1 mm altın ve kırmızı renklerinde iplik, 2 veya 3 mm kalınlığında altın dendanlı cetvel ile üç kenarı çevrelemektedir. Lacivert renginde kuzu üzerine tığlar lacivert renktedir. Tığlar hatayi ve tirfil motifinden oluşmaktadır.

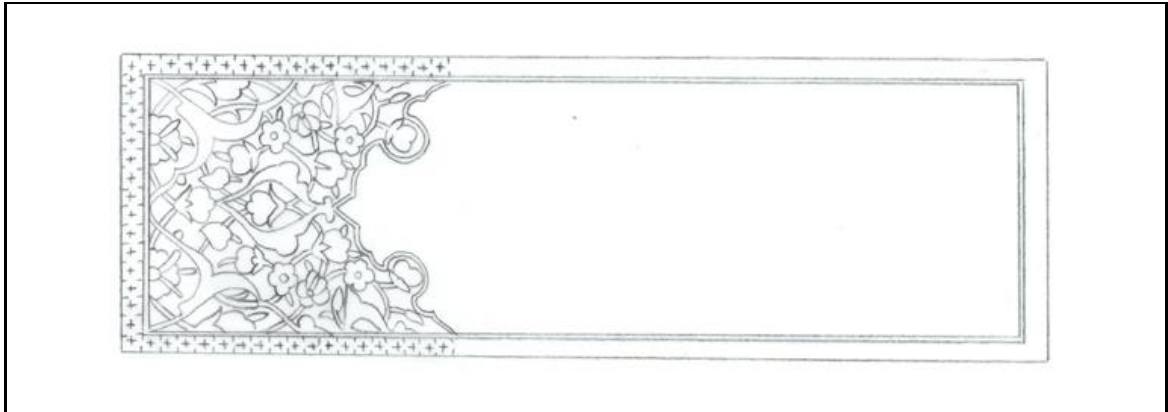
2.1.3. Mushaf-ı Şerif'in Surebaşı Tezhip Örnekleri

Tez kapsamında incelenen eserde yüz on dört adet surebaşı tezhibi ve serlevha sayfasında yer alan Fatiha ve Bakara surebaşları olmak üzere yüz on altı adet surebaşı tespit edilmiştir. Serlevha tezhibinde yer alan iki adet surebaşı serlevha ile birlikte incelenmiştir. Bu surebaşları incelendiğinde on bir adet farklı tasarımda surebaşı tezhibi çalışıldığı görülmüştür. Surebaşları eserde bazen kendini tekrar etmiş bazen de renk farklılığına gidilerek çeşitlilik elde edilmeye çalışılmıştır. Tez içinde kompozisyon tasarımları farklı olan surebaşlarına yer verilmiş, aynı olan tasarımların ise sadece sayfa numaraları belirtilmiştir.

Fotoğraf 23: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 35^a Sayfası, Surebaşı Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

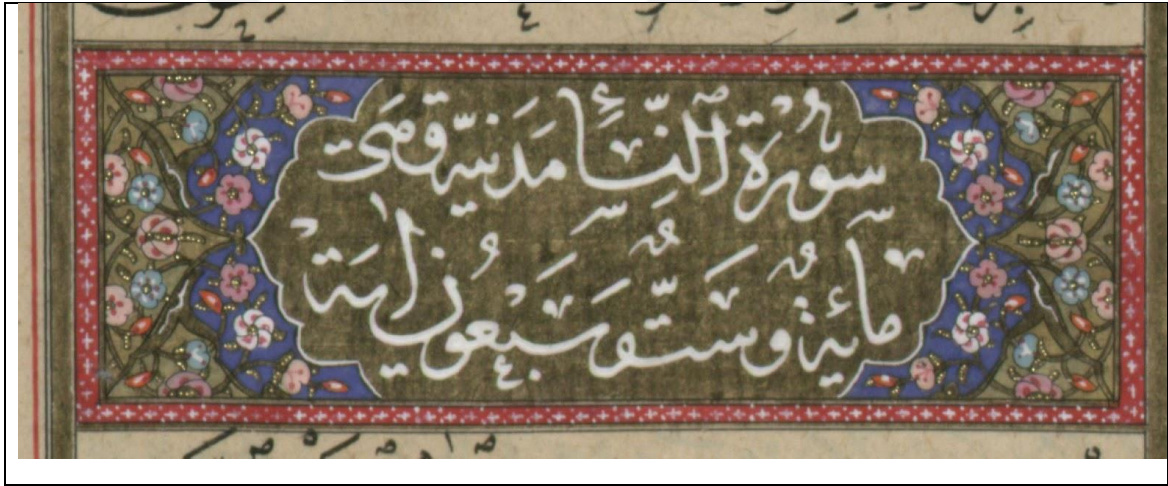
Çizim 3: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 35^a Sayfası, Surebaşı Çizimi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 35^a'da yer alan surebaşı tezhibi dikdörtgen alan içinde ¼ simetrik olarak tasarlanmıştır. Orta kısmında beyaz iplik renginde paftalı alan içerisine sıvama altın zemin rengi üzerine üstübeç tekniğinde (beyaz renk mürekkep ile) yazı yazılmıştır (bkz. fotoğraf 23). Köşebent alan oluşturmak için ayırma rumi ve hatayi grubu motifler ve zemin rengi olarak altın rengi kullanılmıştır. Ayırma Rumi motifi beyaz renk ile hurdelenmiştir. Hatayi grubu motiflerde penç ve goncagül kullanılmış, motifler açık mavi, açık pembe, turuncu ve beyaz renkleri ile boyanmıştır. Köşebent ve yazı alanı arasında kalan motiflerin zeminleri lacivert renktedir.

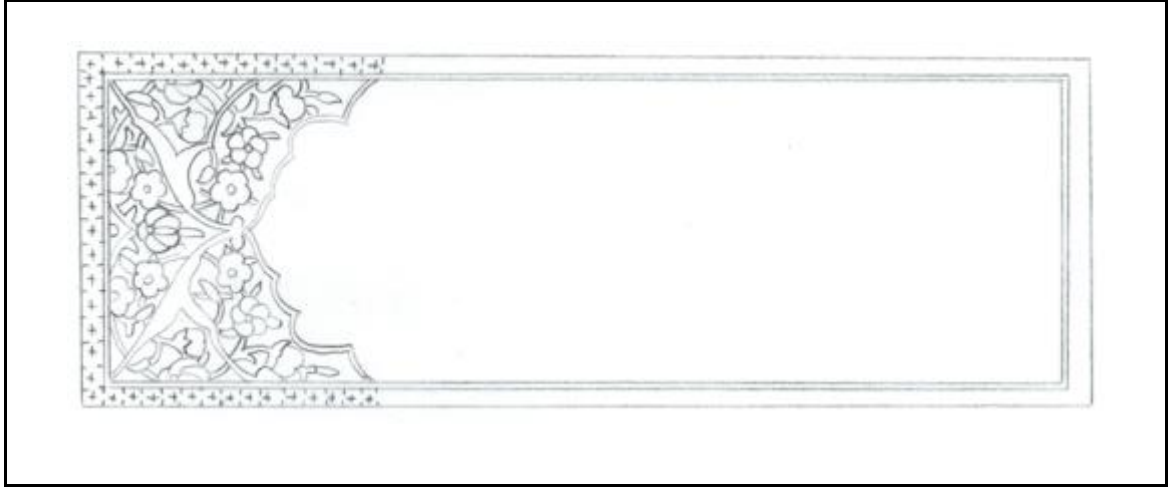
1 mm. cetveller altın renktedir, 3 mm. kalınlığındaki arasuyu kırmızı zemin üzerinde beyaz renkli artı motifleri ile bezenmiştir.

Aynı kompozisyonun tercih edildiği diğer sayfalar şu şekilde sıralanabilir; 133^b ve 188^a'dır. Kompozisyon olarak aynı olan surebaşı tezhiplerinde renk farklılıkları olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 24: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 54a Sayfası,
Surebaşı Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 4: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 54^a Sayfası, Surebaşı Çizimi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 54^a'da yer alan surebaşı tezhibi dikdörtgen alan içinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Orta kısmında beyaz iplik renginde paftalı alan içerisine sıvama altın zemin rengi üzerine üstübeç tekniğinde (beyaz renk mürekkep ile) yazı yazılmıştır (bkz. fotoğraf 24). Köşebent alan oluşturmak için ayırma rumi motifi ve zemin rengi olarak altın rengi kullanılmıştır. Ayırma rumi motifi beyaz renk ile hurdelenmiştir. Hatayi grubu motiflerde penç ve goncagül kullanılmış, motifler açık mavi, açık pembe ve beyaz renkleri ile boyanmıştır. Köşebent ve yazı alanı arasında kalan motiflerin zeminleri lacivert renktedir. 1 mm. cetveller altın renktedir, 3 mm. kalınlığındaki arasuyu kırmızı zemin üzerinde beyaz renkli artı motifleri ile bezenmiştir. Eserin diğer sayfalarında surebaşı tezhipleri motif, kompozisyon ve renk bağlamında değişkenlik göstermektedir.

Aynı kompozisyonun tercih edildiği diğer sayfalar şu şekilde sıralanabilir; 75^a, 126^b, 158^a, 242^a, 297^a, 305^a, 366^a, 381^b, 411^a. Kompozisyon olarak aynı olan surebaşı tezhiplerinde renk farklılıkları olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 25: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 90^b Sayfası, Surebaşı Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 5: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 90^b Sayfası, Surebaşı Çizimi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

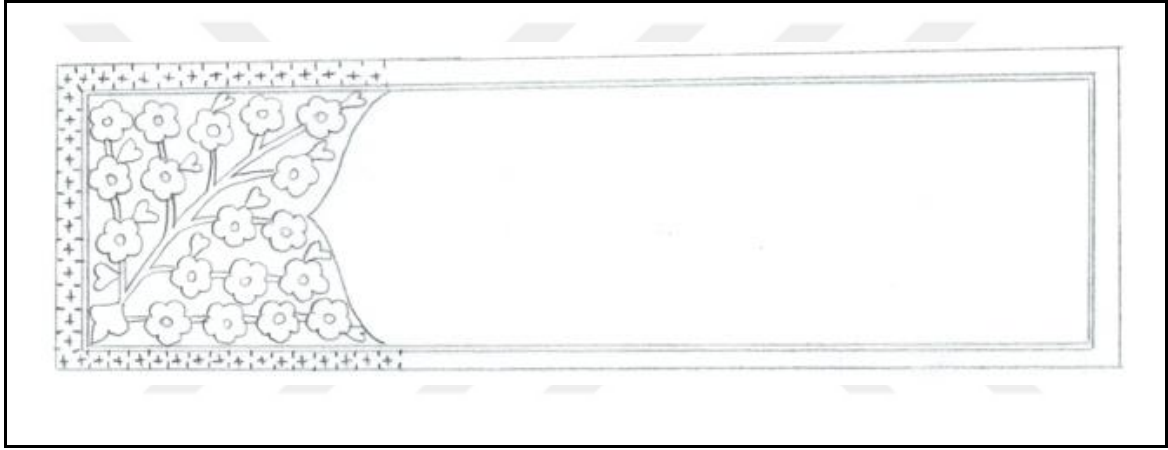
Sayfa 90^b'de yer alan surebaşı tezhibi dikdörtgen alan içinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Orta kısmında beyaz iplik renginde paftalı alan içerisine sıvama altın zemin rengi üzerine üstübeç tekniğinde (beyaz renk mürekkep ile) yazı yazılmıştır (bkz. fotoğraf 25). Paftalı yazı alanı dışında kalan süslemeli kısımda hatayi grubu motifler altın dal üzerine yerleştirilmiş bir kompozisyondan oluşmaktadır. Hatayi grubu motiflerde açık mavi, açık pembe, sülyen ve açık turuncu renklerinde boyanmıştır. Yaprakların bazısı turuncu renginde boyanmış, çoğunluğu ise altın renginde boyanmış ve iğne perdahı tekniği kullanılmıştır. 1 mm. cetveller altın renktedir, 3 mm. cetveller lacivert zemin üzerinde beyaz renkli artı motifleri ile bezenmiştir. Eserin diğer sayfalarında surebaşı tezhipleri motif, kompozisyon ve renk bağlamında değişiklik göstermektedir.

Aynı kompozisyonun tercih edildiği diğer sayfalar ise şu şekilde sıralanabilir; 221^a, 328^a, 378^a, 413^b, 434^a, 435^b, 439^b, 453^b, 454^b ve 456^b. Kompozisyon olarak aynı olan surebaşı tezhiplerinde renk farklılıkları olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 26: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 108^a Sayfası, Surebaşı Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 6: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 108^a Sayfası, Surebaşı Çizimi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

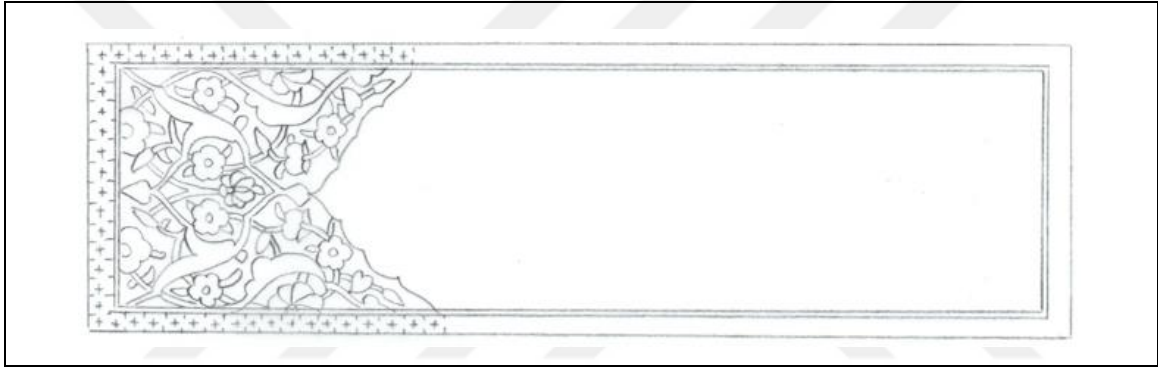
Sayfa 108^a'de yer alan surebaşı tezhibi dikdörtgen alan içinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Orta kısmında beyaz iplik renginde paftalı alan içerisine sıvama altın zemin rengi üzerine üstübeç tekniğinde (beyaz renk mürekkep ile) yazı yazılmıştır (bkz. fotoğraf 26). Paftalı yazı alanı dışında kalan süslemeli kısımda tepelikten çıkan turkuvaz dal üzerine penç motifi altın ile boyanmıştır. Kompozisyon bahar dalına benzetilebilir. Bazı penç motiflerinin tepesine sülyen ve açık pembe renklerinde kalp motifi yapılmıştır. Altın zemine iğne perdağıyla üç nokta yapılmıştır. 1 mm. cetveller altın renktedir, 3 mm. cetveller lacivert zemin üzerinde beyaz renkli artı motifleri ile bezenmiştir. Eserin diğer sayfalarında surebaşı tezhipleri motif, kompozisyon ve renk bağlamında değişkenlik göstermektedir.

Aynı kompozisyonun tercih edildiği diğer sayfalar; 147^b, 168^a, 212^b, 235^b, 302^a, 344^b, 368^b, 386^a, 388^b, 395^a, 415^a, 418^b, 424^a, 444^b, 455^b ve 457^b'dir.

Fotoğraf 27: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 178^a Sayfası, Surebaşı Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 7: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 178^a Sayfası, Surebaşı Çizimi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

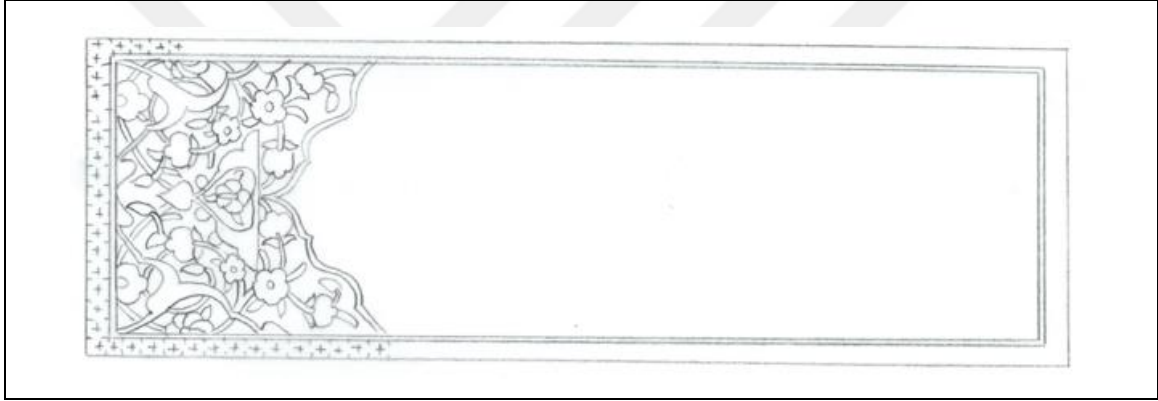
Sayfa 178^a'da yer alan surebaşı tezhibi dikdörtgen alan içinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Orta kısmında beyaz iplik renginde paftalı alan içerisine sıvama altın zemin rengi üzerine üstübeç tekniğinde (beyaz renk mürekkep ile) yazı yazılmıştır (bkz. fotoğraf 27). Paftalı alan rumi motifi ile bağlanmıştır. Rumi motifi beyaz renk ile hurdelenmiştir. Altın üzerine altın ile rumi motifi ve hatayi grubu motiflerin dal ve yaprak motifleri ile bezenmiştir. Hatayi grubu motifler açık mavi ve açık pembe renklerinde boyanmıştır. Bazı yaprak motiflerinde turuncu renk kullanıldığı görülmektedir. 1 mm. cetveller altın renktedir, 3 mm. cetveller lacivert zemin üzerinde beyaz renkli artı motifleri ile bezenmiştir. Eserin diğer sayfalarında surebaşı tezhipleri motif, kompozisyon ve renk bağlamında değişkenlik göstermektedir. Aynı kompozisyonun tercih edildiği diğer sayfalar şu şekilde sıralanabilir; 249^a, 276^b, 334^a,

361^a, 391^b, 420^a, 428^b, 430^a, 438^b, 449^a, 449^b, 451^b, 455^a ve 456^a. Kompozisyon olarak aynı olan surebaşı tezhiplerinde renk farklılıkları olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 28: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 183^a Sayfası, Surebaşı Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 8: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 183^a Sayfası, Surebaşı Çizimi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 183^a'da yer alan surebaşı tezhibi dikdörtgen alan içinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Orta kısmında beyaz iplik renginde paftalı alan içerisine sıvama altın zemin rengi üzerine üstübeç tekniğinde (beyaz renk mürekkep ile) yazı yazılmıştır (bkz. fotoğraf 28). Paftalı alan içinde açık mavi renkte goncagül motifi olan ortabağ ile bağlanmıştır. Köşebent alan oluşturmak için ayırma rumi ve hatayi grubu motifler, zemin rengi olarak altın rengi kullanılmıştır. Ayırma Rumi motifi beyaz renk ile hurdelenmiştir. Hatayi grubu motiflerde penç ve goncagül tercih edilmiş, motifler açık mavi, açık pembe, turuncu ve beyaz renkleri ile boyanmıştır. Köşebent ve yazı alanı arasında kalan motiflerin zeminleri lacivert renktedir.

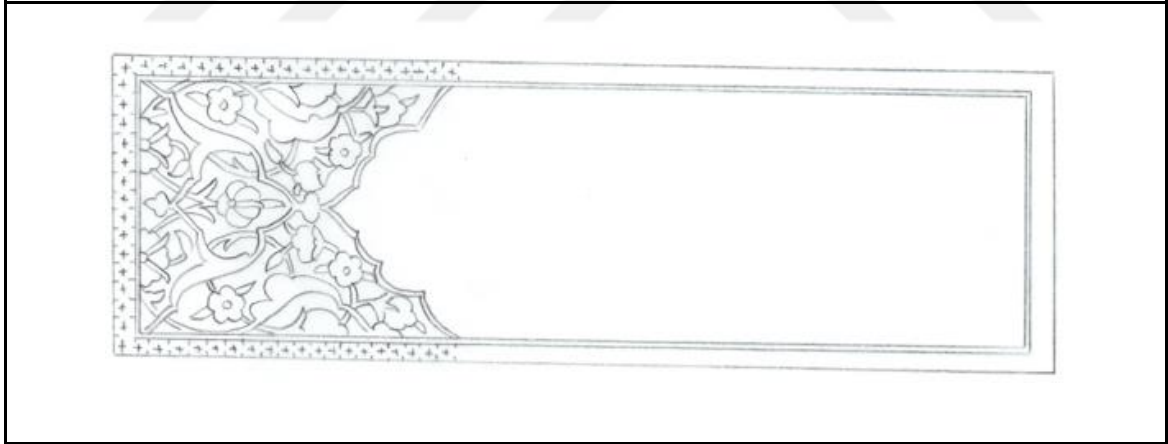
1 mm. cetveller altın renktedir, 3 mm. kalınlığındaki arasuyu kırmızı zemin üzerinde beyaz renkli artı motifleri ile bezenmiştir. Eserin diğer sayfalarında surebaşı tezhipleri motif, kompozisyon ve renk bağlamında değişkenlik göstermektedir.

Aynı kompozisyonun tercih edildiği diğer sayfalar ise şu şekilde sıralanabilir; 319^b ve 440^b'dir. Kompozisyon olarak aynı olan surebaşı tezhiplerinde renk farklılıkları olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 29: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 203^a sayfası, Surebaşı Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

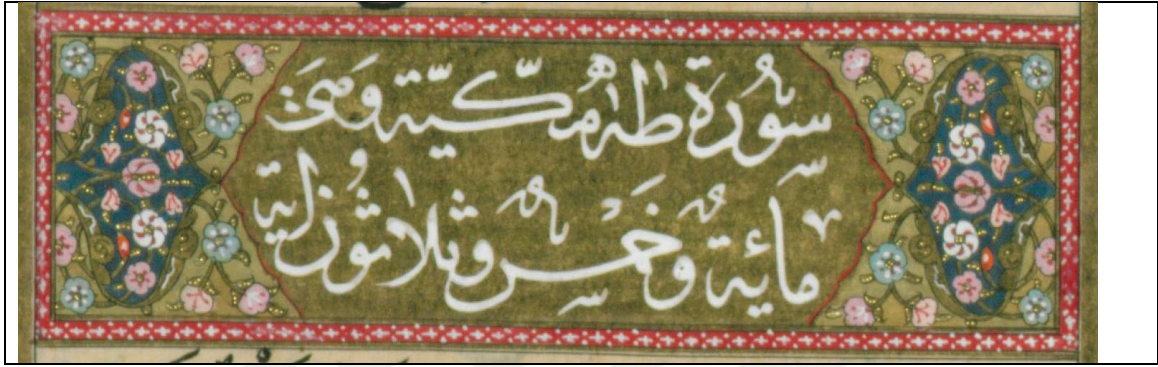
Çizim 9: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 203^a Sayfası, Surebaşı Çizimi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 203^a'da yer alan surebaşı tezhibi dikdörtgen alan içinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Orta kısmında beyaz iplik renginde paftalı alan içerisine sıvama altın zemin rengi üzerine üstübeç tekniğinde (beyaz renk mürekkep ile) yazı yazılmıştır (bkz. fotoğraf 29). Paftalı alan tepelik ile rumi motifine bağlanmıştır. Rumi motifi beyaz

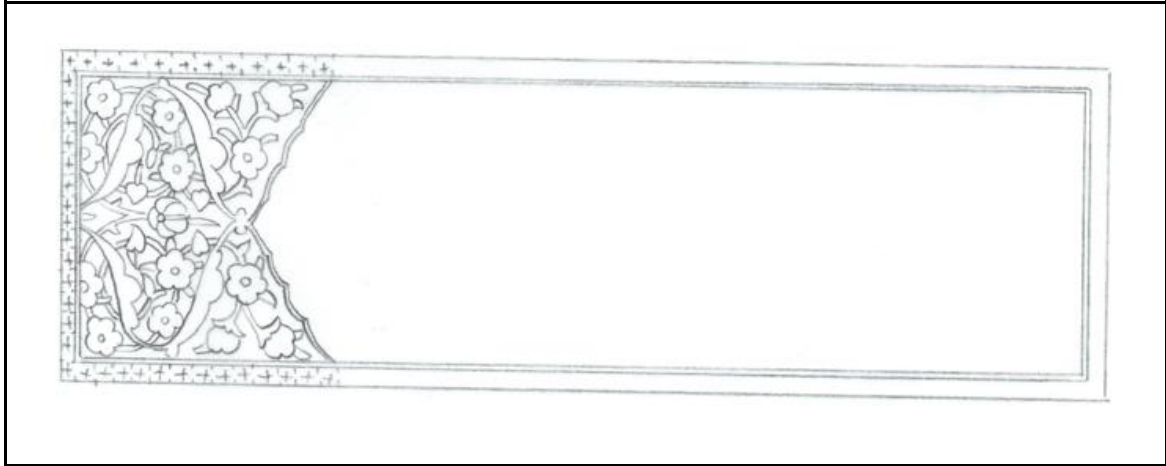
renk ile hurdelenmiştir. Altın zemine rumi motifi, hatayi grubu motiflerin dal ve yaprakları altın rengi ile bezenmiştir. Hatayi grubu motifler açık mavi, açık pembe ve turuncu renklerinde boyanmıştır. Bazı yaprak motiflerinde turuncu renk kullanıldığı görülmektedir. 1 mm. cetveller altın renktedir, 3 mm. cetveller lacivert zemin üzerinde beyaz renkli artı motifleri ile bezenmiştir.

Eserin diğer sayfalarında surebaşı tezhipleri motif, kompozisyon ve renk bağlamında değişkenlik göstermektedir. Bu surebaşı tasarımı eserde bir kere çalışılmıştır.

Fotoğraf 30: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 227a Sayfası, Surebaşı Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

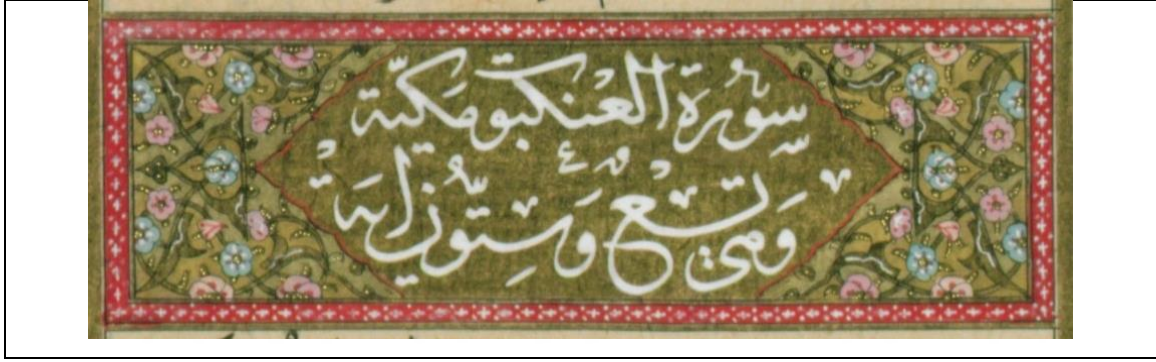
Çizim 10: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 227^a Sayfası, Surebaşı Çizimi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 227^a'da yer alan surebaşı tezhibi dikdörtgen alan içinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Orta kısmında beyaz iplik renginde paftalı alan içerisine sıvama altın zemin rengi üzerine üstübeç tekniğinde (beyaz renk mürekkep ile) yazı yazılmıştır (bkz.

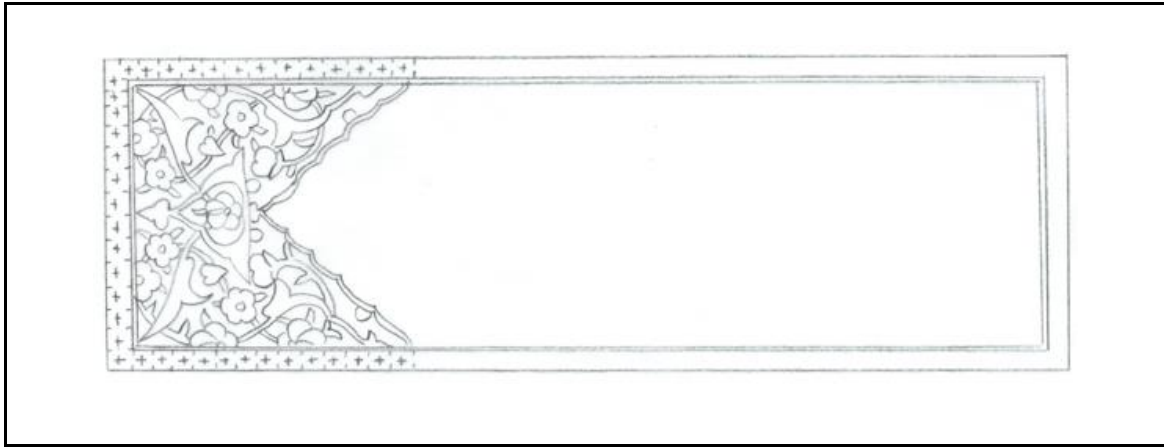
fotoğraf 30). Paftalı alan hurdelenmiş rumi motifi (beyaz ile hurdelenmiş) ile bağlanmıştır. Rumi motifinin oluşturduğu alanın zemini lacivert renkte boyanmıştır. Bu alanın etrafında kalan kısımlar ise altın zemin olarak bezenmiştir. Rumi motifleri, hatayi grubu dallar ve yaprak motifi altın zemin üzerine altın rengi kullanılarak tezhiplenmiştir. Bazı yaprak motiflerinde turuncu renk tercih edilmiştir. Hatayi grubu motifler ise açık mavi, açık pembe ve beyaz renkleriyle boyanmıştır. 1 mm. cetveller altın renktedir, 3 mm. cetveller kırmızı zemin üzerinde beyaz renkli artı motifleri ile bezenmiştir. Eserin diğer sayfalarında surebaşı tezhipleri motif, kompozisyon ve renk bağlamında değişkenlik göstermektedir.

Aynı kompozisyonun tercih edildiği diğer sayfalar; 268^b, 307^a, 338^a, 371^a, 383^b, 400^a, 409^a, 422^a, 431^b, 442^a, 442^b, 445^a, 450^a, 454^a ve 454^b 'dir.

Fotograf 31: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 291^a Sayfası, Surebaşı Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 11: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 291^a Sayfası, Surebaşı Çizimi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

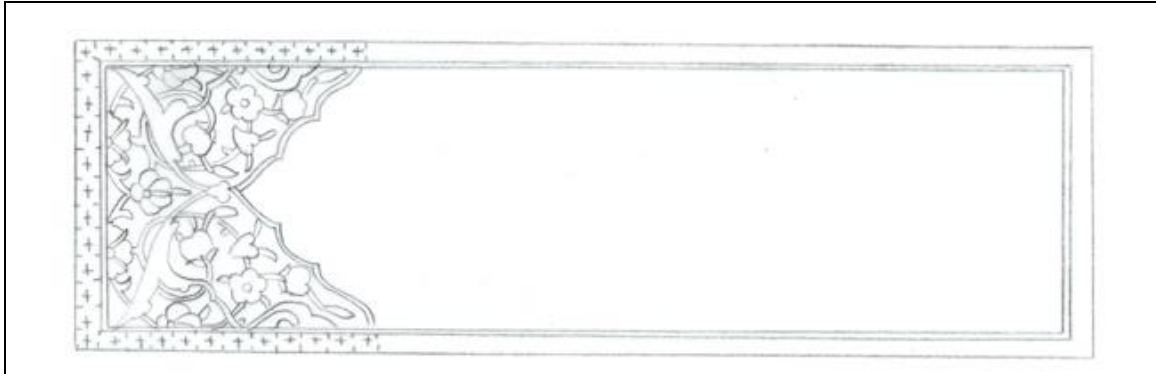
Sayfa 291^a'da yer alan surebaşı tezhibi dikdörtgen alan içinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Orta kısmında beyaz iplik renginde paftalı alan içerisine sıvama altın zemin rengi üzerine üstübeç tekniğinde (beyaz renk mürekkep ile) yazı yazılmıştır (bkz. fotoğraf 31). Paftalı alan içinde açık mavi renkte goncagül motifi olan ortabağ ile bağlanmıştır. Hurdelenmiş rumi motifi (beyaz renk ile hurdelenmiş), hatayi grubu motifin dalları ve yaprak motifi altın zemin üzerine altın ile bezenmiştir. Hatayi grubu motifler açık mavi ve açık pembe renklerinde boyanmıştır. Yaprak motifleri ve hatayi grubu motiflerin orta kısımlarında iğne perdahı tekniği uygulandığı görülmektedir. 1 mm. cetveller altın renktedir, 3 mm. cetveller kırmızı zemin üzerinde beyaz renkli artı motifleri ile bezenmiştir. Eserin diğer sayfalarında surebaşı tezhipleri motif, kompozisyon ve renk bağlamında değişkenlik göstermektedir.

Aynı kompozisyonun tercih edildiği diğer sayfalar; 192^b, 263^a, 314^b, 375^a, 392^b, 403^b, 406^b, 451^b, 456^b ve 455^b'dir.

Fotoğraf 32: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 297^a Sayfası, Surebaşı Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 12: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 297^a Sayfası, Surebaşı Çizimi

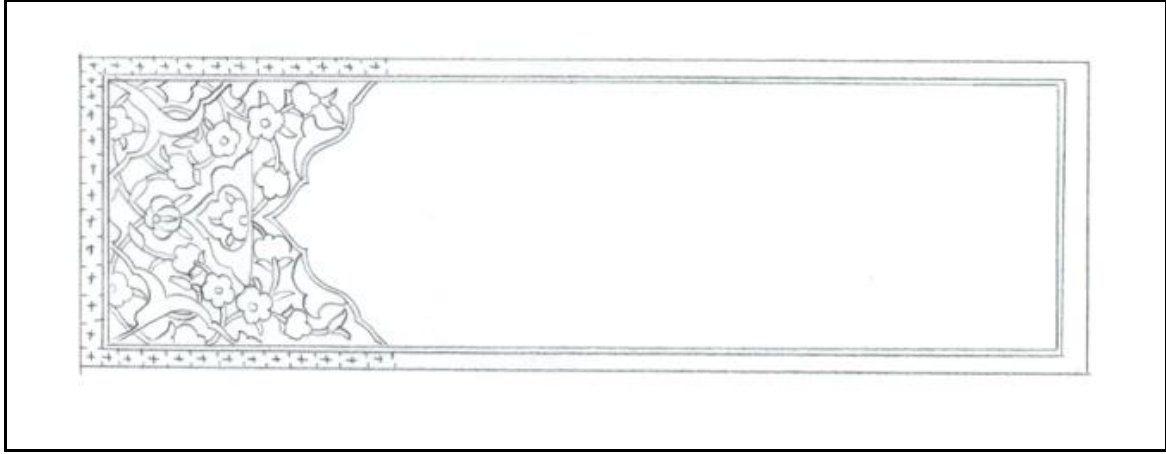
Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Sayfa 297^a'da yer alan surebaşı tezhibi dikdörtgen alan içinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Orta kısmında beyaz iplik renginde paftalı alan içerisine sıvama altın zemin rengi üzerine üstübeç tekniğinde (beyaz renk mürekkep ile) yazı yazılmıştır (bkz. fotoğraf 32). Lacivert ve altın zeminler rumi motifi ile paftalara ayrılmıştır. Yazı alanının etrafı zemin rengi olarak lacivert tercih edilmiştir. Ancak dikdörtgen alanın iki kenarlarında altın renkli ve hurdelenmiş (hurdeler beyaz renktedir) ayırma rumilerle oluşturulan paftalı alanda zemin altın rengindedir. Müzehhip penç, goncagül ve kalp motiflerini açık pembe, açık mavi ve beyaz renklerde, dalları altın renginde boyamıştır. Klasik dönem tasarımlarında altın renkle boyanan yapraklarda ise turuncu renkle boyamanın tercih edildiği bazı yapraklarda görülmektedir. 1 mm. cetveller altın renktedir, 3 mm. cetveller kırmızı zemin üzerinde beyaz renkli artı motifleri ile bezenmiştir. Eserin diğer sayfalarında surebaşı tezhipleri motif, kompozisyon ve renk bağlamında değişkenlik göstermektedir. Bu surebaşı tasarımı eserde bir kere çalışılmıştır.

Fotoğraf 33: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 319^b Sayfası, Surebaşı Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 13: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 319^b Sayfası,
Surebaşı Çizimi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 319^b'da yer alan surebaşı tezhibi dikdörtgen alan içinde $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Orta kısmında beyaz iplik üzerine açık pembe renkte hurdelenmiş rumi motifi ile çevrelenmiş paftalı alan içerisine sıvama altın zemin rengi üzerine üstübeç tekniğinde (beyaz renk mürekkep ile) yazı yazılmıştır (bkz. fotoğraf 33). Paftalı alana içinde açık pembe renkte yarım penç motifi olan ortabağ ile bağlanmıştır. Lacivert ve altın zeminler hatayi grubu motifler ve rumi motifi ile paftalara ayrılmıştır. Ana zemin renginin lacivert olduğu görülmektedir. Ancak köşelerde altın renkli ve hurdelenmiş (hurdeler beyaz renktedir) ayırma rûmîlerle oluşturulan paftalı alanın dışında kalan ve klasik bir tasarımda zemin lacivert renk kullanılırken, bir penç ve goncanın kullanıldığı dairesel tasarımda zemin altın rengindedir. Müzehhip penç ve goncagül motiflerini açık pembe, açık mavive beyaz renklerde, dalları altın renginde boyamıştır. Klasik dönem tasarımlarında altın renkle boyanan yapraklarda ise turuncu renkle boyamanın tercih edildiği bazı yapraklarda görülmektedir. Bir milimlik cetveller altın renktedir, üç milimlik cetveller kırmızı zemin üzerinde beyaz renkli artı motifleri ile bezenmiştir. Eserin diğer sayfalarında surebaşı tezhipleri motif, kompozisyon ve renk bağlamında değişiklik göstermektedir.

Aynı kompozisyonun tercih edildiği diğer sayfalar; 351^b ve 457^a'dır.

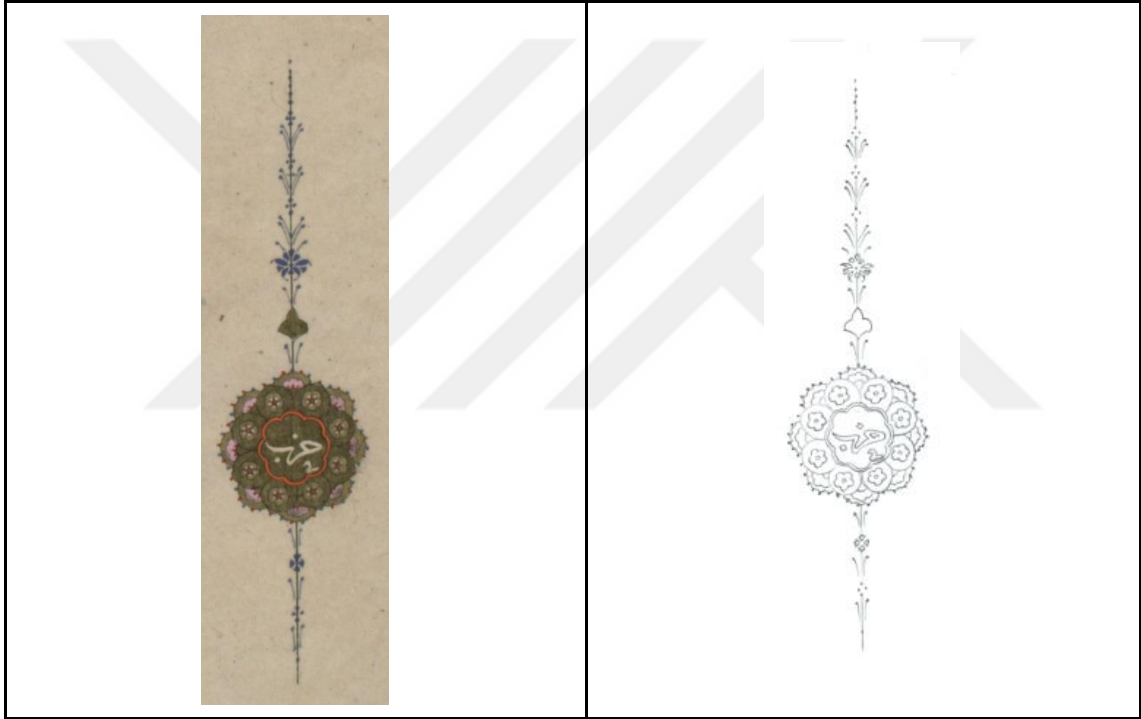
2.1.4. Mushaf-ı Şerif'in Mushaf Gülleri

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi A.6549 envanter numaralı Mushaf'ta 134 adet Mushaf gülü tezhibi vardır. Mushaf gülleri bulundukları sayfa ve ayetin

özelliğine göre isimler (hizb, cüz, secde, aşr vb.) almaktadır. Tez çalışmasına konu olan eserde bu güllerden hizb, secde ve cüz güllerine rastlanılmıştır. Bu güller tasarım özelliklerine göre sınıflandırılarak daire/penç, beyzi, damla/hatayi, yıldız, hem daire hem yıldız ve altıgen formundaki Mushaf gülleri olarak incelenmiştir. Mushaf güllerinden farklı olan 23 adeti gül form, kompozisyon ve motif bakımından ele alınmıştır.

Penç/Daire Formundaki Mushaf Gülleri

Tez çalışması kapsamında incelenen 134 adet Mushaf güllerinden 37 tanesi daire/penç formundadır. Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi daire/penç formundaki Mushaf güllerinde 3 farklı tasarım kullanmıştır.

Fotoğraf 34: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 22^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

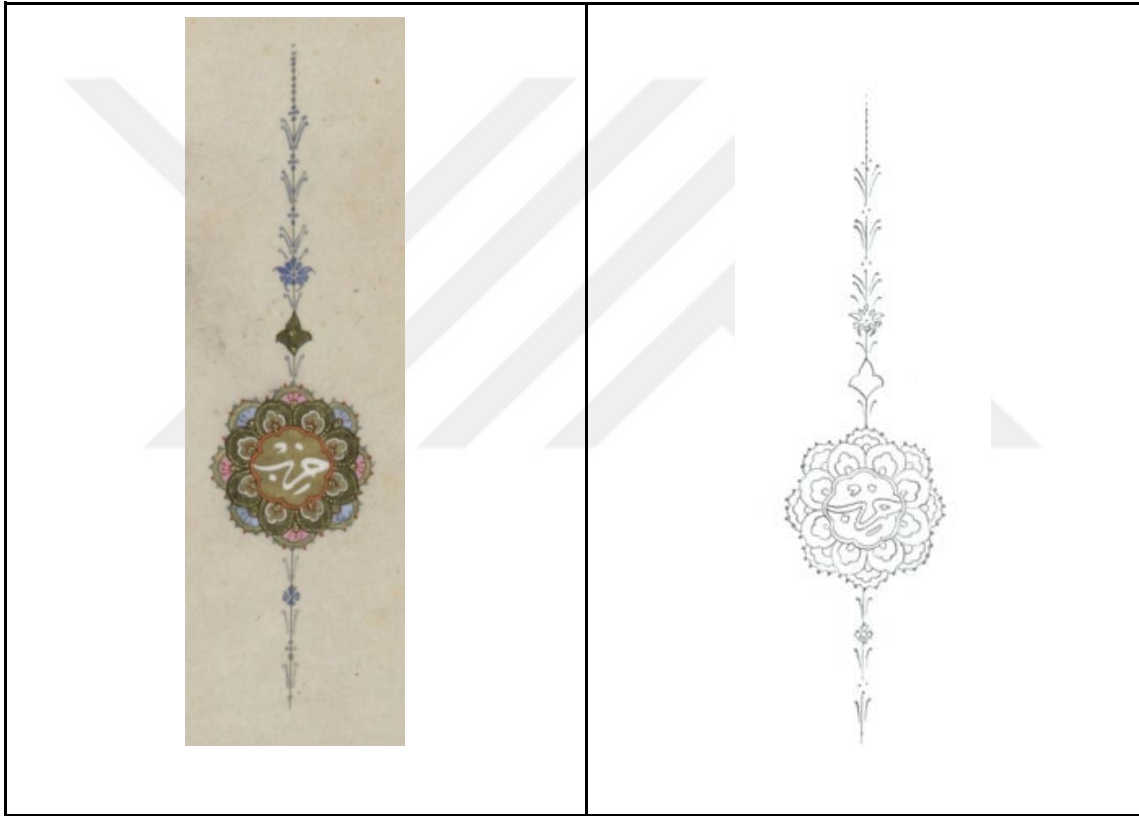
Çizim 14: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 22^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eserin 22^b sayfasında yer alan Mushaf gülü tasarımında hizb yazısının etrafı sülyen rengiyle dendanlı ipliklerle sekizgen bir madalyon oluşturmuştur (bkz. fotoğraf 34). Yazı alanı altın üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Kompozisyon $\frac{1}{8}$

simetride tasarlanmış, altın üzerine penç ve gonca motifleri altın ve açık pembe renkleri kullanılarak bezenmiştir. Penç ve gonca motiflerinin iç kısımları kırmızı renk noktalar ile süslenmiştir. Madalyonun en dış kısmında sırasıyla mavi ve kırmızı noktalar kullanılmıştır. Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizgi üzerine lacivert renkte penç ve goncalar negatif olarak boyanmış, altın bir tepelik ve tirfil benzeri detaylarla tığ formu oluşturulmuştur.

Mushaf gülüne benzer olan diğer örnekler; 36^b, 50^b, 94^a, 126^b, 133^b, 177^a, 207^a, 211^b, 246^b, 253^a, 268^b, 276^b, 291^a, 299^b, 307^a, 317^a, 329^a, 344^b, 351^b, 359^a, 375^b, 395^a, 424^a'da hizb gülü, 116^a, 188^a, 437^a'da cüz gülü olarak uygulanmışlardır.

Fotoğraf 35: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 82^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

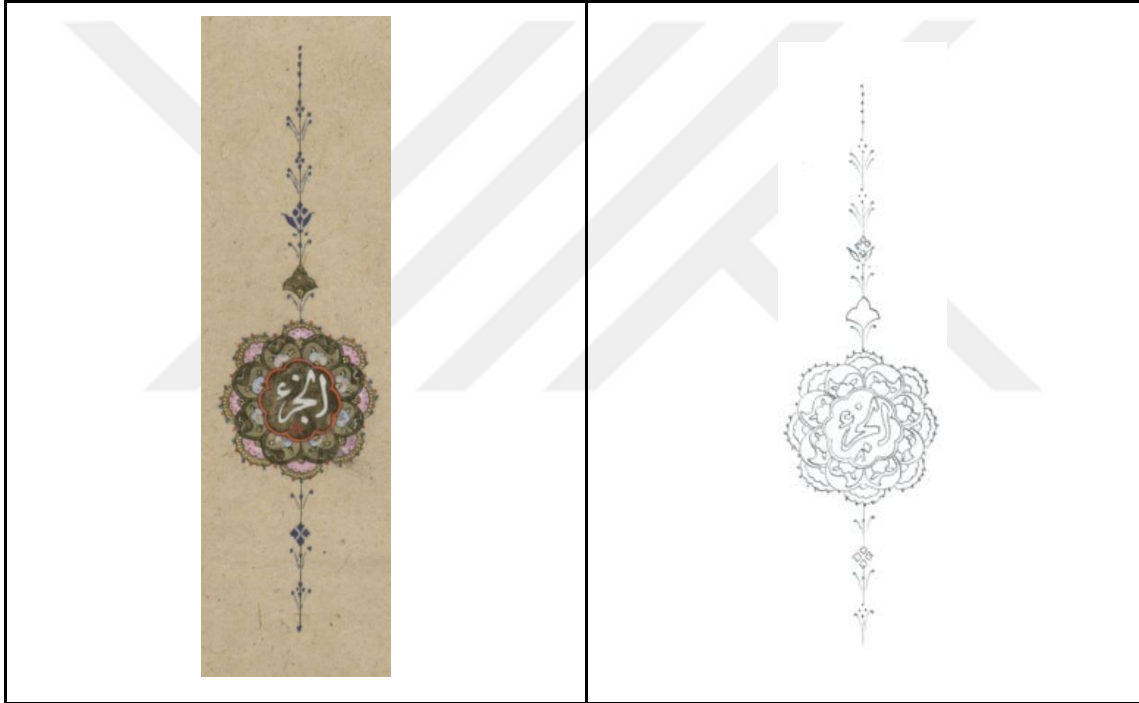
Çizim 15: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 82^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 82^b'de yer alan Mushaf gülü tasarımında hizb yazısının etrafı sülyen rengiyle dendanlı ipliklerle sekizgen bir madalyon oluşturmuştur (bkz. fotoğraf 35). Yazı alanı altın üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Kompozisyon $\frac{1}{8}$ simetride

tasarlanmış, altın üzerine gonca motifleri altın, açık pembe ve açık mavi renkleri kullanılarak bezenmiştir. Üstteki sıralı kapalı formlardaki gonca motifi zer-en-der-zer tekniğinde yapılmış, tahriri beyaz renk çekilmiştir. Gonca motiflerinin iç kısımlarında kırmızı renk tonlamalar bulunmaktadır. Madalyonun en dış kısmında sırasıyla mavi ve kırmızı noktalar kullanılmıştır. Madalyon iğne perdahı tekniği ile zenginleştirilmiştir. Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizgi üzerine lacivert renkte penç ve goncalar negatif olarak boyanmış, altın bir tepelik ve tirfil benzeri detaylarla tığ formu oluşturulmuştur.

Mushaf gülüne benzer olan diğer örnekler; 104^b ve 155^b'de bulunanlar hizb gülü, 129^b'de bulunanlar cüz gülü olarak uygulanmıştır.

Fotoğraf 36: İÜ.NEK, A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-I Şerif'in 101^a Sayfası,
“Cüz” Mushaf Güllü Tezhibi.

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 16: İÜ.NEK, A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-I Şerif'in 101^a
Sayfası, “Cüz” Mushaf Güllü Tezhibi.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 101^a'da bulunan Mushaf gülü cüz gülüdür (bkz. fotoğraf 36). Üç bölümden oluşan gülde içten dışa bakıldığında; altın zemin üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmış olan cüz ibaresinin etrafı dendanlı ipliklerle sekiz parçalı sülyen rengi madalyon formunda tasarlandığı görülmektedir. İkinci bölümde, daire şeklinde ve ½

simetrik olan tasarımda, altın renkli hurdelenmiş sade rûmî motifleri aşağıdan yukarıya doğru her biri kendi içlerinde daire oluşturmuş olarak, altın zemin üzerinde çalışılmıştır. Rumiler Selçuklu döneminde kullanılmış olan kaba rumilere benzer şekilde çalışılmıştır. Bu rumilerin oluşturduğu dairelerin iç kısımlarında sülyen dendanlara bitişik açık mavi renkte penç motifinin ½ si bezenmiştir. Madalyon formunun birleşme noktalarına yerleştirilmiş açık pembe renkte goncalarla bulunmaktadır. Mushaf gülü dış bölümdeki sekiz parçalı altın renkli dendanlı ipliklerle tamamlanmıştır. Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizgi üzerine lacivert renkte penç ve goncalar negatif olarak boyanmış, altın bir tepelik ve tirfil benzeri detaylarla tığ formu oluşturulmuştur. Mushaf gülüne benzer olan diğer güller; 123^b, 146^b, 215^b, 303^b'de bulunanlar hizb gülü, 203^a'da bulunanlar cüz gülü olarak uygulanmıştır.

Beyzi Formdaki Mushaf Gülleri

Tez çalışması kapsamında incelenen 134 adet Mushaf güllerinden 23 tanesi beyzi formundadır. Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi beyzi formundaki Mushaf güllerinde 3 farklı tasarım kullanmıştır.

Fotoğraf 37: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 26^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 17: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 26^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 26^b'de yer alan Mushaf gülü tasarımında hizb yazısının etrafı sülyen rengiyle dandanlı ipliklerle alttan ve üstten ayrılmıştır (bkz. fotoğraf 37). Yazı alanı altın üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Kompozisyon $\frac{1}{4}$ simetride tasarlanmıştır. Altta ve üstte oluşan üçgen formundaki alan, altın üzerine hatayi grubu motifler altın zemin üzerine açık pembe ve açık mavi renkleri kullanılarak bezenmiştir. Dış çerçeve yaprak desenleriyle çevrelenmiştir; üzerinde belli aralıklarla rûmî, yaprak veya bulut görünümünde bir motifin yerleştirildiği görülmektedir. Mushaf gülleri aynı hatayi motifindeki gibi merkezden çıkan yapraklarla çevrelenmiştir. Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizgi üzerine lacivert renkte penç ve goncalar negatif olarak boyanmış, altın bir tepelik ve tirfil benzeri detaylarla tığ formu oluşturulmuştur. Mushaf gülüne benzer olan diğer güller; 68^a, 97^b, 169^b, 284^a, 408^a'da bulunanlar hizb gülü, 235^a'da bulunanlar cüz gülü, 126^a, 180^a, 212^a, 243^b, 306^a, 335^b, 354^b, 392^b, 444^a, 451^a'da bulunanlar secde gülü olarak uygulanmıştır.

Fotoğraf 38: İÜ.NEK., A.6549
Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in
29^b Sayfası, Mushaf Güllü Tezhibi
(cüz).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 18: İÜ.NEK., A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-I Şerif'in 29^b sayfası,
Mushaf Güllü Tezhibi (cüz).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 29^b'de yer alan Mushaf güllü tasarımında cüz yazısının etrafı sülyen rengiyle paftalanmıştır (bkz. fotoğraf 38). Yazı alanı altın üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Kompozisyon $\frac{1}{4}$ simetride tasarlanmıştır. Hurde rumi motifi yazı alanından çıkıp mushaf güllünün dış beyzi/şemse formunu oluşturmuştur. Hurde rumi motifinin aralarından hatayi grubu motiflerler $\frac{1}{4}$ kompozisyon oluşturulmuştur. Hatayi grubu motiflerde açık pembe ve açık mavi renkleri altın dal üzerinde kullanılmıştır. Mushaf güllünün altında ve üstünde dikine çizgi üzerine lacivert renkte penç ve goncalar negatif olarak boyanmış, altın bir tepelik ve tıfıl benzeri detaylarla tığ formu oluşturulmuştur. Mushaf güllüne benzer olan diğer güller; 43^b'de bulunanlar cüz güllü, 140^a'da bulunanlar hizb güllü olarak uygulanmışlardır.

Fotoğraf 39: İÜ.NEK., A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 184^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

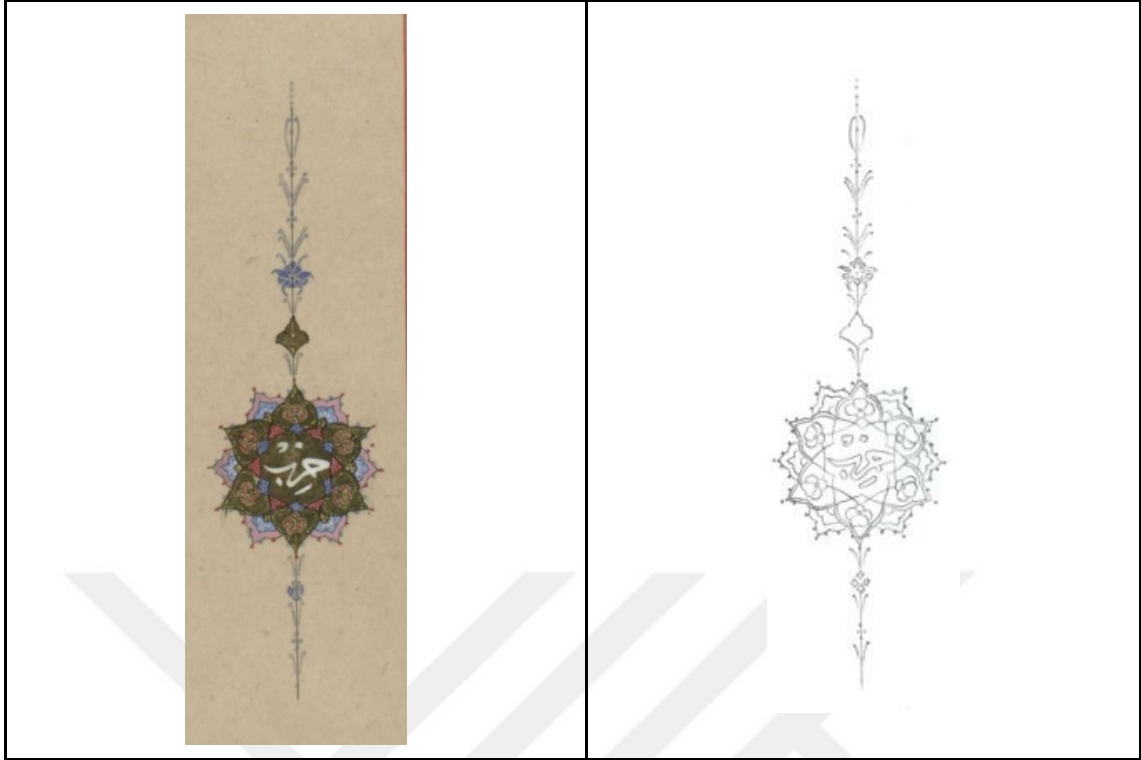
Çizim 19: İÜ.NEK., A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 184^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 184^b'de yer alan Mushaf gülü tasarımında hizb yazısının etrafı sülyen rengiyle paftalanmıştır (bkz. fotoğraf 39). Yazı alanı altın üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Kompozisyon $\frac{1}{4}$ simetride tasarlanmıştır. Hurde rumi motifi yazı alanından başlayıp mushaf gülünün dış beyzi/şemse formunu oluşturmuştur. Hurde rumi motifinin aralarından hatayi grubu motifler $\frac{1}{4}$ kompozisyon ile oluşturulmuştur. Hatayi grubu motiflerde açık pembe, açık mavi ve beyaz renkleri altın dal üzerinde kullanılmıştır. Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizgi üzerine lacivert renkte penç ve goncalar negatif olarak boyanmış, altın bir tepelik ve tirfil benzeri detaylarla tığ formu oluşturulmuştur. Eserde bu Mushaf gülü bir tane çalışılmıştır.

Yıldız Formundaki Mushaf Gülleri

Tez çalışması kapsamında incelenen 134 adet Mushaf güllerinden 21 tanesi yıldız formundadır. Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi yıldız formundaki Mushaf güllerinde 6 farklı tasarım kullanmıştır.

Fotoğraf 40: İÜ.NEK, A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-I Şerif'in 33^a Sayfası,
Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

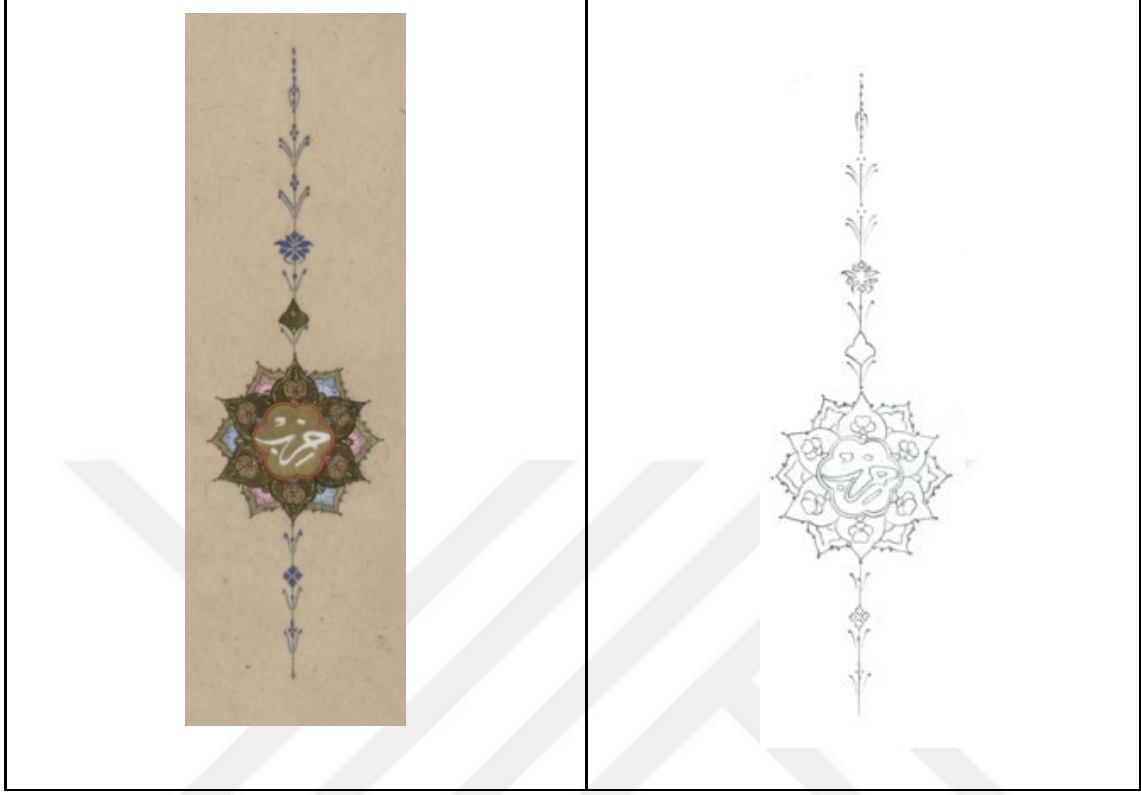
Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 20: İÜ.NEK, A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-I Şerif'in 33^a Sayfası,
Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 33^a'da yer alan Mushaf gülü hizb gülüdür (bkz. fotoğraf 40). İki altılı yıldız formu üst üste açısı değiştirilerek boşluklara gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Mushaf gülünün en ortasında yazı kısmı altın zemin üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazı etrafında eliptik formdaki altıgen desen sırasıyla lacivert ve kırmızı renklerinde boyanmış üzerine üç nokta (şah-î benek, pars beneği) beyaz renkte bezenmiştir. Mushaf güllerinde üstteki altılı yıldızda goncagül veya penç motifleri altın zemin üzerine altın ile boyanmış, kırmızı ile tonlama yapılmıştır. Alttaki yıldız formunun tezyinatında açık pembe zemin üzerine açık mavi renkte goncagüller yerleştirilmiştir. Mushaf gülünün dışı lacivert ve kırmızı noktalarla zenginleştirilmiştir. Mushaf gülünün altına ve üstüne dikine çizilen çizgi üzerinde lacivert renk ile negatif motifler ve üst çizgide tepelik motifi altınla sıvama olarak çalışılmış ve bezeme tığlarla sonlandırılmıştır.

Mushaf gülüne benzer olan diğer güller; 5^b, 428^b, 411^b'de “hizb” gülü, 143^b'de “cüz” gülü olarak uygulanmışlardır.

Fotoğraf 41: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 40^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

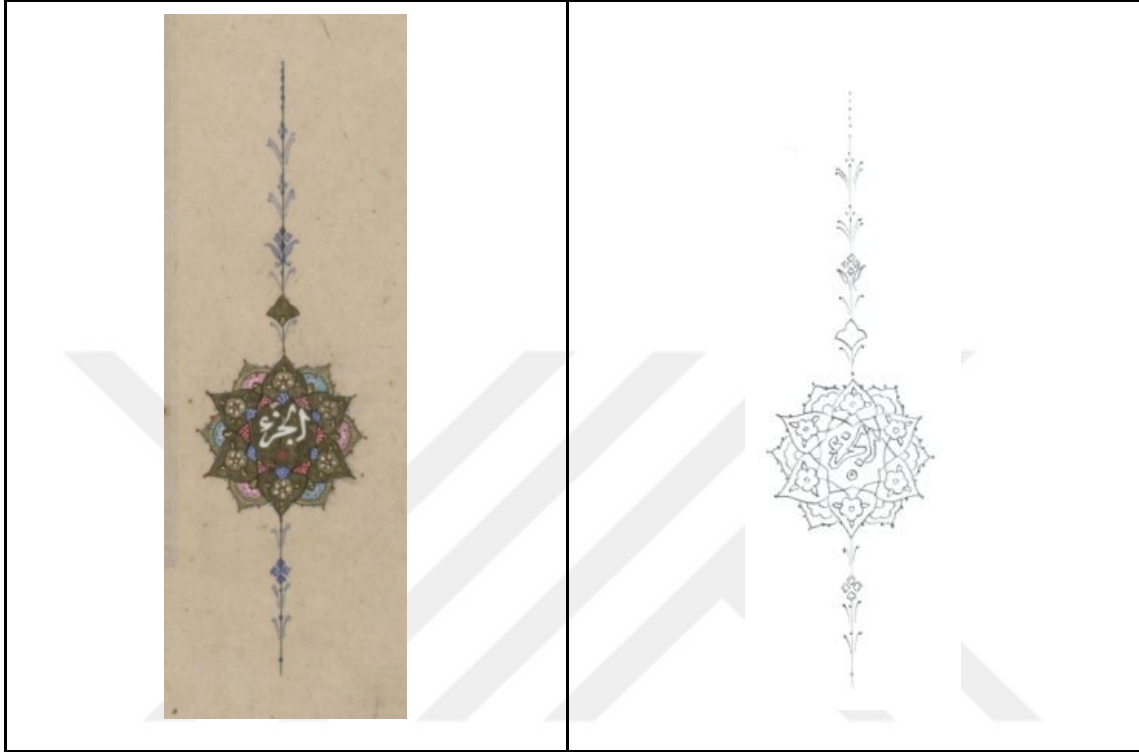
Çizim 21: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 40^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 40^a'da yer alan Mushaf gülü hizb gülüdür (bkz. fotoğraf 41). İki altılı yıldız formu üst üste açısı değiştirilerek boşluklara gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Mushaf gülünün en ortasında yazı kısmı altın zemin üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmış, dairesel formda altılı dendanlı ipliklerle çevrenmiştir. Mushaf güllerinde üstteki altılı yıldızda goncagül veya penç motifleri altın zemin üzerine altın ile boyanmış, kırmızı ile tonlaması yapılmıştır. Motifin alt kısmından gelen dalların oluşturduğu üçgen alanlar sırasıyla kırmızı ve lacivert renklerinde boyanmış üzerine üç nokta (şah-î benek, pars beneği) beyaz renkte bezenmiştir. Alttaki yıldız formunda ise goncagül motifleri açık mavi ve açık pembe renklerinde sırasıyla boyanmıştır. En dış bölümünde dendanların üzerindeki lacivert ve kırmızı renklerdeki noktalarla Mushaf gülleri zenginleştirilmiştir. Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizilen çizgi

üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide tepelik motifi sadece altınla sıvama şeklinde tığlar bezenmiştir.

Mushaf gülüne benzer olan diğer güller; 137^a, 180^b'de hizb gülü olarak uygulanmıştır.

Fotoğraf 42: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 57^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 22: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 57^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 57^b'de yer alan Mushaf gülü cüz gülüdür (bkz. fotoğraf 42). İki altılı yıldız formu üst üste açısı değiştirilerek boşluklara gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Mushaf gülünün en ortasında yazı kısmı altın zemin üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazı etrafında eliptik formdaki altıgen desen sırasıyla lacivert ve kırmızı renklere boyanmış üzerine beyaz renkte üç nokta (şah-î benek, pars beneği) ile bezenmiştir. Mushaf güllerinde üstteki altılı yıldızda penç motifleri altın zemin üzerine altın ile boyanmış, kırmızı ve beyaz ile tonlama yapılmıştır. Alttaki altın zeminli yıldız formunda ise goncagül motifleri açık mavi ve açık pembe renkler kullanılarak bezenmiştir. Mushaf gülünün dışı lacivert ve kırmızı noktalarla zenginleştirilmiştir.

Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizilen çizgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide tepelik motifi sadece altınla sıvama şeklinde tığlar bezenmiştir. Mushaf gülüne benzer olan diğer güller; 341^a, 387^a'da cüz gülü, 321^a, 333^a'da hizb gülü, 278^b'de secde gülü olarak uygulanmışlardır.

Fotoğraf 43: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 89^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

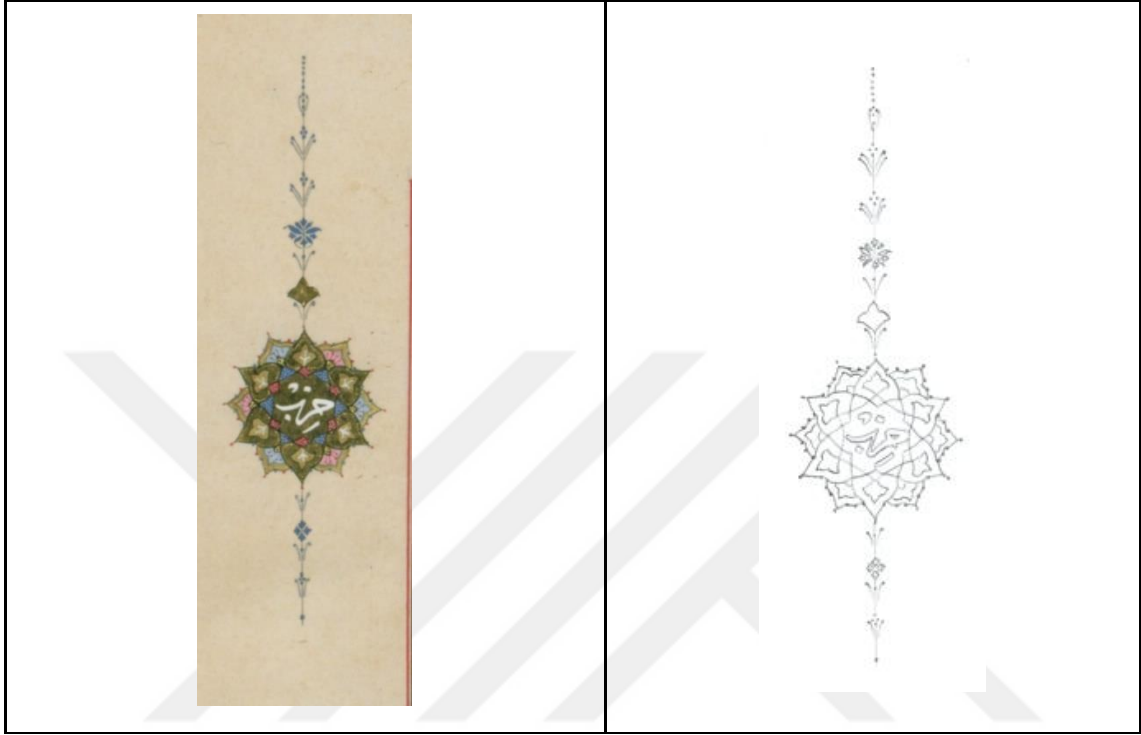
Çizim 23: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 89^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 89^a'da yer alan Mushaf gülü hizb gülüdür (bkz. fotoğraf 43). İki altılı yıldız formu üst üste açısı değiştirilerek boşluklara gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Mushaf gülünün en ortasında yazı kısmı altın zemin üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmış, altılı yıldız formunda sülyen iplikle çevrelenmiştir. Mushaf güllerinde üstteki altılı yıldızda goncagül motifleri altın zemin üzerine altın ile boyanmış, kırmızı renk ile tonlanmıştır. Motifin alt kısmından gelen dalların oluşturduğu üçgen alanlar lacivert renginde boyanmış üzerine üç nokta (şah-î benek, pars beneği) beyaz renkte bezenmiştir. Alttaki yıldız formunda ise goncagül motifleri açık pembe renginde tezhiplenmiştir. Mushaf güllerinin en dış kısmında dendanların üzerine lacivert ve

kırmızı renklerdeki noktalarla bezenmiştir. Mushaf gülünün tığı alt ve üstünde dikine çizilen çizgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide altınla sıvanmış tepelik motifi ile tasarlanmıştır. Mushaf gülüne benzer olan diğer gül; 249^a'da bulunan cüz gülü olarak uygulanmıştır.

Fotoğraf 44: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 200^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 24: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 200^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 200^a'da yer alan Mushaf gülü Hizb gülüdür (bkz. fotoğraf 44). İki altılı yıldız formu üst üste açısı değiştirilerek boşluklara gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Mushaf gülünün en ortasında yazı kısmı altın zemin üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazı etrafında eliptik formdaki altıgen desen sırasıyla lacivert ve kırmızı renklerle boyanmış, üzerine beyaz renkte üç nokta (şah-î benek, pars beneği) ile bezenmiştir. Mushaf güllerinde üstteki altılı yıldızda yaprak motifleri altın zemin üzerine altın ile boyanmış, kırmızı ve beyaz ile tonlama yapılmıştır. Altındaki altın zeminli yıldız formunda ise goncagül motifleri açık mavi ve açık pembe renkleri kullanılmıştır. Mushaf gülünün dışı lacivert ve kırmızı noktalarla zenginleştirilmiştir. Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizilen çizgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide

tepelik motifi sadece altınla sıvama şeklinde tığlar bezenmiştir. Eserde bu Mushaf gülünün benzeri bulunmamaktadır.

Fotoğraf 45: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 223^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

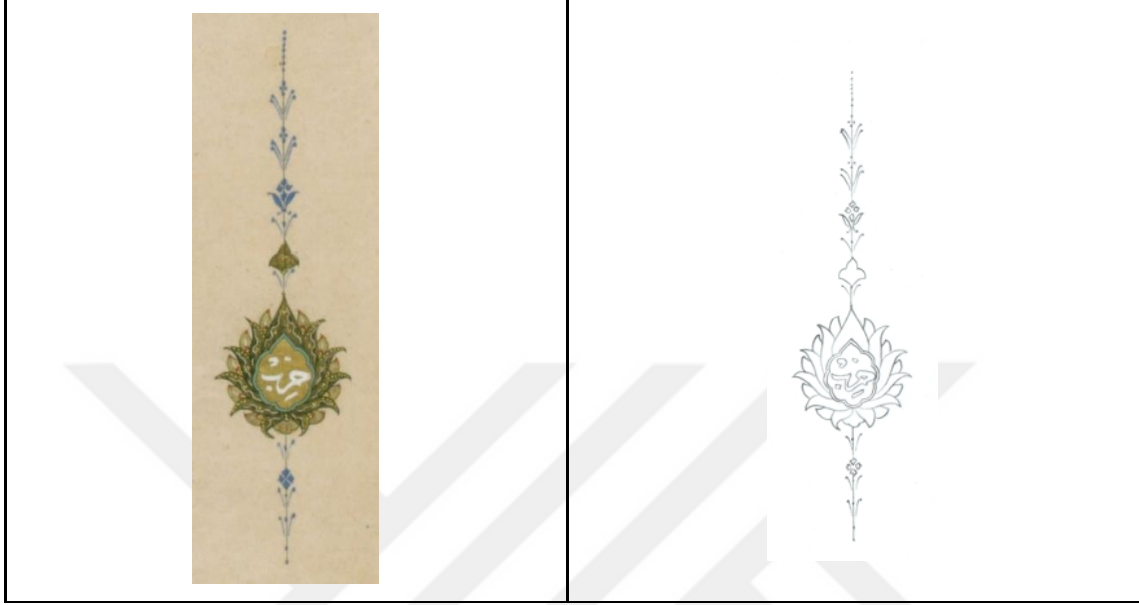
Çizim 25: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 223^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 223^b yer alan Mushaf gülü hizb gülüdür (bkz. fotoğraf 45). İki altılı yıldız formu üst üste açısı değiştirilerek boşluklara gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Mushaf gülünün en ortasında yazı kısmı altın zemin üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmış, dairesel formda altılı süyen dendanlı ipliklerle çevrelenmiştir. Mushaf güllerinde üstteki altılı yıldızda penç motifleri altın zemin üzerine altın ile boyanmış, kırmızı ve beyaz renklerle tonlanmıştır. Motifin alt kısmından gelen dalların oluşturduğu üçgen alanlar sırasıyla kırmızı ve lacivert renklerinde boyanmıştır. Alttaki yıldız formunda ise goncagül motifleri açık mavi ve açık pembe renklerle boyanmıştır. Mushaf gülleri en dış kısımda bulunan dendanların üzerindeki lacivert ve kırmızı renklerdeki noktalarla zenginleştirilmiştir. Mushaf gülünün tığı alt ve üstüne çizilen dikine çizgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide altın sıvama tepelik motifi ile bezenmiştir. Mushaf gülüne benzer olan diğer güller; 380^a ve 444^a'da bulunan hizb gülleridir.

Damla/ Hatayi Formundaki Mushaf Gülleri

Tez çalışması kapsamında incelenen 134 adet Mushaf güllerinden 23 tanesi damla/hatayi formundadır. Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi damla/hatayi formundaki Mushaf güllerinde 5 farklı tasarım kullanmıştır.

Fotoğraf 46: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 19^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

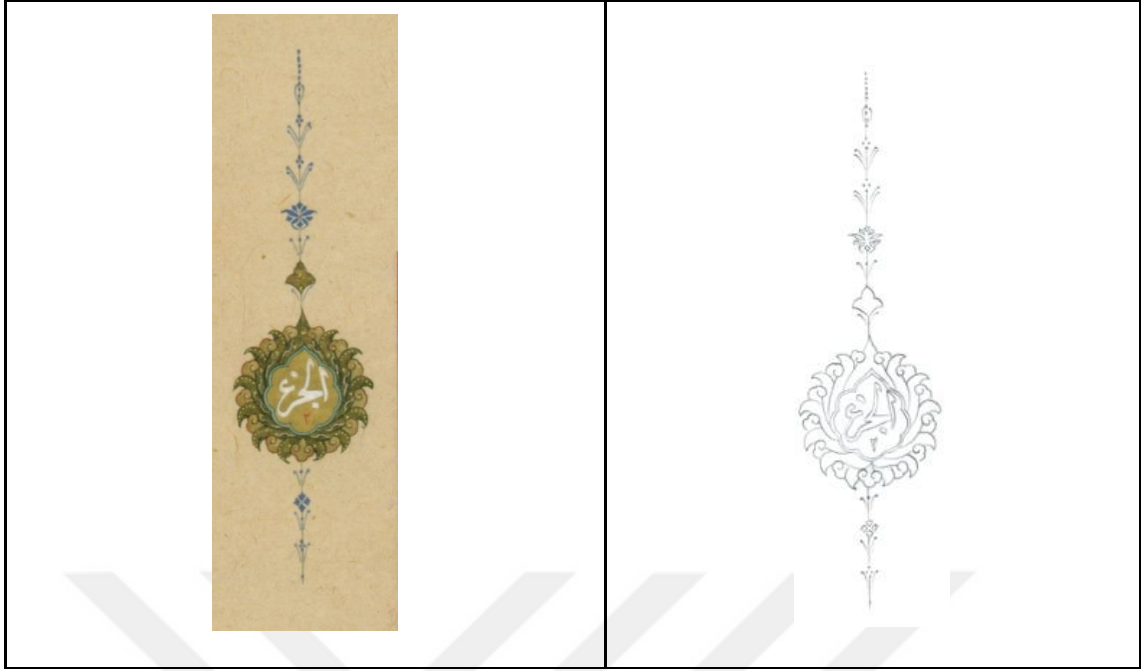
Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 26: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 19^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 19^b yer alan Mushaf gülü hizb gülüdür (bkz. fotoğraf 46). Mushaf gülünün ortasında yazı kısmı altın zemin üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmış, damla şekli ½ simetrik olacak biçimde turkuaz dendanlı ipliklerle ayrılmıştır. Mushaf gülleri hatâyî görüntüsünde olup, hatâyî motifindeki gibi merkezden çıkan yapraklarla çevrelenmiştir. Üstteki altın rengindeki yaprakların iç kısımlarına altın ve beyazla hurdeler yapılmıştır. Alttaki yapraklar ise altın renginde olup kırmızı ve beyaz uçlarına ve ortalarına yapılan minik süslemelerle zenginleştirilmiştir. Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizilen çizgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide tepelik motifi sadece altınla sıvama şeklinde tığlardan oluşmaktadır.

Mushaf gülüne benzer olan diğer güllerin yer aldığı sayfalar; 119^b, 165^a, 238^a, 363^a, 451^b'de bulunan güller hizb gülü, 420^a'da bulunan gül cüz gülüdür.

Fotoğraf 47: İÜ.NEK, A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-I Şerif'in 16^a Sayfası,
Mushaf Gölü Tezhibi (cüz).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 27: İÜ.NEK, A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-I Şerif'in 16^a
Sayfası, Mushaf Gölü Tezhibi (cüz).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eserin sayfa 16^a'da yer alan cüz gölü, damla formundadır. ½ simetrlili pafta alana sahiptir. Mushaf gölünün bezemesinde üç farklı altın tonu kullanılmıştır (bkz. fotoğraf 47). Yazı altın üstüne beyaz ve kırmızı mürekkep (üstübeç) ile yazılmış etrafı damla şeklinde turkuaz dendanlıdır/paftalıdır. Altın ile yaprak ve bulut motifleri bezenmiştir. Bezemenin tahrirlerinde yaprak motifinde siyah ve beyaz renk, bulut motifinin tahririnde ise kırmızı renk kullanılmıştır. Mushaf gölünün alt ve üst kısmında bulunan aynı eksen üstündeki tığlar lacivert renktedir. Üstteki tığda sadece tepelik motifi altın ile bezenmiştir.

Eserde aynı bezeme özelliklerinin de ki diğer güller; 47^a, 61^b, 64^b, 231^b, 261^a, 288^a, 367^a, 433^a sayfalarında yer alan Mushaf gülleri hizb gülüdür. Bu sayfalardaki güller motif olarak aynı renk olarak farklılık göstermektedir.

Fotoğraf 48: İÜ.NEK, A.6549
Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in
242^a Sayfası, Mushaf Güllü Tezhibi
(hizb).

Çizim 28: İÜ.NEK, A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-I Şerif'in 242^a Sayfası,
Mushaf Güllü Tezhibi (hizb).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Sayfa 242^a yer alan Mushaf güllü hizb gülüdür (bkz. fotoğraf 48). Mushaf güllünün ortasında yazı kısmı altın zemin üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmış, damla şekli ½ simetrik olacak biçimde sülyen dendanlı ipliklerle ayrılmıştır. Mushaf gülleri hatâyî görüntüsünde olup, aynı hatâyî motifindeki gibi merkezden çıkan yapraklarla çevrelenmiştir. Üstteki altın rengindeki yaprakların iç kısımlarına altın ve beyazla hurdeler yapılmıştır. Alttaki hançer yapraklar ise açık mavi ve açık pembe renklerde olup kırmızı ve beyaz renklerinde uçlarına ve ortalarına yapılan minik süslemelerle zenginleştirilmiştir. Mushaf güllünün altında ve üstünde dikine çizilen çizgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide tepelik motifi sadece altınla sıvama şeklinde tığlardan oluşmaktadır.

Eserde bu Mushaf güllü bir tane çalışılmıştır.

Fotoğraf 49: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 310^a Sayfası, Mushaf Güllü Tezhibi (cüz).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 29: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 310^a Sayfası, Mushaf Güllü Tezhibi (cüz).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eserin sayfa 310^a'da yer alan Cüz gülü, damla formundadır. ½ simetrlili pafta alana sahiptir. Yazı altın üstüne beyaz ve kırmızı mürekkep (üstübeç) ile yazılmış etrafı damla şeklinde altın dendanlıdır/paftalıdır. Mushaf gülleri hatâyî görüntüsünde olup, aynı hatâyî motifindeki gibi merkezden çıkan yapraklarla çevrelenmiştir. Üstteki altın rengindeki yaprakların iç kısımlarına altın ve beyazla hurdeler yapılmıştır. Yaprakların orta kısımları dendanlarla bölünmüş, sırasıyla açık mavi ve açık pembe renklerinde boyanmıştır. Mushaf gülünün alt ve üst kısmında bulunan aynı eksen üstündeki tığlar lacivert renktedir. Üstteki tığda sadece tepelik motifi altın ile bezenmiştir (bkz. fotoğraf 49). Eserde bu Mushaf gülü bir tane çalışılmıştır.

Fotoğraf 50: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 225^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (secde).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 30: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 225^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (secde).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eserin sayfa 225^a'da yer alan secde gülü, damla formundadır. ½ simetrlili pafta alana sahiptir. Yazı altın üstüne beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmış etrafı damla şeklinde altın dendanlıdır / paftalıdır. Mushaf gülünün dış pafta alanı altın ile bulut motifleri bezenmiş kırmızı ile tahrirlenmiştir (bkz. fotoğraf 50). Yazı etrafı ve dış bezeme arasında ½ simetrlili kompozisyonda Altın üzerine altın ile hatayi grubu motiflerle süslenmiştir. Mushaf gülünün alt ve üst kısmında bulunan aynı eksen üstündeki tığlar lacivert renktedir. Üstteki tığda sadece tepelik motifi altın ile bezenmiştir.

Eserde aynı bezeme özelliklerinin de ki diğer güller; 280^b, 295^a, 355^a, 403^b sayfalarında yer alan Mushaf gülleri cüz gülüdür. Bu sayfalardaki güller motif olarak aynı renk olarak farklılık göstermektedir.

Altıgen Formda Mushaf Gülleri

Tez çalışması kapsamında incelenen 134 adet Mushaf güllerinden 1 tanesi altıgen formundadır. Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi altıgen formundaki Mushaf güllerinin de aynı tasarımı kullanmıştır.

Fotoğraf 51: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 218^b Sayfası, Mushaf Güllü Tezhibi (cüz).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 31: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 218^b Sayfası, Mushaf Güllü Tezhibi (cüz).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eserin sayfa 218^b'da yer alan cüz gülü, altıgen formundadır. 1/12 simetrlili pafta alana sahiptir. Yazı altın üstüne beyaz ve kırmızı mürekkep (üstübeç) ile yazılmış etrafı damla şeklinde turkuvaz dendanlıdır / paftalıdır (bkz. fotoğraf 51). Yazı etrafında altıgen formlu sırasıyla lacivert ve kırmızı renklerinde boyanmış üzerine üç nokta (şah-î benek, pars beneği) beyaz renkte bezenmiştir. Altıgen paftalı alan içerisine altın üzerine hatayi grubu motifler açık mavi ve açık pembe renklerinde bezenmiştir. Mushaf gülünün alt ve üst kısmında bulunan aynı eksen üstündeki tığlar lacivert renktedir. Üstteki tığda sadece tepelik motif altın ile bezenmiştir. Eserde aynı bezeme özelliklerinin de ki diğer gül; 264^b sayfasında yer alan Mushaf gülü cüz gülüdür. Bu sayfadaki gül motif olarak aynı renk olarak farklılık göstermektedir.

Hem Daire Hem Yıldız Formunda Mushaf Gülleri

Tez çalışması kapsamında incelenen 134 adet Mushaf güllerinden 28 tanesi altıgen formundadır. Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi hem daire hem yıldız formundaki Mushaf gülleri 4 farklı tasarımı kullanmıştır.

Fotoğraf 52: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 54^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 32: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 54^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 54^a yer alan Mushaf gülü hizb gülüdür (bkz. fotoğraf 52). Mushaf gülünün en ortasında yazı kısmı altın zemin üzerine kırmızı mürekkep (üstübeç) ile yazılmış, dairesel formda dokuzlu sülyen dendanlı ipliklerle çevrelenmiştir. Mushaf güllerin de üstteki dokuzlu yıldızda penç motifinin ½ si altın zemin üzerine açık pembe renk ile boyanmış, kırmızı renk ile tonlanmıştır. Yıldız dallarının birleşim yerlerindeki boşluklara altın ile goncagül motifler bezenmiştir. En dış kısımda yer alan dendanların üzerindeki lacivert ve kırmızı renklerdeki noktalarla Mushaf gülleri zenginleştirilmiştir. Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizilen çizgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide tepelik motifi sadece altınla sıvama şeklinde tığlar bezenmiştir.

Mushaf gülüne benzer olan diğer güllerin yer aldığı sayfalar; 8^b, 75^b, 108^a, 112^a, 161^b, 192^b, 257^a, 272^b, 337^a, 382^b, 399^b'de bulunan güller hizb gülü, 71^b ve 158^b'de bulunan güller cüz gülü, 267^a'da bulunan gül ise secde gülüdür.

Fotoğraf 53: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 227^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

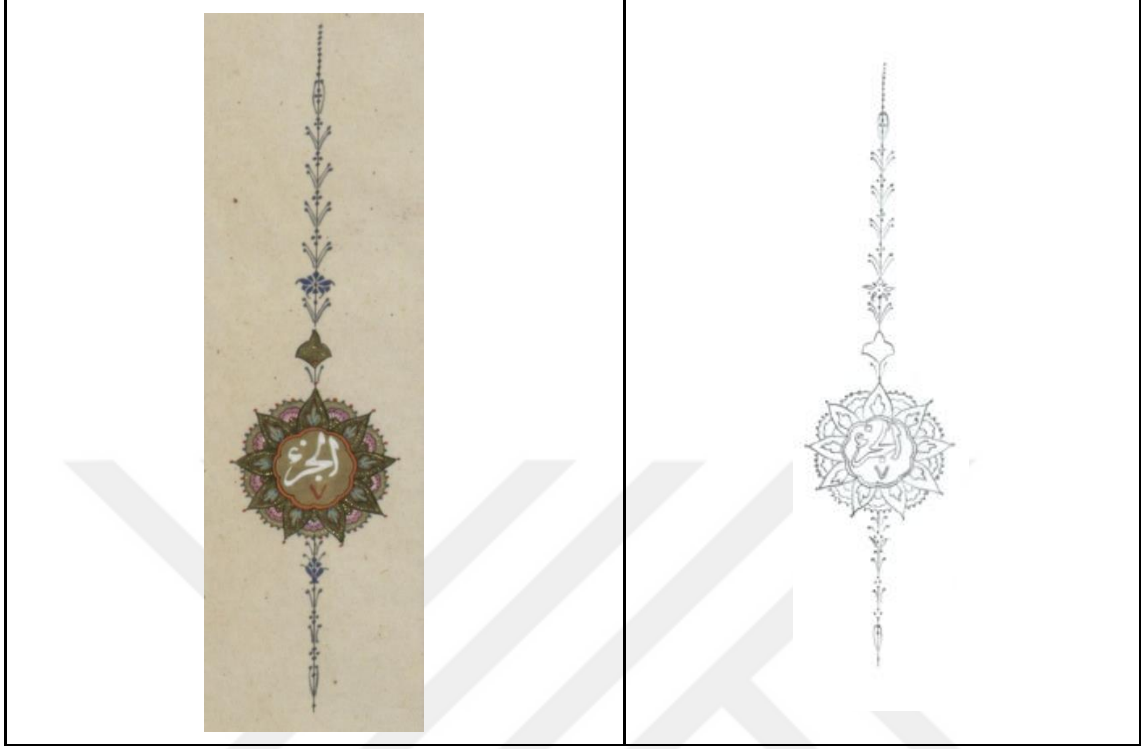
Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 33: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-I Şerif'in 227^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 227^a da yer alan Mushaf gülü hizb gülüdür (bkz. fotoğraf 53). Mushaf gülünün en ortasında yazı kısmı altın zemin üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmış, dairesel formda dokuzlu turkuaz dendanlı ipliklerle çevrelenmiştir. Mushaf güllerin de üstteki dokuzlu yıldızda penç motifinin ½ si altın zemin üzerine altın ile boyanmış, kırmızı ve beyaz renk ile tonlama yapılmıştır. Yıldız dallarının birleşim yerlerindeki boşluklara açık pembe renkte bir penç motifinin ¼ ü gözükecek şekilde bezenmiştir. En dış kısmındaki dendanların üzerindeki lacivert ve kırmızı renklerdeki noktalarla Mushaf gülleri zenginleştirilmiştir. Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizilen çizgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide tepelik motifi sadece altınla sıvama şeklinde tığlar bezenmiştir.

Mushaf gülüne benzer olan diğer güllerin yer aldığı sayfalar; 348^a ve 415^b'de bulunan güller hizb gülüdür.

Fotoğraf 54: İÜ.NEK, A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-I Şerif'in 86^a Sayfası,
Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).

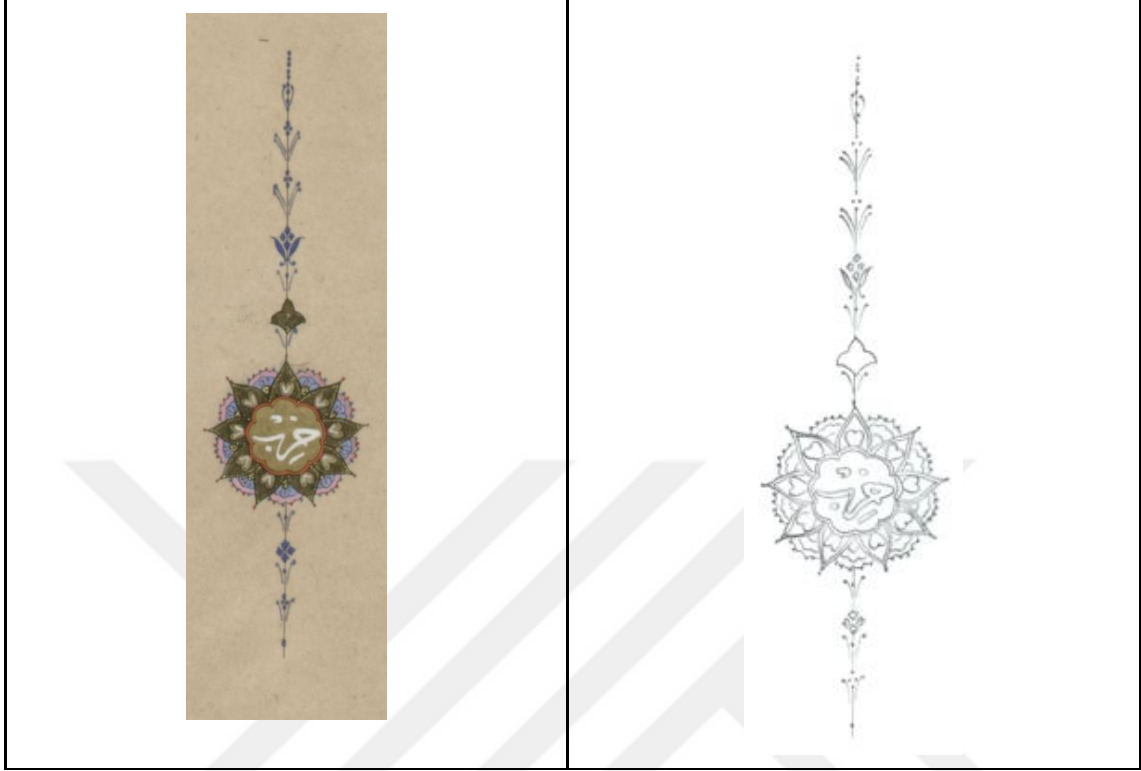
Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 34: İÜ.NEK, A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-I Şerif'in 86^a
Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (cüz).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 86^a da yer alan Mushaf gülü cüz gülüdür (bkz. fotoğraf 54). Mushaf gülünün en ortasında yazı kısmı altın zemin üzerine beyaz ve kırmızı renk mürekkep (üstübeç) ile yazılmış, dairesel formda dokuzlu sülyen dendanlı ipliklerle çevrelenmiştir. Mushaf güllerin de üstteki dokuzlu yıldızda hançer yaprak motifi altın zemin üzerine altın ile boyanmış, kırmızı mavi ve turkuaz renkleri ile tonlama yapılmıştır. Yıldız dallarının birleşim yerlerindeki boşluklara altın üzerine açık pembe renkte goncagül motifi bezenmiştir. En dış kısmındaki dendanların üzerindeki lacivert ve kırmızı renklerdeki noktalarla Mushaf gülleri zenginleştirilmiştir. Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizilen çizgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide tepelik motifi sadece altınla sıvama şeklinde tığlar bezenmiştir. Mushaf gülüne benzer olan diğer güllerin yer

aldığı sayfalar; 173^a ve 325^b'de bulunan güller cüz gülü, 313^b ve 391^a da bulunan güller ise hizb gülüdür.

Fotoğraf 55: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 79^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 35: İÜ.NEK, A.6549 Envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'in 79^b Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (hizb).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 79^b da yer alan Mushaf gülü hizb gülüdür (bkz. fotoğraf 55). Mushaf gülünün en ortasında yazı kısmı altın zemin üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmış, dairesel formda dokuzlu sülyen dendanlı ipliklerle çevrelenmiştir. Mushaf güllerin de üstteki dokuzlu yıldızda kalp motifi altın zemin üzerine altın ile boyanmış, kırmızı beyaz renkleri ile tonlama yapılmıştır. Yıldız dallarının birleşim yerlerindeki boşluklara açık pembe üzerine açık mavi renkte goncagül motifi bezenmiştir. En dış kısmındaki dendanların üzerindeki lacivert ve kırmızı renklerdeki noktalarla Mushaf gülleri zenginleştirilmiştir. Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizilen çizgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide tepelik motifi sadece altınla sıvama şeklinde tığlar bezenmiştir.

Mushaf gülüne benzer olan diğer güllerin yer aldığı sayfalar; 151^a ve 442^a'da bulunan güller hizb gülüdür.

İkili Mushaf Gülü

Tez çalışması kapsamında incelenen 134 adet Mushaf güllerinden 1 tanesi ikili şekilde tasarlanmıştır.

Fotograf 56: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 196^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (secde ve hizb).

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 36: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 196^a Sayfası, Mushaf Gülü Tezhibi (secde ve hizb).

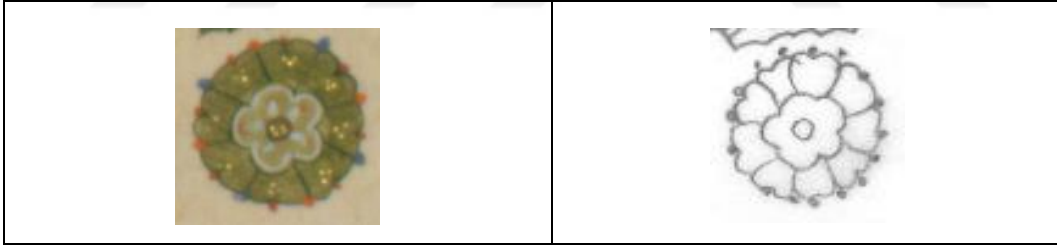
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sayfa 196^a'da yer alan Mushaf gülü örneğinde alt alta iki madalyon bulunmaktadır. Bunlardan üstte olan secde gülü, altta olan hizb gülüdür. Üstteki beyzi formdaki gül, fotoğraf 18'deki Mushaf gülü ile benzerdir. Yazı alanı altın zemin üzerine beyaz mürekkep ile yazılmıştır. Yazı alanlarının altında ve üstünde oluşan üçgen alanlar lacivert zemin üzerine hatayi grubu motifler altın dal üzerinde turuncu ve beyaz

renklerinde tezhip etmiştir. Dış çerçeve yaprak desenleriyle çevrelenmiştir; üzerinde belli aralıklarla rûmî, yaprak veya bulut görünümünde bir motifin yerleştirildiği görülmektedir. Mushaf gülleri aynı hatâyî motifindeki gibi merkezden çıkan yapraklarla çevrelenmiştir. Alttaki hem yıldız hem de daire formlarının birleşiminden oluşan gül, fotoğraf 33’ deki Mushaf gülü ile benzerdir. Yazı alanı altın zemin üzerine beyaz mürekkeple yazılmış sülyen renkte dokuzlu dendan ile çevrelenmiştir. Dokuzlu yıldız formunun içerisine altın zemin üzerine altın ile penç motifinin yarısı bezenmiştir. Yıldız dallarının birleşim yerlerinde oluşan boşluğa açık pembe zemin üzerine açık mavi renk ile goncagül motifi tezhip edilmiştir. Mushaf gülleri dikine uzanan çizgi üzerine lacivert renkte penç ve goncalar negatif olarak boyanmış, altın bir tepelik ve tirfil benzeri detaylardan oluşan tığ formu ile birbirine birleştirilmiştir.

2.1.5. Mushaf-ı Şerif’in Durakları

İÜ.NEK. A.6549 envanter numaralı Mushaf da duraklar, serlevha, metin ve ketebe sayfası ayet ve cümle aralarında okumayı kolaylaştırmak amacı ile yapılmıştır. Eserde 5 farklı tasarımda durak bezemesi yapılmıştır. Metnin genelinde fotoğraf 57 ve 58 deki durak süslemeleri tercih edilmiştir.

Fotoğraf 57: İÜ.NEK, A.6549

Çizim 37: İÜ.NEK, A.6549

Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif’in 1^b

Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif’in

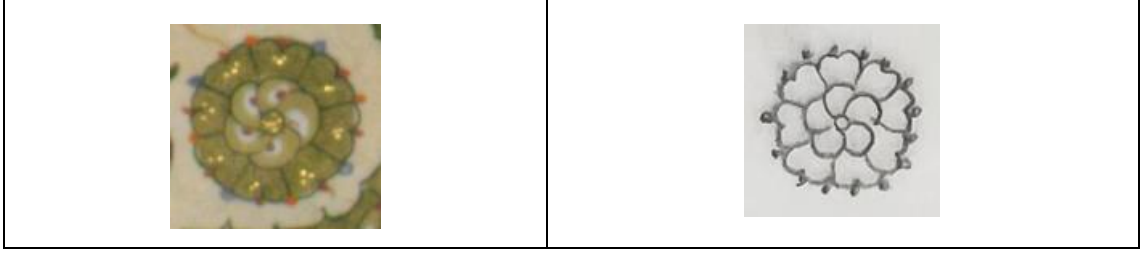
Serlevha Sayfası, Durak Örneği

1^b Serlevha Sayfası, Durak Çizimi.

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eserin 1^b sayfasındaki Fatiha suresinin ayet arasında yer alan durak örneği penç/daire şeklindedir. Merkezinde altın zeminli penç motifine beyaz renk ile tonlama yapılmıştır. Orta merkezden çıkan altın zeminli sekiz dilim, dendanlı şekilde uygulanmıştır. Bu altın zemin üzerine üç benek/ pars beneği iğne perdahı tekniğindedir. Durağın en dış kısmında dendanlara birleşik mavi, kırmızı ve turuncu renklerinde noktalar ile süslenmiştir. Eserin diğer sayfalarında sıkça rastlanan bir durak örneğidir.

Fotoğraf 58: İÜ.NEK, A.6549

Envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'in 2^a Serlevha Sayfası, Durak Örneği

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 38: İÜ.NEK, A.6549 Envanter

Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 2^a Serlevha Sayfası, Durak Çizimi.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eserin 2^a sayfasındaki Bakara suresinin ayet arasında yer alan durak örneği penç/daire şeklindedir. Merkezinde altın zeminli çarkıfelek penç motifine beyaz ve kırmızı renkleri ile tonlama yapılmıştır. Orta merkezden çıkan altın zeminli sekiz dilim, dendanlı şekilde uygulanmıştır. Bu altın zemin üzerine üç benek/ pars beneği iğne perdahlı tekniğindedir. Durağın en dış kısmında dendanlara birleşik mavi, kırmızı ve turuncu renklerinde noktalar ile süslenmiştir. Eserin diğer sayfalarında sıkça rastlanan bir diğer durak örneğidir.

Fotoğraf 59: İÜ.NEK, A.6549

Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 458^b Ketebe Sayfası, Durak Örneği

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

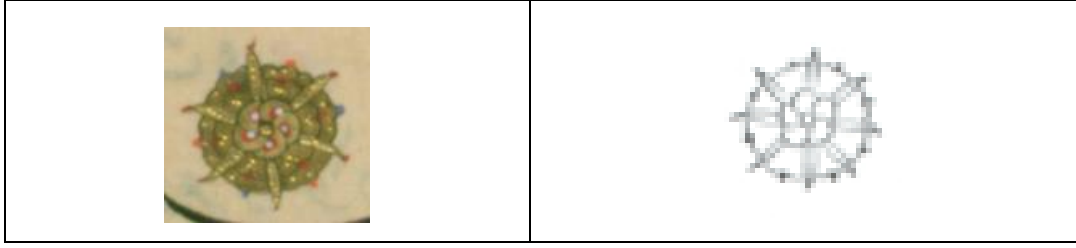
Çizim 39: İÜ.NEK, A.6549 Envanter

Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 458^b Ketebe Sayfası, Durak Çizimi.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eserin 458^b sayfasındaki ketebe yazısında yer alan durak örneği penç motifinin iki yanından çıkan ters simetrik altın dal üzerine hançer yaprak motiflerinden oluşmaktadır. Bu dalların üzerinde İki aşamadan oluşan durağın merkezinde altın zeminli penç motifini beyaz ve kırmızı renkleri ile tonlama yapılarak bezenmiştir. Merkezdeki penç motifinin etrafında 7 yarım daire çarkıfelek şeklinde uygulanmıştır. İğne perdahlı altın zemin üzerine kırmızı ve beyaz renk ile tonlama yapılmıştır. Penç motifinin en dışında mavi ve

turuncu renklerinde noktalar vardır. Eserde bu durak motifi 458b sayfasında aynı satırın başında ve sonundaki boşluklara simetrik şekilde bezenmiştir.

Fotoğraf 60: İÜ.NEK, A.6549

Envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'in
459^a Ketebe Sayfası, Durak Örneği

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 40: İÜ.NEK, A.6549 Envanter

Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 459^a Ketebe
Sayfası, Durak Çizimi.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eserin 459^a sayfasındaki ketebe yazısında yer alan durak örneği penç motifidir. Merkezinde çarkıfelek penç motifi vardır. Merkezden çıkan altın renkli yaprak motiflerinin araları dendanlıdır. Daire formundaki bu durak altın ile renklendirilmiştir. Üzerine iğne perdahı ve kırmızı renk süslemeler ile zenginleştirilmiştir. Durağın en dış kısmında yaprak uçlarında kırmızı, dendanların ortasına kısmına ise turuncu ve mavi renkte noktalar bezenmiştir. Aynı durak tezhibinin olduğu diğer sayfalar; 1^b, 2^a, 457^a, 458^a ve 458^b, 459^a'dır. Bu duraklar renk ve boyut olarak farklılık göstermektedir.

Fotoğraf 61: İÜ.NEK, A.6549

Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in
459^a Ketebe Sayfası, Durak Örneği

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 41: İÜ.NEK, A.6549 Envanter

Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 459^a
Ketebe Sayfası, Durak Çizimi.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eserin 459^a sayfasındaki ketebe yazısında yer alan bir diğer durak örneği çarkıfelek penç motifidir. Merkezinde turkuaz renkte çarkıfelek penç motifi vardır. Altın ve iğne perdahı tekniği uygulanarak tahrirlenmiştir. Orta merkezden çıkan altı dilim çarkıfelek

şeklinde uygulanmıştır. İğne perdahlı altın zemin üzerine kırmızı ve beyaz renk ile tonlama yapılmıştır. Durağın en dış kısmında mavi ve turuncu renklerinde noktalar vardır. Aynı durak tezhibinin olduğu diğer sayfalar; 457^a, 458^a ve 458^b, 459^a'dır. Bu duraklar renk ve boyut olarak farklılık göstermektedir.

2.1.6. Mushaf-ı Şerif'in Ketebe Sayfası Tezhibi

Fotoğraf 62: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 458^b ve 459^a Sayfası, Ketebe Sayfası Tezhibi.

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Çizim 42: İÜ.NEK, A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 459^a Sayfası, Ketebe Kaydı Sayfası.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eserin sonunda yer alan 458^b ve 459^a sayfalarında “Ketebehû el-abdü'l-fakîr ilâ rahmeti Rabbihi'l-Kadîr sümmiye Câmî'ü'l-Kur'ân eş-şehîr bi-Hâfız Osman râciyen lutfê Rabbihi'l-Mennân innehû menbe'u'l-ihsâni ve'l-gufrân ve münâciyen şefâ'ate

mahbiti'l-furkân fî yevmi'l-haşri ve'l-mîzân râkimen mâ vâfeka mushafe's-Şeyhi'l-ma'rûf bi-Aliyyi'l-Kâri'i'l-Mekkiyyi beyne'l-fuhûli ve'l-a'yân Kad vaka'a'l-ferâğu fî evâsiti zi'l-hicreti bi-inâyeti Rabbihi'd-Deyyân fî seneti erba'a ve tis'in ve elf min hicreti men lehü'l-izzü ve's-şeref" ibarelerinden bu Mushaf Hafız Osman tarafından 1094 yılı Zilhicce ayının ortalarında yazıldığı ketebe kaydı bilgilerinden anlaşılmaktadır. Ketebe yazısı 459^a sayfasında üstten dördüncü satırdan itibaren aşağıya doğru eşkenar yamuk olacak şekilde azalarak yazılmıştır. Bu yazının kenarında oluşan yamuklara/koltuklara serbest kompozisyon hatayi grubu motifler altın rengi ile bezenmiştir. İki koltuk tasarımı aynı gibi gözükmesine rağmen motiflerin yerleşim yerlerinde farklılık vardır.

Ketebe yazısının altında kalan boş dikdörtgen alana altın zemin üzerine altının farklı tonları kullanılarak simetrik tasarım yapılmıştır. Tasarımda rumi motifi ve hatayi grubu motifler kullanılmıştır. Rumi motifleri altın ile bezeli, beyaz renk ile hurdelenmiştir. Ortabağ ile bağlı olan hatayi grubu motiflerde penç ve Goncagül motifleri tercih edilmiştir. Motifler açık mavi, açık pembe, mor ve somon rengi ile boyanmıştır. Ortabağın iç kısmındaki kırmızı zemin üzerinde iğne perdahı tekniği uygulanmıştır. Süslemenin etrafı sırasıyla 1 mm'lik altın iplik, 2 mm'lik kırmızı renkteki cetvelde artı motifi kullanılmıştır. Altın üzerine zencerek motifi ile çevrelenmiştir. Zencerek motifinin işlendiği cetvelin sol alt köşeye yakın kısmında müzehhib Kanbur Hasan Çelebi'ye ait "Zehebe Hasan" ibareli imzası bulunmaktadır. En dış cetvel ise lacivert renkte üzerine artı motifi bezenmiştir.

2.2. Mushaf'ı Şerif'in Tezhip Sanatındaki Yeri

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi bünyesinde yer alan A.6549 envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'in hattı XVII. yüzyıl önemli hattatı Hafız Osman'a, süslemeleri aynı dönemin müzehhibi Kanbur Hasan Çelebi'ye aittir. Eserin bezemeli bölümleri; cildi, serlevhası, surebaşları, Mushaf gülleri, durakları ve ketebe sayfası'dır.

Cilt; kahverengi deridir. Ön- arka kapak sertap ve mıklep bölümlerinden oluşmaktadır. Cilt kapakları şemseli ve köşebentlidir. Süslemesi hatayi grubu motifler ile saz üslubunda mülemma şeklinde yapılmıştır. Şemse ve köşebent etraflarına altın ile kuzu cetveller çekilmiştir. El aletleri kullanılarak tığlar ile süslenmiştir.

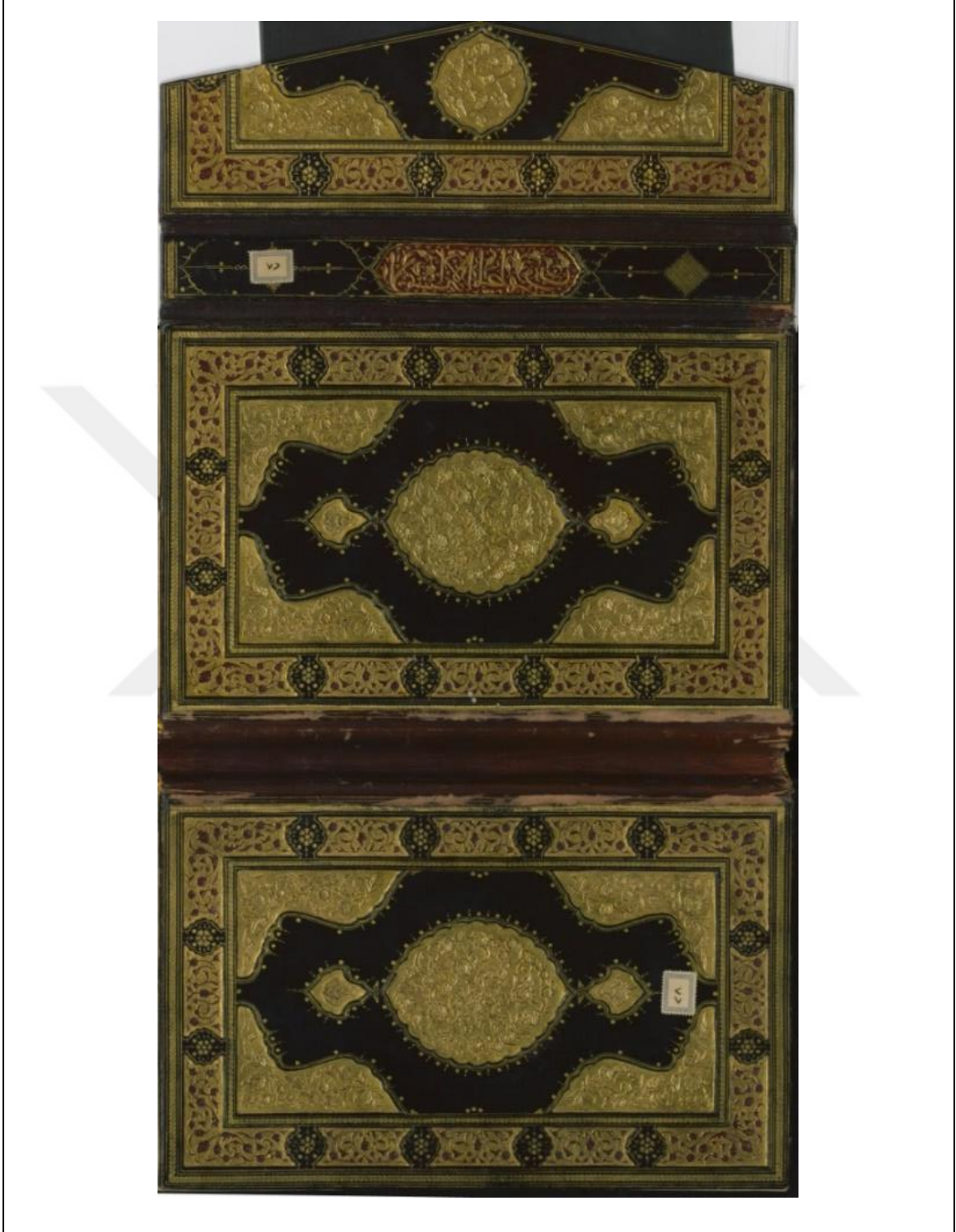
3. BÖLÜM: KANBUR HASAN ÇELEBİ'YE AİT İKİ MUSHAFIN TEZHİB SANATI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMASI

3.1. Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi'ye Ait TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf'ın Tezhip Sanatı Açısından Değeri

Türk İslam Eserleri Müzesi bünyesinde korunan Kanbur Hasan Çelebi tarafından süslenen Mushaf-ı Şerif XVII. yüzyılda tezhip sanatının devam ettiğini göstermektedir. Mushaf dönemin önemli hattatı Hafız Osman tarafından H. 1096 M. 1686 tarihinde yazılıp, müzehhip Kanbur Hasan Çelebi tarafından tezhiplenmiştir. Müzehhibin işçilikteki ustalığı ve tasarımlarındaki zenginliği XVI. yüzyılın klasik tezhip anlayışının devam ettiğini göstermektedir. Mushaf, dönemin önemli iki sanatkarının izlerini taşımaktadır.

XVII. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen yazma eserde altın bolca kullanılmış, bunun yanı sıra dönemin diğer renkleri lacivert, kırmızı, pembe, mavi, mor, turuncu vb. renkler zemin ve motiflerde tercih edilmiştir. TİEM. 405 envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'te cilt kapları, serlevha sayfaları, surebaşları, Mushaf gülleri, durakları ve ketebe sayfası tezhipleri yer almaktadır. XVII. yüzyılda az rastlanan zahriye tezhibi bu Mushaf-ı Şerif'te de tercih edilmemiştir.

3.2. İÜ.NEK. A.6549 Envanter Numaralı Mushaf'ın TİEM 405 Envater Numaralı Mushaf İle Karşılaştırması

Fotoğraf 63: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in Cilt Kapakları, Sertap ve Miklep

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 64: TİEM, 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in Cilt Kapakları, Sertap ve Miklep

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Çalışmaya konu olan İÜ.NEK. A.6549 envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'in cildi, TİEM 405 envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'in cilt kapak süslemeleri karşılaştırılmıştır. İki cilt örneği de koyu kahverengi deri ile kaplanmıştır. Ciltler ön-arka kapak, sertap ve miklepten oluşmaktadır. İÜ.NEK A.6549 numaralı eserin ön-arka kapak ve miklebin dış kısmında bulunan şemse, salbek ve köşebentler içerisinde hatayi grubu motifler saz üslubunda bezenmiştir (Bkz.fotoğraf 63). TİEM 405 numaralı eserin cildin de ise hatayi grubu motifler bulut motifi ile beraber kullanılmıştır (bkz. fotoğraf 64). Süslemeler mülemma tekniğinde yapılmıştır, çevreleri fırça ve el aletleri kullanılarak süslenmiştir.

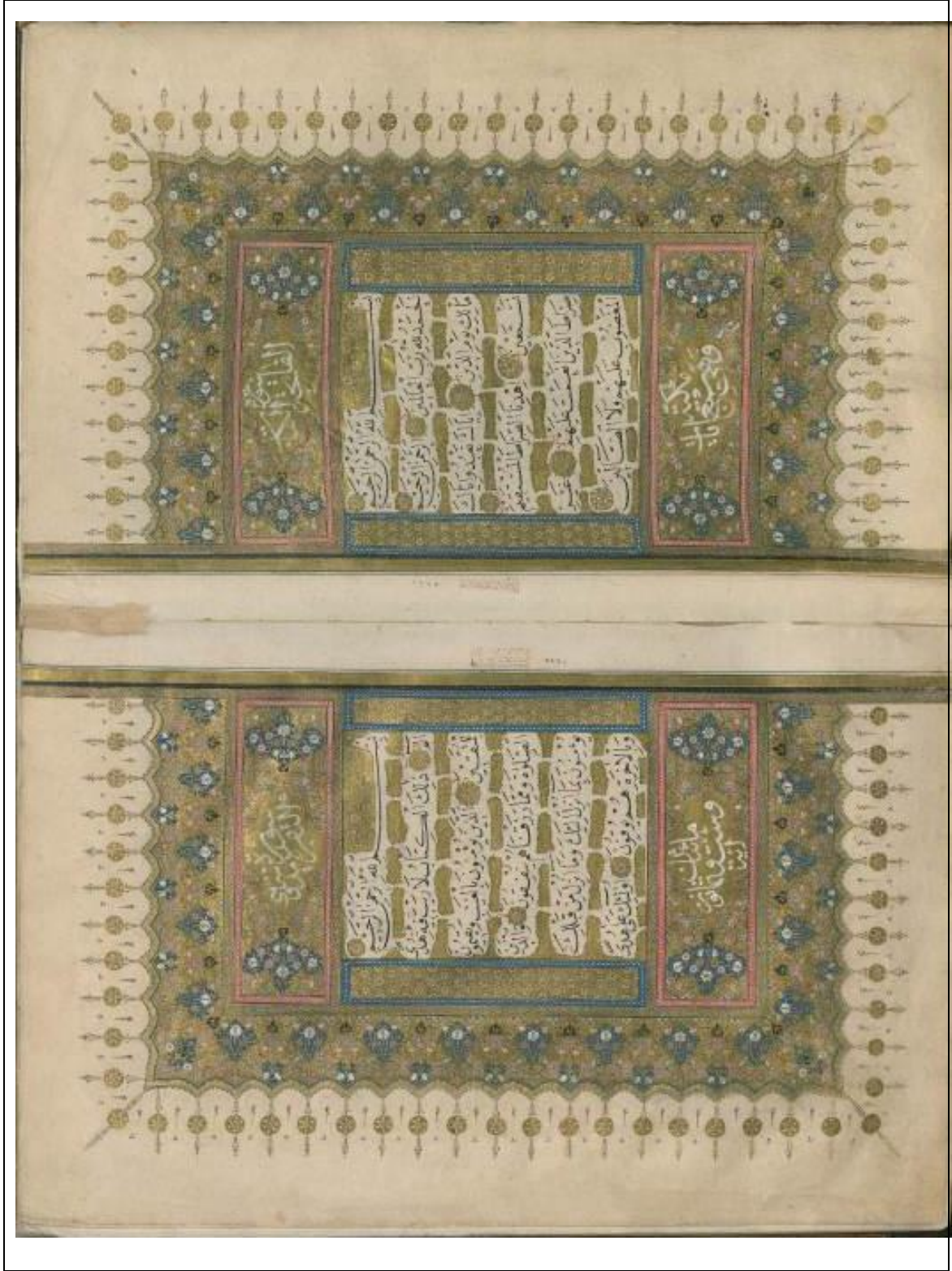
Eserlerin pervaz kısımlarındaki paftalar $\frac{1}{2}$ simetrikli helezonlardan oluşan hatayi grubu motiflerden oluşmaktadır. Paftalar mülevven ve alttan ayırma tekniğinde yapılmıştır. Paftalar arasında kalan kısımlar motif bakımından farklıdır. 405 envanter numaralı eserde baklava dilimi formun içinde lale motifi ve etrafından çıkan rumi motifleri görülmektedir. Fırça ve el aleti kullanılarak süslenmiştir. Pervazın iç ve dış kısmında ince cetveller ve zencerek süslemeleri bulunmaktadır. Her iki eserin sertap kısmı üç paftaya ayrılmıştır. Ancak üstteki görselde (bkz. fotoğraf 63) baş ve etek kısmındaki paftalara saadet düğümü motifi yapılırken diğer eserde hatayi grubu motiflerle süslenmiştir.

Eserlerin sertap kısmında orta paftaya hatayi gruplu (bkz. fotoğraf 63 ve 64), ve kitabeli kalıp uygulanmıştır. “La yemessuhu ille’l-mutahherûn (Vâkıa 79)” “Ona ancak tertemiz olanlar dokunabilirler” ibaresi üstteki eserde mülevven ve üstten ayırma tekniğinde, diğer eserde ise mülemma ve alttan ayırma tekniği kullanılarak yazılmıştır.

Fotoğraf 65: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 1b ve 2a Serlevha Sayfası

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 66: TİEM, 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 1^b ve 2^a Serlevha Sayfası

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

İÜ.NEK. A.6549 ve TİEM 405 envanter numaralı eserlerin 1b ve 2a sayfalarında yer alan serlevha tezhibi form olarak aynı, kompozisyon ve motif yerleşimleri bakımında ise aynı denebilecek kadar benzerdir. Dış pervazdaki rumi motifinin oluşturduğu paftalı alanların zemin boyamalarındaki farklılık iki eserin kompozisyonunun farklı olduğu düşündürse de tasarım aynıdır. Kitabe tezhibi ve dış pervazdaki ortabağların iç kısmı A.6549 envanter numaralı eserde kırmızı, 405 envanter numaralı eserde siyah renk ile boyanmıştır (Bkz.fotoğraf 65 ve 66). Kitabe tezhibinde her iki eserinde kompozisyon tasarımı aynıdır. Motif yerleşimleri ve renklerinde farklılıklar vardır. İki eserinde yazı alanında beyne sûtur tezhibi uygulanmıştır. Üstteki görselde beyne suturlarda bitkisel motifler yer alırken alttaki eserde üç benek/pars beneği kullanılmıştır. TİEM 405 envanter numaralı Mushaf'ın koltuk tezhibi A.6549 numaralı eserden farklı olarak takip eden iki dalın birbiri içine geçmesiyle oluşan baklava formunda hatayi grubu penç ve goncagül motifleri altın renginde tezhiplenmiştir. A. 6549 numaralı eserin tığları lacivert renkte goncagül motifi ve tiffilden oluşmaktadır. 405 envanter numaralı eserin tığı ise altın renginde ve iri penç ve tiffiller kullanılmış, tığların arasındaki boşluğa tiffil ve üç benek/pars beneği yapıldığı görülmektedir. Her iki eserde de cetvellerin ve arasuların tasarımları ve renkleri aynıdır. Sade dış pervazı çevreleyen dendalı kırmızı iplik (bkz. fotoğraf 65) alttaki eserde (bkz. fotoğraf 66) lacivert renktedir.

Fotoğraf 67: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 108^b Surebaşı Tezhibi

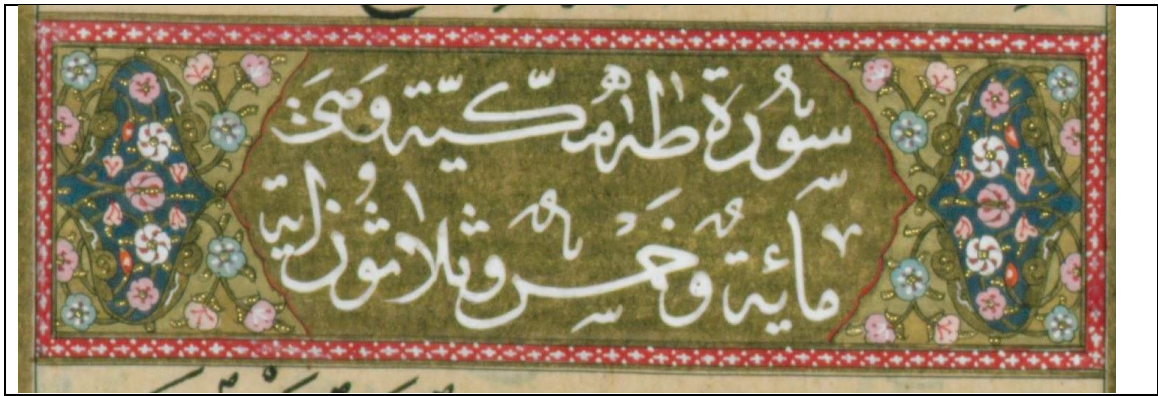
Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 68: TİEM, 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 217^b Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki İÜ.NEK. A.6549 ve TİEM 405 envanter numaralı eserlerin 90^b ve 217^b sayfalarındaki surebaşı tezhiplerinin tasarımları aynıdır. Bir dal üzerine bahar dalı şeklinde penç motifleri yerleştirilmiştir. İÜ.NEK. A.6549 numaralı eserde dal rengi turkuaz olarak boyanmış, TİEM 405 numaralı eserde ise altın renginde boyanmıştır. Her iki eserde de zemin rengi ve penç motifleri altın renginde bezenmiştir. Beyaz ve kırmızı renk ile tonlama yapılmıştır. İki eserde de kullanılan kalp şeklindeki motif, üstteki eserde kırmızı ve beyaz ile renklendirilmiş, alttaki eserde ise altın renginde boyanmıştır. İplik ve cetvelleri aynıdır. 1 mm'lik iplik altın rengindedir, 2 veya 3 mm'lik cetvel lacivert zeminli beyaz renkte +:+:+:+ şeklinde oluşturulmuş, ince arasuyu bezemesi olarak çalışılmıştır. Yazı alanları surenin uzunluğuna göre farklı şekilde dendanlı ipliklerle paftalıdır.

Fotoğraf 69: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 227^a Surebaşı Tezhibi

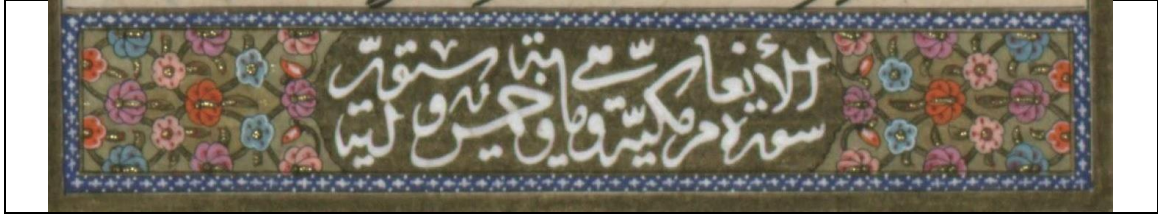
Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 70: TİEM, 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 247^a Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Surebaşı tezhip süslemeleri kompozisyon ve motif bağlamında aynıdır. Yazı alanı dendanlı iplik ile çevrilidir, sıvama altın üzerine beyaz mürekkeple üstübeç tekniğinde sure isimleri yazılmıştır. Süslemeli kısım ¼ simetrik tasarlanmıştır. Sarmal rumi motifi ile paftalara ayrılmıştır. Paftalara ayrılan desen İÜ.NEK 6549 numaralı eserde zemin rengi lacivert ve atın ile boyanarak birbirinden ayrılmıştır (bkz. fotoğraf 69). TİEM 405 envanter numaralı eserde ise zemin renginde altın kullanılmıştır (bkz. fotoğraf 70). Hatayi grubu penç ve goncagül motifleri üstteki eserde açık mavi, açık pembe ve beyaz renkleri, alttaki eserde ise açık mavi, açık pembe ve turuncu renkleri kullanılarak boyanmıştır. Dikdörtgen surebaşları 1 mm'lik altın iplik ve 2 veya 3 mm'lik arasuyu ile çevrelenmiştir. Sayfa 227^a'da yer alan sure başının arasuyu kırmızı zemin üzerine beyaz renk ile +:+:+:+ şeklinde devam etmektedir. Diğer eserde ise arasuyu zemini lacivert renktedir.

Fotoğraf 71: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 90^b Surebaşı Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 72: TİEM, 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 127^b Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki İÜ.NEK. A.6549 ve TİEM 405 envanter numaralı eserlerin 90^b ve 127^b sayfalarındaki surebaşı tezhiplerinin tasarımları aynıdır. Her iki eserde de yazı alanı dendanlı iplik ile çevrilidir, sıvama altın üzerine beyaz mürekkeple üstübeç tekniğinde sure isimleri yazılmıştır. Yazı alanı dışında kalan tezhipli kısım birbiri içine geçmiş dallardan oluşan kompozisyon hatayi grubu motiflerden oluşmaktadır. Hatayi grubu motifler altın zemin üzerine İÜ.NEK 6549 envanter numaralı eserde açık mavi, açık pembe, turuncu ve mor renklerinde (bkz. fotoğraf 71), TİEM 405 envanter numaralı eserde ise altın ve beyaz renk ile boyanmıştır (bkz. fotoğraf 72). İplik ve cetvelleri aynıdır. 1 mm'lik iplik altın rengindedir, 2 veya 3 mm'lik cetvel lacivert zeminli beyaz renkte +:+:+:+ şeklinde arasuyu olarak uygulanmıştır. Yazı alanları surenin uzunluğuna göre farklı şekilde dendanlı ipliklerle paftalıdır.

Fotoğraf 73: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 291^a Surebaşı Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 74: TİEM, 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 176^b Surebaşı Tezhibi

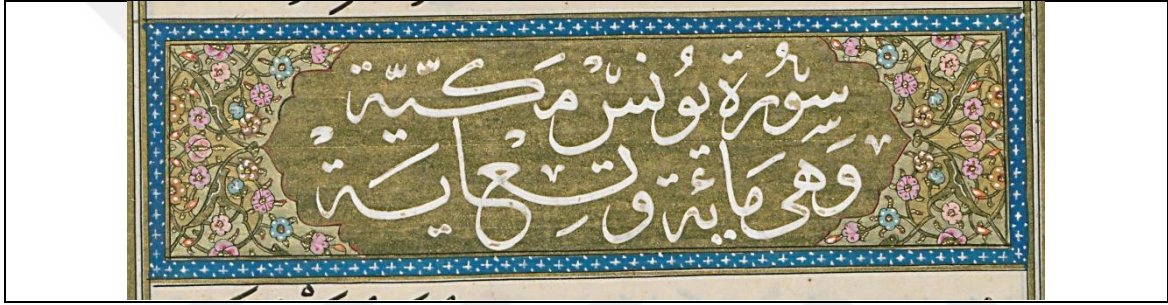
Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki İÜ.NEK. A.6549 ve TİEM 405 envanter numaralı eserlerin 291^a ve 176^b sayfalarındaki surebaşı tezhiplerinin tasarımları aynıdır. Her iki eserde de yazı alanı dandanlı iplik ile çevrilidir, sıvama altın üzerine beyaz mürekkeple üstübeç tekniğinde sure isimleri yazılmıştır. Süslemeli kısım yazı alanı içerisinde açık mavi (bkz. fotoğraf 73) ve açık pembe (bkz. fotoğraf 74) olan ortabağ ile bağlanmıştır. Süsleme rumi ve hatayi grubu motifler ile altın zemin üzerine bezenmiştir. Her iki surebaşı tezhibinde de rumi motifleri altın renginde olup beyaz renk ile hurdelidir. Hatayi grubu penç ve gongagül motifleri açık mavi ve açık pembe ile boyanmış, sadece TİEM 405 envanter numaralı eserde diğerinden farklı olarak beyaz renkte kullanılmıştır (bkz. fotoğraf 74). Her iki eserde de 1 mm'lik iplik altın rengindedir, 2 veya 3 mm'lik cetvel ise üstteki eserde kırmızı zeminli alttaki eserde ise lacivert zeminlidir. Cetvel beyaz renkte +:+:+:+ şeklinde devam eden arasuyu ile bezelidir.

Fotoğraf 75: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 54^a Surebaşı Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 76: TİEM, 405 Envanter Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 140^b Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki İÜ.NEK. A.6549 ve TİEM 405 envanter numaralı eserlerin 54^a ve 140^b sayfalarındaki surebaşı tezhiplerinin tasarımları aynıdır. Her iki eserde de yazı alanı dandanlı iplik ile çevrilidir, sıvama altın üzerine beyaz mürekkeple üstübeç tekniğinde sure isimleri yazılmıştır. İÜ.NEK 6549 envanter numaralı surebaşın da tezhipli alan altın ve lacivert zemin üzerine rumi ve hatayi grubu motiflerle bezenmiştir. TİEM 405 envanter numaralı eserde ise zemin rengi altındır. Her iki surebaşı tezhibinde de rumi motifleri altın renginde olup beyaz renk ile hurdelidir. Hurdelenmiş rumi motifinin oluşturduğu paftalı alan üstteki surebaşı tezhibinde zemin renklerinin birbirinden ayırmak için kullanılmıştır. Hatayi grubu penç ve goncagül motifleri açık mavi, açık pembe ve beyaz renk ile boyanmıştır. İki eserde de 1 mm'lik iplik altın rengindedir, 2 veya 3 mm'lik cetvel ise üstteki eserde kırmızı zeminli alttaki eserde ise lacivert zeminlidir. Cetvel beyaz renkte +:+:+:+ şeklinde devam eden arsuyu ile bezelidir.

Fotoğraf 77: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 183^a Surebaşı
Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 78: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 319^b Surebaşı
Tezhibi

Kaynak: İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 79: TİEM, 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 74^a Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki İÜ.NEK. A.6549 ve TİEM 405 envanter numaralı eserlerin 183^a, 319^b ve 74^a sayfalarındaki surebaşı tezhiplerinin tasarımları benzerdir. Her iki eserde de yazı alanı dendanlı iplik ile çevrilidir, sıvama altın üzerine beyaz mürekkeple üstübeç

teknğinde sure isimleri yazılmıştır. 319^b ve 74^a sayfalarındaki surebaşları rumi ipliklidir (bkz. fotoğraf 78 ve 79). İplikler içinde penç motifi olan ortabağ ile bağlanmıştır. Sadece 319^b'de bulunan surebaşı süslemesinde ortabağın içinde yarım penç kullanılmıştır. Ortabağdan çıkan altın dal üzerine hatayi grubu penç ve Goncagül motifleri açık pembe, açık mavi ve beyaz ile renklendirilmiştir. Köşebent alan oluşturmak için ayırma rumi ve hatayi grubu motifler, zemin rengi olarak altın rengi kullanılmıştır. Ayırma Rumi motifi beyaz renk ile hurdelenmiştir. Köşebent ve yazı alanı arasında kalan motiflerin zeminleri lacivert renktedir. Surebaşları dikdörtgen formda 1 mm'lik cetveller altın renktedir, 2 veya 3 mm kalınlığındaki arasuyu kırmızı zemin üzerinde beyaz renkli +:+:+:+ şeklinde tasarlanmıştır.

TİEM 405 envanter numaralı eserde görülen diğer surebaşları;

Fotoğraf 80: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 37^b Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki TİEM 405 envanter numaralı eserin 37^b sayfasındaki surebaşı tezhibi çalışmaya konu olan A.6549 numaralı eserden farklı tasarlanmıştır. Surebaşı süslemesi ¼ simetrik olarak dikdörtgen formdadır. Orta kısmında yazı alanı sıvama altın üzerine beyaz mürekkeple yazılmış, dendali iplik ile çevrelenmiştir. Yazı alanı dışındaki kısım hatayi rumi ve hatayi grubu penç ve goncagül motifleri ile bezenmiştir. Süslemeli alan hurdelenmiş rumi motifi ile paftalara ayrılmıştır. Zemin rengi olarak altın ve lacivert kullanılmıştır. Rumi motifi, dallar ve yapraklar altın, penç ve goncagüller ise açık mavi, açık pembe ve beyaz renklerinde boyanmıştır. Bazı yapraklar turuncu renk ile

renklendirilmiştir. Surebaşını çevreleyen 1 mm'lik iplikler altın, 2 veya 3 mm'lik cetvel ise kırmızı renkte olup ++++:++: şeklinde devam eden arasuyu ile bezenmiştir.

Surebaşı tezhibinin üstündeki bir önceki surenin son satırının iki yanında kalan boşluğa müzehhib rumi ve hatayi grubu motiflerinden üçgen formunda bir kompozisyon bezemiştir. Altın zemin üstüne rumi motifi, dallar ve hatayi grubu motifleri altın ile renklendirmiştir. Hatayi grubu penç ve goncagül motiflerini pembe ve kırmızı rengi ile tonlamıştır.

Fotoğraf 81: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 55^a Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki TİEM 405 envanter numaralı eserin 55^a sayfasındaki surebaşı tezhibi çalışmaya konu olan A.6549 numaralı eserden farklı tasarlanmıştır. Surebaşı süslemesi ¼ simetrik olarak dikdörtgen formdadır. Orta kısmında yazı alanı sıvama altın üzerine beyaz mürekkeple üstübeç tekniğinde sure ismi yazılmış, altın ve sülyen dendalı ipliklerle paftalanmıştır. Yazı alanı dışındaki süslemeli kısım altın renginde rumi motifi ile paftalanmıştır. Rumi motifi beyaz renk ile hurdelenmiştir. Paftalı alanların zemini altın arada kalan diğer kısımlar ise lacivert zeminde boyanmıştır. Hatayi grubu penç ve Goncagül motifleri açık pembe, açık mavi ve beyaz renklerinde, kalp motifi açık mavi ve beyaz renkte boyanmıştır. Bazı yapraklar turuncu renk ile renklendirilmiştir. Surebaşını çevreleyen 1 mm'lik iplikler altın, 2 veya 3 mm'lik cetvel ise kırmızı renkte olup ++++:++: şeklinde devam eden arasuyu deseni ile bezenmiştir.

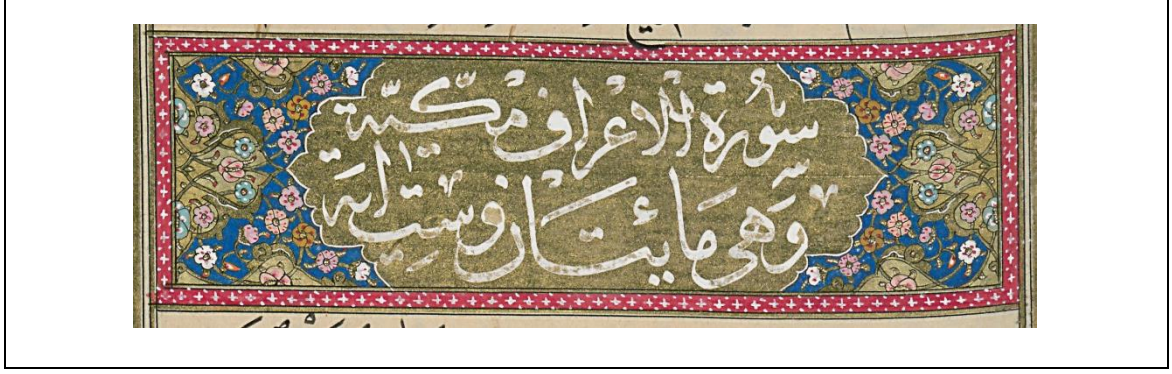
Surebaşı tezhibinin üstündeki bir önceki surenin son satırının iki yanında kalan boşluğa müzehhib rumi ve hatayi grubu motiflerinden üçgen formunda bir kompozisyon bezemiştir. 37^b sayfasındaki süslemeden farklı olarak zemin rengi kağıt olarak bırakılmıştır (bkz. Fotoğraf 80). Rumi motifi ve dallar altın rengindedir. Penç ve goncagül motifleri ise açık pembe, somon ve turuncu rengindedir. Bazı yapraklar altın ile boyanmış iken, bazıları turuncu, açık pembe ve açık mavi renklerinde boyandığı bu örnekte görülmektedir. Sayfa 37^b ve 55^a da görülen bu bezemeler müzehhibin kompozisyon zenginliği ve inceliği göstermektedir.

Fotoğraf 82: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 88^b Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki TİEM 405 envanter numaralı eserin 88^b sayfasındaki surebaşı tezhibi çalışmaya konu olan A.6549 envanter numaralı eserde farklı olarak tasarlanmıştır. Surebaşı tezhibi ¼ simettrili, dikdörtgen formdadır. Yazı alanı altın ve sülyen iplik ile paftalanmıştır. Sıvama altın zemin üzerine beyaz renk mürekkeple sure ismi üstübeç tekniğinde yazılmıştır. İplik içinde içinde altın renkli bir tepelik olan ortabağ ile bağlanmıştır. Süslemeli kısım altın renkte rumi motifi ile paftalanmıştır. Rumi motifi beyaz ile hurdelenmiştir. Paftalı alanlarda zemin rengi olarak altın kullanılmıştır. Altın zemin üzerindeki penç motifleri açık mavi ve altın renklerinde boyanmış, beyaz ve kırmızı renkle tonlamıştır. Kalp motifi açık mavi, yapraklar ise turuncu ve açık mavi renklerinde boyanmıştır. Paftalı alanın dışında kalan kısım lacivert zemin üzerine penç motifleri açık pembe ve somon renginde, Goncagül motifi ise beyaz renkte bezenmiştir. Kalp motifi altın renginde boyanmıştır. Surebaşını çevreleyen 1 mm'lik iplikler altın, 2 veya 3 mm'lik cetvel ise açık mavi renkte olup +:+:+:+ şeklinde arasuyu deseni ile bezenmiştir.

Fotoğraf 83: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 104^a Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

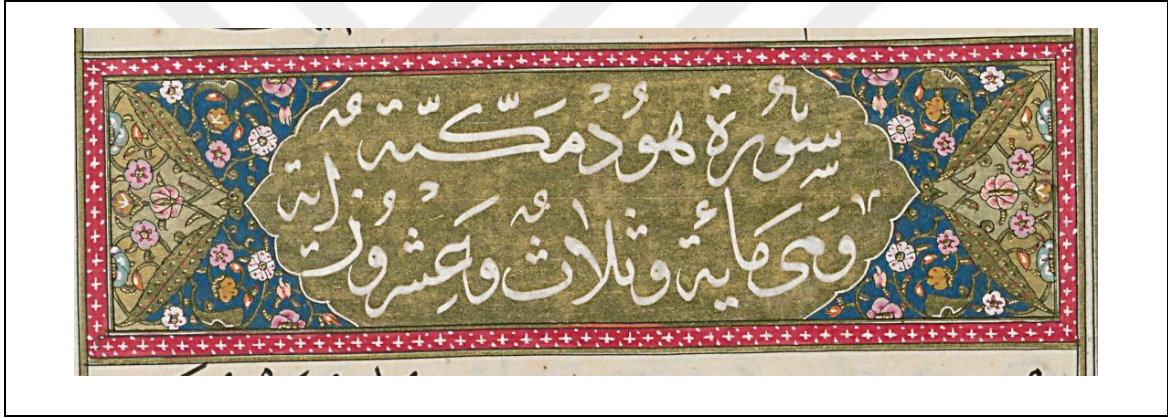
Yukarıdaki TİEM 405 envanter numaralı eserin 104^a sayfasındaki surebaşı tezhibi çalışmaya konu olan A.6549 envanter numaralı eserde farklı olarak tasarlanmıştır. Surebaşı tezhibi ¼ simetride dikdörtgen formdadır. Orta kısımda beyaz iplik renginde paftalı alan içerisine sıvama altın zemin üzerine beyaz renk mürekkeple sure ismi üstübeç tekniğinde yazılmıştır (bkz. fotoğraf 83). Rumi motifi ile paftalı alanlar oluşturulmuştur. Rumi motifi altın ile bezelidir, beyaz renk ile hurdelenmiştir. Hurdelenmiş rumi motifinin oluşturduğu pafta alanların zemini altın, diğer kısımlar lacivert zeminde boyanmıştır. Hatayi grubu motifler altın dallar üzerine yerleştirilmiştir. Hatayi grubu penç ve goncagül motifleri açık pembe, açık mavi ve beyaz renklerinde boyanmıştır. Yapraklarda altın ve turuncu renkleri kullanılmıştır. Surebaşını çevreleyen 1 mm'lik iplikler altın, 2 veya 3 mm'lik cetvel ise kırmızı renkte olup +::+::+::+ şeklinde devam eden arasuyu deseni ile bezenmiştir.

Fotoğraf 84: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 121^a Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki TİEM 405 envanter numaralı eserin 121^a sayfasındaki surebaşı tezhibi çalışmaya konu olan A.6549 envanter numaralı eserde farklı olarak tasarlanmıştır. Surebaşı tezhibi ¼ simetride dikdörtgen formdadır. Surebaaşının orta kısmında sıvama altın zemin üzerine beyaz mürekkeple sure ismi üstübeç tekniğinde yazılmıştır (bkz. fotoğraf 84). Yazı alanını çevreleyen iplik içinde açık pembe renkte goncagül motifi olan ortabağ ile tezhipli alana bağlanmıştır. Tezhip altın renkte rumi motifi ile paftalanmıştır. Rumi motifi beyaz ile hurdelenmiştir. Zemin rengi olarak altın kullanılmıştır. Altın zemin üzerindeki hatayi grubu penç ve goncagül motifleri açık mavi, açık pembe, turuncu renklerinde boyanmıştır. Altın dal üzerindeki yaprak motifi ise altın, turuncu ve açık mavi renklerinde boyanmıştır. Surebaşını çevreleyen 1 mm'lik iplikler altın, 2 veya 3 mm'lik cetvel ise lacivert renkte olup +:+:+:+ şeklinde devam eden arasuyu deseni ile bezenmiştir.

Fotoğraf 85: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 149^b Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki TİEM 405 envanter numaralı eserin 149^b sayfasındaki surebaşı tezhibi çalışmaya konu olan A.6549 envanter numaralı eserde farklı olarak tasarlanmıştır. Surebaşı tezhibi ¼ simetrili, dikdörtgen formdadır. Yazı alanı beyaz renkte iplik ile paftalanmıştır. Sıvama altın zemin üzerine beyaz renk mürekkeple sure ismi üstübeç tekniğinde yazılmıştır. İplik bir tepelikten çıkan iri altın yaprakların köşelere doğru bezenmesiyle paftalanmıştır. Yaprığın oluşturduğu üçgen alan iki farklı tonda altın zemin olarak boyanmıştır. Bu alan ve yazı arasında kalan süslemeli alan zemini lacivert renktedir. Hatayi grubu penç ve goncagül motifleri ağırlıkta olacak şekilde hurdeli rumi motifide kullanılmıştır. Hurdelenmiş rumi motifi altın renginde, hatayi grubu motifler

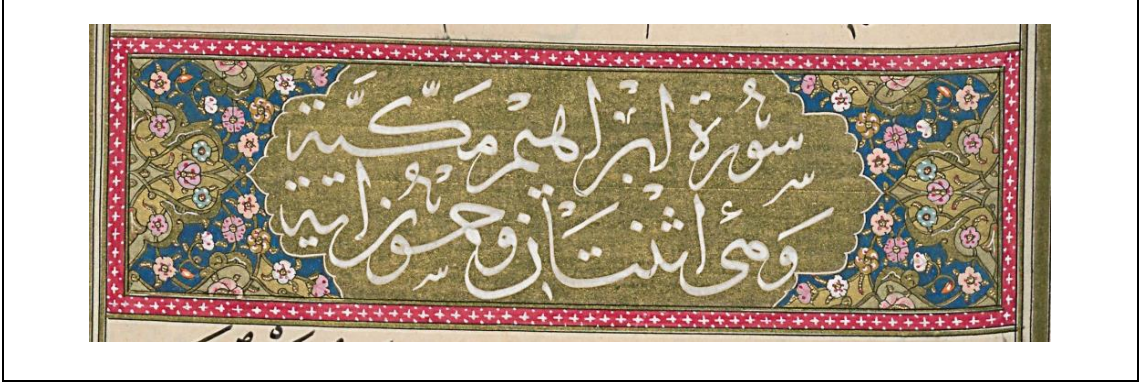
ise açık mavi, açık pembe, beyaz ve turuncu tonlarında boyanmıştır. Motiflerin dalları ve yaprakları altın rengindedir. Sadece bazı yapraklar turuncu renkte tonlanmıştır. Surebaşını çevreleyen 1 mm'lik iplikler altın, 2 veya 3 mm'lik cetvel ise kırmızı renkte olup +:+:+:+ şeklinde devam eden arasuyu deseni ile bezenmiştir.

Fotoğraf 86: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 167^b Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki TİEM 405 envanter numaralı eserin 167^b sayfasındaki surebaşı tezhibi çalışmaya konu olan A.6549 envanter numaralı eserde farklı olarak tasarlanmıştır. Surebaşı tezhibi ¼ simetrlili, dikdörtgen formdadır. Orta kısımda sülyen iplik renginde alan içerisine sıvama altın zemin üzerine beyaz renk mürekkeple sure ismi üstübeç tekniğinde yazılmıştır (bkz. fotoğraf 86). Rumi motifi ile paftalı alanlar oluşturulmuştur. Rumi motifi altın ile bezelidir, beyaz renk ile hurdelenmiştir. Hurdelenmiş rumi motifinin oluşturduğu pafta alanların zemini altın, diğer kısımlar lacivert zeminde boyanmıştır. Rumi motifi tasarımının bir kısmı yazı alanın ipliğinin üstüne gelecek şekilde tasarlanmıştır. Hatayi grubu motifler altın dallar üzerine yerleştirilmiştir. Hatayi grubu penç ve goncagül motifleri açık pembe, açık mavi, turuncu ve beyaz renklerinde boyanmıştır. Yapraklarda altın ve turuncu renkleri kullanılmıştır. Surebaşını çevreleyen 1 mm'lik iplikler altın, 2 veya 3 mm'lik cetvel ise kırmızı renkte olup +:+:+:+ şeklinde devam eden arasuyu deseni ile bezenmiştir.

Fotoğraf 87: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 172^a Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki TİEM 405 envanter numaralı eserin 172^a sayfasındaki surebaşı tezhibi çalışmaya konu olan A.6549 envanter numaralı eserde farklı olarak tasarlanmıştır. Surebaşı tezhibi ¼ simetrik, dikdörtgen formdadır. Orta kısımda beyaz iplik renginde paftalı alan içerisine sıvama altın zemin üzerine beyaz renk mürekkeple sure ismi üstübeç tekniğinde yazılmıştır (bkz. fotoğraf 87). Rumi motifi ile paftalı alanlar oluşturulmuştur. Rumi motifi altın ile bezelidir, beyaz renk ile hurdelenmiştir. Paftalı alanın ortasındaki hatayi motifinden çıkan dallar cetvele birleşik yarım altın tepelikle bağlanmıştır. Hurdelenmiş rumi motifinin oluşturduğu pafta alanların zemini altın, diğer kısımlar lacivert zeminde boyanmıştır. Hatayi grubu motifler altın dallar üzerine yerleştirilmiştir. Hatayi grubu penç ve goncagül motifleri açık pembe, açık mavi ve beyaz renklerinde boyanmıştır. Yapraklarda altın ve turuncu renkleri kullanılmıştır. Surebaşını çevreleyen 1 mm'lik iplikler altın, 2 veya 3 mm'lik cetvel ise kırmızı renkte olup +::+::+::+:: şeklinde devam eden arasuyu deseni ile bezenmiştir.

Fotoğraf 88: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 180^a Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

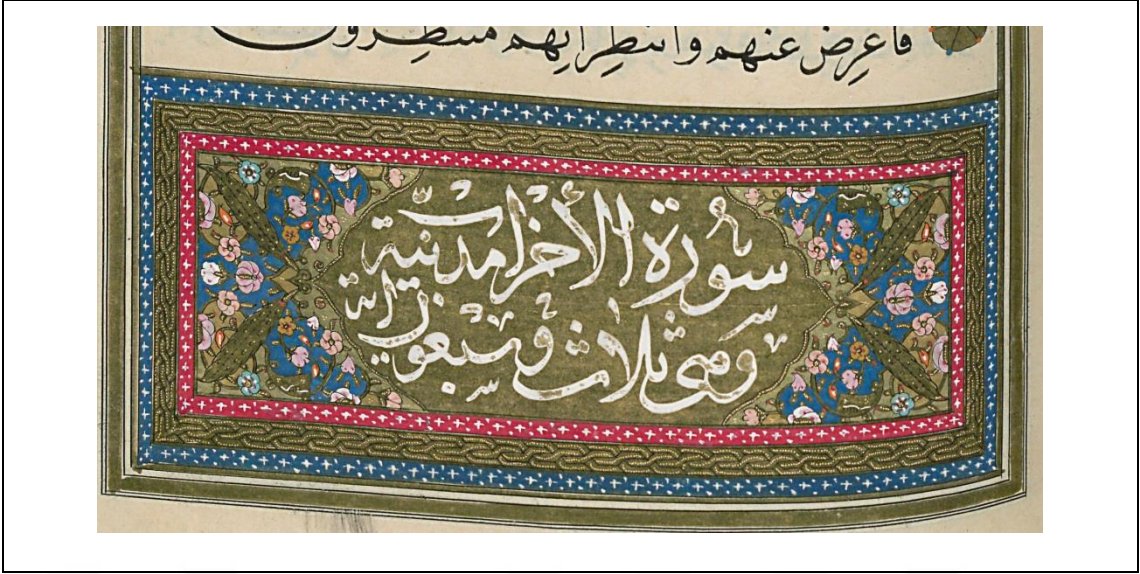
Yukarıdaki TİEM 405 envanter numaralı eserin 180^a sayfasındaki surebaşı tezhibi çalışmaya konu olan A.6549 envanter numaralı eserin surebaşı tezhiplerinden farklı olarak tasarlanmıştır. Surebaşı tezhibi ¼ simetrikli, dikdörtgen formdadır. Orta kısımda paftalı alan içerisine sıvama altın zemin üzerine beyaz renk mürekkeple sure ismi üstübeç tekniğinde yazılmıştır (bkz. fotoğraf 88). Rumi motifi ile paftalı alanlar oluşturulmuştur. Rumi motifi altın ile bezelidir, beyaz renk ile hurdelenmiştir. Hurdelenmiş rumi motifinin oluşturduğu pafta alanların zemini iki farklı altın tonuyla da ayrılmıştır. Paftalı alan ve yazı alanı dışında kalan kısımlar lacivert zeminde boyanmıştır. Hatayi grubu motifler altın dallar üzerine yerleştirilmiştir. Hatayi grubu penç ve goncagül motifleri açık pembe, açık mavi ve turuncu renklerinde boyanmıştır. Yapraklarda altın ve turuncu renkleri kullanılmıştır. Surebaşını çevreleyen 1 mm'lik iplikler altın, 2 veya 3 mm'lik cetvel ise kırmızı renkte olup +:+:+:+ şeklinde devam eden arasuyu deseni ile bezenmiştir.

Fotoğraf 89: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 197^b Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki TİEM 405 envanter numaralı eserin 197^b sayfasındaki surebaşı tezhibi çalışmaya konu olan A.6549 envanter numaralı eserin surebaşı tezhiplerinden farklı olarak tasarlanmıştır. Surebaşı tezhibi ¼ simetridir, dikdörtgen formdadır. Orta kısımda paftalı alan içerisine sıvama altın zemin üzerine beyaz renk mürekkeple sure ismi üstübeç tekniğinde yazılmıştır (bkz. fotoğraf 89). Paftalı alanın ortasından tepelik ile rumi motifine bağlanmıştır. Rumi motif beyaz renk ile hurdelenmiştir. Sıvama altın zemin üzerine hurdelenmiş rumi motif ve hatayi grubu penç ve goncagüller bezenmiştir. Rumi motif ve dallar altın, penç ve goncagüller açık pembe, açık mavi ve mor renklerinde boyanmıştır. Yapraklar ise altın ve turuncu rengindedir. Surebaşını çevreleyen 1 mm'lik iplikler altın, 2 veya 3 mm'lik cetvel ise lacivert renkte olup +:+++:+ şeklinde devam eden arasuyu deseni ile bezenmiştir.

Fotoğraf 90: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 280^b Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki TİEM 405 envanter numaralı eserin 280^b sayfasındaki surebaşı tezhibi çalışmaya konu olan A.6549 envanter numaralı eserin surebaşı tezhiplerinden farklı olarak tasarlanmıştır. Surebaşı tezhibi ¼ simetrlili, dikdörtgen formdadır. Orta kısımda paftalı alan içerisine sıvama altın zemin üzerine beyaz renk mürekkeple sure ismi üstübeç tekniğinde yazılmıştır (bkz. fotoğraf 90). Paftalı alanın ortasında tepelikten çıkan iri yaprak motifi köşelere gelecek şekilde konumlandırılmıştır. Yaprak altın ile bezenmiş ve iğne perdağı tekniği uygulanmıştır. Aynı dal üzerinde hem rumi hem de hatayi grubu motifler bir arada kullanılmıştır. Bu dalların oluşturduğu alanlar altın ve laciverte boyanan zeminleri birbirinden ayırmıştır. Rumi motifi ve dallar altın, penç ve goncagüller ise açık mavi, açık pembe, beyaz ve turuncu renklerinde boyanmıştır. Yapraklar ise altın ve turuncu rengindedir. Surebaşını çevreleyen 1 mm'lik iplikler altın, içe yakın 2 veya 3 mm'lik cetvel ise kırmızı renkte olup artı motifi ile bezenmiştir. Orta arasuyu cetveli altın renginde zencereklidir. En dıştaki cetvel ise lacivert zemin üzerine beyaz ile +:+:+:+ şeklinde devam eden arasuyu deseni ile süslenmiştir.

Fotoğraf 91: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 364^b Surebaşı Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki TİEM 405 envanter numaralı eserin 364^b sayfasındaki surebaşı tezhibi çalışmaya konu olan A.6549 envanter numaralı eserin surebaşı tezhiplerinden farklı olarak tasarlanmıştır. Surebaşı tezhibi ¼ simetrikli, dikdörtgen formdadır. Surebaşı tezhibinin orta kısmında paftalı alan içerisine sıvama altın zemin üzerine beyaz renk mürekkep ile sure ismi üstübeç tekniğinde yazılmıştır (bkz. fotoğraf 91). Paftalı alan altın renkteki rumi motifi ile bezemeli alana bağlanmıştır. Rumi motifi beyaz renkle hurdelenmiştir. Hurdeli rumi motifinin oluşturduğu paftalı alanların zemin renkleri altındır. Bu alanlar ve yazı alanı dışında kalan kısımlar lacivert zemin rengindedir. Altın dal üzerine yerleştirilen hatayi grubu penç ve goncagül motifleri açık pembe, açık mavi ve beyaz renklindedir. Yapraklar ise altın ve turuncu renginde boyanmıştır. Surebaşını çevreleyen 1 mm'lik iplikler altın, 2 veya 3 mm'lik cetvel ise kırmızı renkte olup +::+::+::+ şeklinde devam eden arasuyu deseni ile bezenmiştir.

Fotoğraf 92: İÜ.NEK A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 22^b Hizb
Gülü

Kaynak: İÜ.Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 93: TİEM 405 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 15^a Cüz Gülü

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki Mushaf gülü örnekleri form, motif ve kompozisyon özellikleri bağlamında aynıdır. Renk olarak farklılıklar vardır. Daire formundaki Mushaf gülü örneklerinin orta merkezinde sıvama altın zemin üzerine niteliğini belirten hizb (bkz.fotoğraf 92) ve cüz (bkz. fotoğraf 93) ibareleri beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazı etrafı her iki eserde de sülyen renginde sekizli dendan iplik ile daire şeklinde çevrelenmiştir. İpliğe bitişi dairelerin içerisinde penç motifi sıvama altın zemin üzerine altın ile bezenmiştir. Dairelerin aralarında oluşan boşluklara ise altın zemin üzerine goncagül motifinin bir kısmı soldaki Mushaf gülünde açık pembe renkte, sağdaki Mushaf gülünde ise sırasıyla açık mavi ve açık pembe renklerinde tonlanmıştır. Mushaf güllerinin en dış kısmında sırasıyla mavi ve kırmızı noktalar kullanılmıştır. Her iki Mushaf gülünün altında ve

üstünde dikine çizgi üzerine lacivert renkte penç ve goncalar negatif olarak boyanmış, altın bir tepelik ve tirfil benzeri detaylarla tığ formu oluşturulmuştur.

Fotoğraf 94: İÜ.NEK A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 101^a Cüz
Gülü

Kaynak: İÜ.Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 95: TİEM 405 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 259^b Hizb
Gülü

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki Mushaf gülü örnekleri form, motif ve kompozisyon özellikleri bağlamında aynıdır. Renk olarak farklılıklar vardır. Daire formundaki Mushaf gülü örneklerinin orta merkezinde sıvama altın zemin üzerine bulunduğu yerin niteliğini belirten cüz (bkz.fotoğraf 94) ve hizb (bkz. fotoğraf 95) ibareleri beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazı etrafı her iki eserde de sülyen renginde sekizli dendan iplik ile daire şeklinde çevrelenmiştir. İpliğe bitişik yarım penç motiflerini çevreleyen rumi motifleri daire formunda altınla bezenmiştir. Bu alanların iç kısmı zemin olarak soldaki Mushaf gülünde altın sağdaki Mushaf gülünde ise lacivert boyanmıştır. Rumili daire alanlarının aralarında oluşan boşluklara altın üzerine goncagül motifi açık pembe renginde boyanmıştır. Mushaf güllerinin en dış kısmında sırasıyla mavi ve kırmızı noktalar kullanılmıştır. Her iki Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizgi üzerine lacivert

renkte penç ve goncalar negatif olarak boyanmış, altın bir tepelik ve tirfil benzeri detaylarla tığ formu oluşturulmuştur.

Fotoğraf 96: İÜ.NEK A.6549 Envanter

Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 33^a Hizb
Güllü

Kaynak: İÜ.Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 97: TİEM 405 Envanter

Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 140^b Cüz Güllü

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki Mushaf güllü örnekleri form, motif ve kompozisyon özellikleri bakımından aynıdır. Renk olarak farklılıklar vardır. Altılı yıldız formundaki Mushaf güllü örneklerinin orta merkezinde sıvama altın zemin üzerine bulunduğu yerin niteliğini belirten hat yazısı beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazı etrafı her iki eserde de altıgen formda desen sırasıyla lacivert ve kırmızı renklerinde boyanmış üzerine üç nokta (şah-î benek, pars beneği) beyaz renkte bezenmiştir. Mushaf güllerinde üstteki altılı yıldız kollarının iç kısmı altın zemin üzerine goncagül veya penç motifleri altın ile boyanmış, kırmızı ile tonlanmıştır. Yıldız kollarının arasında oluşan boşluğa gelecek şekilde çevrilen diğer altılı yıldızın içerisine goncagül motifi yapılmıştır. Goncagül

motifi soldaki Mushaf gülü örneğinde açık mavi, sağdaki Mushaf gülü örneğinde ise sırasıyla somon ve açık pembe renklerinde boyanmıştır. Mushaf güllerinin en dış kısmında sırasıyla mavi ve kırmızı noktalar kullanılmıştır. Her iki Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizgi üzerine lacivert renkte penç ve goncalar negatif olarak boyanmış, altın bir tepelik ve tirfil benzeri detaylarla tığ formu oluşturulmuştur.

Fotoğraf 98: İÜ.NEK A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 223^b Hizb
Gülü

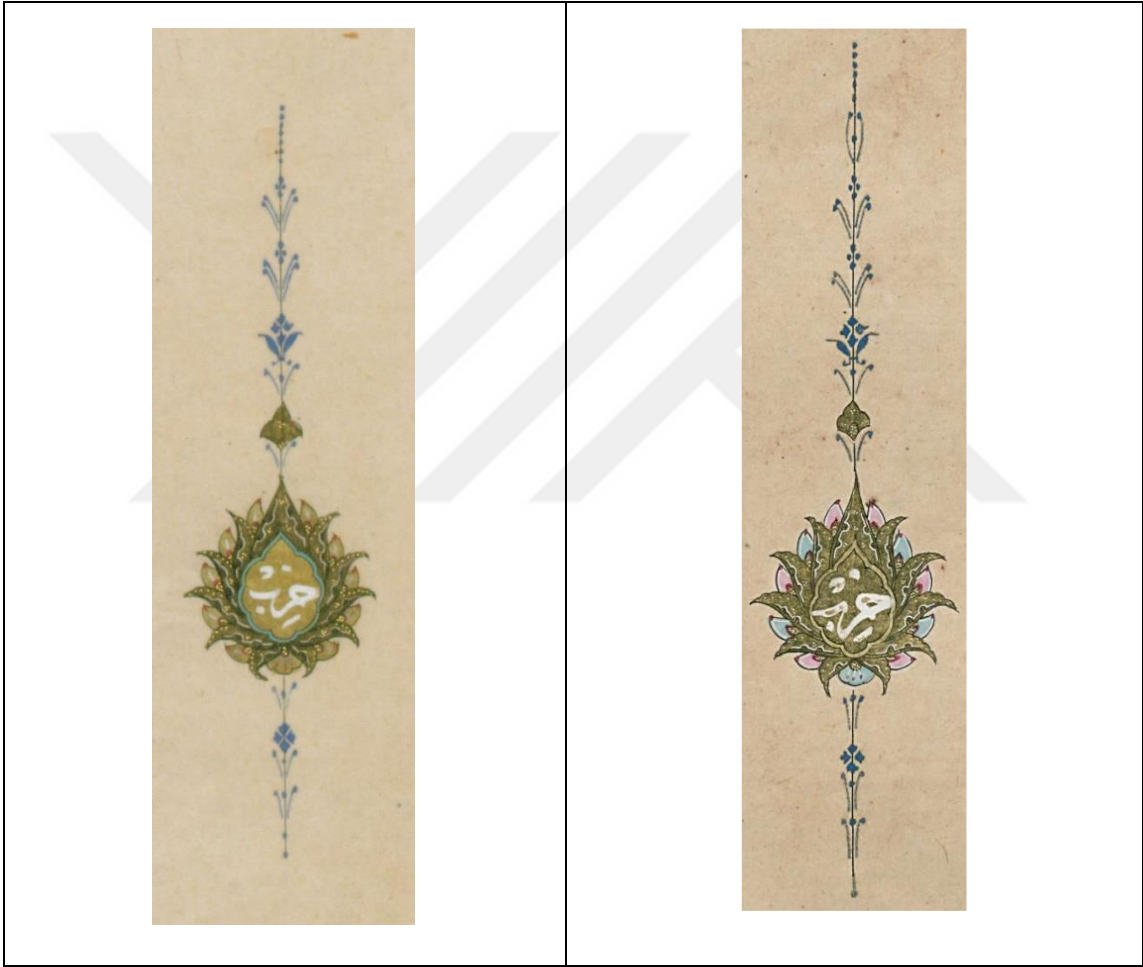
Kaynak: İÜ.Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 99: TİEM 405 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 203^b Hizb
Gülü

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki Mushaf gülü örnekleri form, motif ve kompozisyon özellikleri bakımından aynıdır. Renk olarak farklılıklar vardır. Altılı yıldız formundaki Mushaf gülü örneklerinin orta merkezinde sıvama altın zemin üzerine bulunduğu yerin niteliğini belirten hizb ibaresi beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazı etrafı iki eserde farklı olarak sülyen (bkz. fotoğraf 98) ve turkuaz (bkz. fotoğraf 99) renginde altılı denden iplik ile daire şeklinde çevrelenmiştir. Mushaf gülünün üstteki yıldız kollarının

iç kısmına altın zemin üzerine penç motifi altınla bezenmiştir. Yıldız kollarının arasında oluşan boşluğa gelecek şekilde çevrilen diğer altılı yıldızın içerisine goncagül motifi yapılmıştır. Goncagül motifi soldaki Mushaf gülü örneğinde sırasıyla açık mavi ve açık pembe, sağdaki Mushaf gülü örneğinde ise sırasıyla somon ve açık pembe renklerinde boyanmıştır. Mushaf güllerinin en dış kısmında sırasıyla mavi ve kırmızı noktalar kullanılmıştır. Her iki Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizgi üzerine lacivert renkte penç ve goncalar negatif olarak boyanmış, altın bir tepelik ve tirfil benzeri detaylarla tığ formu oluşturulmuştur.

Fotoğraf 100: İÜ.NEK A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 19^b Hizb
Gülü

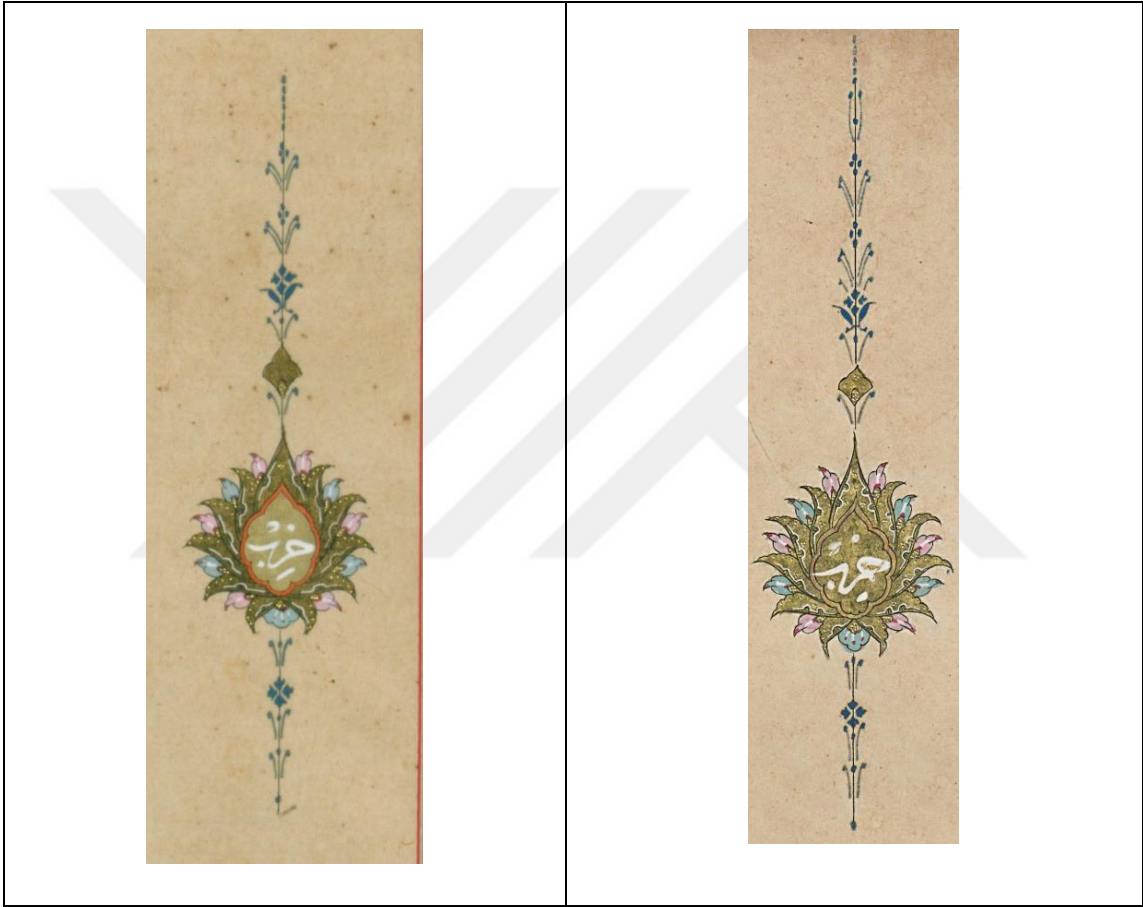
Fotoğraf 101: TİEM 405 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 111^a Hizb
Gülü

Kaynak: İÜ.Nadir Eserler Kütüphanesi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki Mushaf gülü örnekleri damla / hatayi formundadır. Renk olarak farklılıklar vardır. Mushaf güllerinin merkezinde sıvama altın üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile

hizb ibaresi yazmaktadır. Yazı etrafı ½ simetrik damla formunda dendanlı iplikle çevrilidir. Merkezden çıkan altın renkli yapraklarla hatayi motifine benzemektedir. Yaprakların aralarında merkezden çıkan diğer yapraklar yer almaktadır. Bu yapraklar soldaki Mushaf gülünde altın ile boyanmış iken, sağdaki Mushaf gülünde ise sırasıyla açık mavi ve açık pembe renklerinde boyandığı görülmektedir. Her iki Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizgi üzerine lacivert renkte penç ve goncalar negatif olarak boyanmış, altın bir tepelik ve tirfil benzeri detaylarla tığ formu oluşturulmuştur.

Fotoğraf 102: İÜ.NEK A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 242^a Hizb
Gülü

Kaynak: İÜ.Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 103: TİEM 405 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 104^a Hizb
Gülü

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki Mushaf gülü örnekleri damla / hatayi formundadır. Renk olarak farklılıklar vardır. Mushaf güllerinin merkezinde sıvama altın üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile hizb ibaresi yazmaktadır. Yazı etrafı ½ simetrik damla formunda dendanlı sülyen iplikle çevrilidir. Merkezden çıkan altın renkli yapraklarla hatayi motifine benzemektedir.

Yapraklar beyaz renkle hurdelidir. Yaprakların aralarında merkezden çıkan hançer yapraklar yer almaktadır. Bu yapraklar sırasıyla açık mavi ve açık pembe renklerinde boyandığı görülmektedir. Her iki Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizgi üzerine lacivert renkte penç ve goncalar negatif olarak boyanmış, altın bir tepelik ve tirfil benzeri detaylarla tığ formu oluşturulmuştur.

Fotoğraf 104: İÜ.NEK A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 16^a Cüz Gülü

Fotoğraf 105: TİEM 405 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 114^b Hizb
Gülü

Kaynak: İÜ.Nadir Eserler Kütüphanesi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki Mushaf gülü örnekleri damla / hatayi formundadır. Renk olarak farklılıklar vardır. Mushaf gülü örneklerinin orta merkezinde sıvama altın zemin üzerine bulunduğu yerin niteliğini belirten cüz (bkz.fotoğraf 104) ve hizb (bkz. fotoğraf 105) ibareleri beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazı etrafı ½ simetrik damla formunda dandanlı iplikle çevrilidir. Merkezden çıkan altın renkli yapraklarla hatayi motifine benzemektedir. Yapraklar beyaz renkle hurdelidir. Yaprakların aralarında altın renginde bulut motifi yer almaktadır. Her iki Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizgi

üzerine lacivert renkte penç ve goncalar negatif olarak boyanmış, altın bir tepelik ve tırfil benzeri detaylarla tığ formu oluşturulmuştur.

Fotoğraf 106: İÜ.NEK A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 310^a Cüz
Gülü

Fotoğraf 107: TİEM 405 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 51^b Hizb Gülü

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Kaynak: İÜ.Nadir Eserler Kütüphanesi

Yukarıdaki Mushaf gülü örnekleri damla / hatayi formundadır. Renk olarak farklılıklar vardır. Mushaf gülü örneklerinin orta merkezinde sıvama altın zemin üzerine bulunduğu yerin niteliğini belirten cüz (bkz.fotoğraf 106) ve hizb (bkz. fotoğraf 107) ibareleri beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazı etrafı ½ simetrik damla formunda dandanlı iplikle çevrilidir. Merkezden çıkan altın renkli yapraklarla hatayi motifine benzemektedir. Yapraklar beyaz renkle hurdelidir. Yaprakların aralarında altın renginde bulut motifi yer almaktadır. Her iki Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizgi üzerine lacivert renkte penç ve goncalar negatif olarak boyanmış, altın bir tepelik ve tırfil benzeri detaylarla tığ formu oluşturulmuştur.

Fotoğraf 108: İÜ.NEK A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 54^a Hizb Gülü

Fotoğraf 109: TİEM 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 8^a Hizb Gülü

Kaynak: İÜ.Nadir Eserler Kütüphanesi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki Mushaf gülü örnekleri form, motif ve kompozisyon özellikleri bakımından aynıdır. Renk olarak farklılıklar vardır. Mushaf güllerinin merkezi daire formunda dokuzlu dendan iplikler ile çevrelenmiştir. Merkezde altın zemin üzerine bulunduğu yerin niteliğini belirten hizb ibaresi sağda kırmızı, solda beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazı alanının etrafında bulunan yıldız kolları altın zemin üzerine penç motifinin ½ si altın zemin üzerine açık pembe renk ile boyanmış, kırmızı renk ile tonlanmıştır (bkz. Fotoğraf 108). Sağdaki Mushaf gülü örneğinde ise altın üstüne altın renk ile bezenmiş, beyaz ve kırmızı renkleri ile motif zenginleştirilmiştir. Yıldız dallarının birleşim yerlerindeki boşluklara altın (bkz. fotoğraf 108), TİEM 405 numaralı eserde ise sırasıyla açık pembe ve açık mavi renklerinde (bkz. fotoğraf 109) goncagül motifler bezenmiştir. Mushaf gülleri en dış kısımda yer alan dendanların üzerindeki lacivert ve kırmızı renklerdeki noktalarla zenginleştirilmiştir. Mushaf gülünün tığı alt ve

üstünde dikine çizilen çizgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide altınla sıvama boyanmış tepelik motifi ile bezenmiştir.

Fotoğraf 110: İÜ.NEK A.6549 Envanter

Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 227^a Hizb

Gülü

Kaynak: İÜ.Nadir Eserler Kütüphanesi

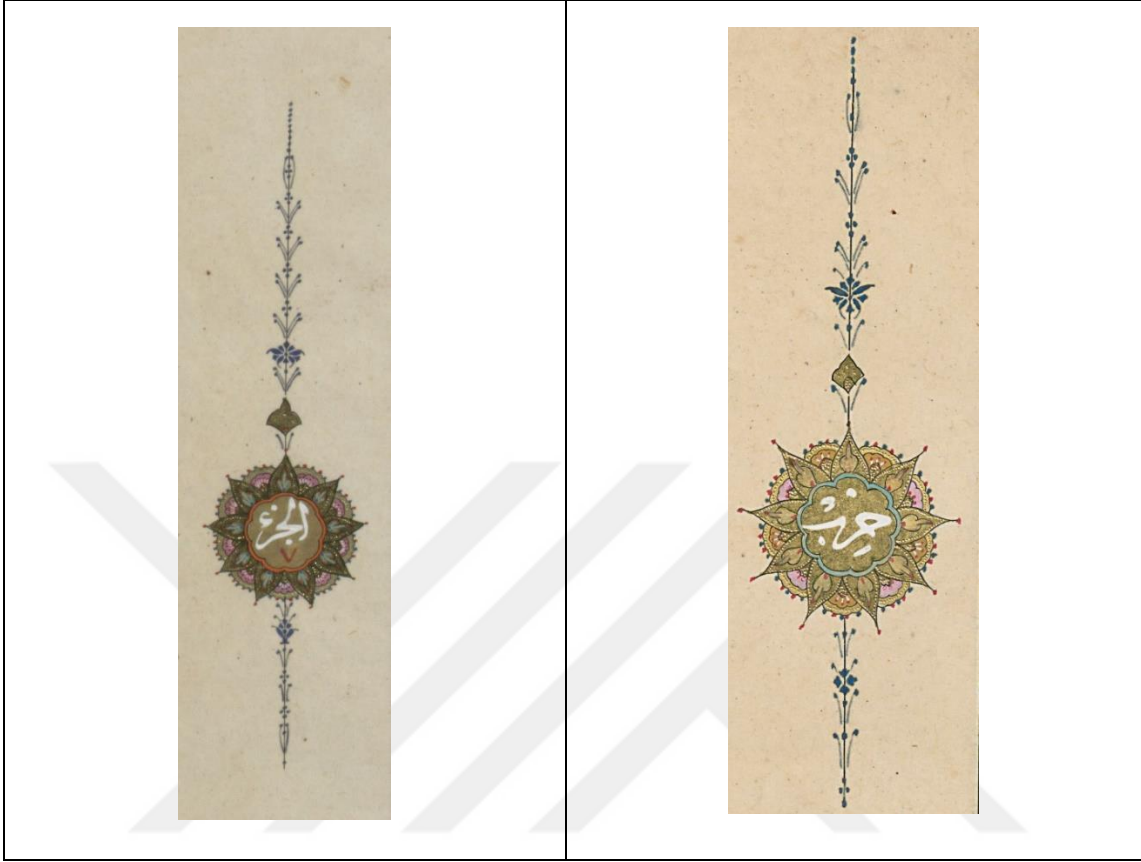
Fotoğraf 111: TİEM 405 Envanter

Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 263^b Cüz Gülü

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki Mushaf gülü örnekleri form, motif ve kompozisyon özellikleri bakımından aynıdır. Renk olarak farklılıklar bulunmaktadır. Mushaf güllerinin merkezi daire formunda dokuzlu dendan iplikler ile çevrelenmiştir. Merkezde altın zemin üzerine bulunduğu yerin niteliğini belirten hat yazısı beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazı alanının etrafında bulunan yıldız kolları içerisine penç motifinin ½ si altın zemin üzerine altın ile bezenmiştir (bkz. fotoğraf 110 ve 111). Yıldız dallarının birleşim yerlerindeki boşluklara ise açık pembe renk ile bir penc motifinin 1/9'u olacak şekilde süslenmiştir. Mushaf gülü en dıştaki dendanların üzerindeki lacivert ve kırmızı renklerdeki noktalarla zenginleştirilmiştir. Mushaf gülünün tığı alt ve üstünde dikine

Çizilen izgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve st çizgide altınla sıvama olarak çalışılmış tepelik motifi ile bezenmiştir.

Fotoğraf 112: İÜ.NEK A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 86^a Cüz Gülü

Kaynak: İÜ.Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 113: TİEM 405 Envanter
Numaralı Mushaf-1 Şerif'in 124^a Hizb
Gülü

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki Mushaf gülü örnekleri form, motif ve kompozisyon özellikleri bakımından aynıdır. Renk olarak farklılıklar olduğu görülmektedir. Mushaf güllerinin merkezi daire formunda dokuzlu dendan iplikler ile çevrelenmiştir. Merkezde altın zemin üzerine bulunduğu yerin niteliğini belirten hat yazısı beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazı alanının etrafında bulunan yıldız kolları içerisine hançer yaprak motifleri altın zemin üzerine küf yeşili (bkz. fotoğraf 112) ve altın (bkz. fotoğraf 113) ile bezenmiştir. Yıldız dallarının birleşim yerlerindeki boşluklara soldaki Mushaf gülü örneğinde altın ve pembe renkleri, sağdaki Mushaf gülü örneğinde ise altın üzerine sırasıyla açık pembe ve turuncu renkleri kullanılarak süslenmiştir. Mushaf gülü en dış kısımda yer alan

dendanların üzerindeki lacivert ve kırmızı renklerdeki noktalarla bezenmiştir. Mushaf gülünün tığı alt ve üstünde dikine çizilen çizgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide altınla sıvama olarak çalışılmış olan tepelik motifi ile bezenmiştir.

Fotoğraf 114: İÜ.NEK A.6549 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 79^b Hizb Gülü

Fotoğraf 115: TİEM 405 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 329^a Hizb
Gülü

Kaynak: İÜ.Nadir Eserler Kütüphanesi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki Mushaf gülü örnekleri form, motif ve kompozisyon özellikleri bakımından benzerdir. Renk olarak farklılıklar bulunmaktadır. Dokuz dendanlı olarak çalışılan Mushaf gülleri sülyen renkte iplikler ile çevrelenmiştir. Merkezde altın zemin üzerine bulunduğu yerin niteliğini belirten hat yazısı beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazı alanının etrafında bulunan yıldız kolları içerisine kalp motifleri altın zemin üzerine altın (bkz.fotoğraf 114) ve mavi renk (bkz.fotoğraf 115) ile bezenmiştir. Yıldız dallarının birleşim yerlerindeki boşluklara soldaki Mushaf gülü örneğinde açık pembe ve açık mavi renkleri, sağdaki Mushaf gülü örneğinde ise somon rengi kullanılarak

süslenmiştir. Bu tasarımda boşluklara yapılan süslemeler iki eserde farklıdır. Mushaf güllerinin en dış kısımda yer alan dendanların üzerindeki lacivert ve kırmızı renklerdeki noktalar ile zenginleştirilmiştir. Mushaf güllerinin tığları alt ve üstünde dikine çizilen çizgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide altınla sıvanmış tepelik motifi ile bezenmiştir.

Fotoğraf 116: İÜ.NEK A.6549 Envanter

Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 26^b Hizb Gülü

Fotoğraf 117: TİEM 405 Envanter

Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 11^b Hizb Gülü

Kaynak: İÜ.Nadir Eserler Kütüphanesi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki Mushaf gülü örnekleri form, motif ve kompozisyon özellikleri bakımından benzerdir. Renk olarak farklılıklar vardır. Mushaf gülü elips formdadır. Kompozisyon $\frac{1}{4}$ simetride tasarlanmıştır. Merkezde altın zemin üzerine bulunduğu yerin niteliğini belirten hat yazısı beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazının üstünde ve altındaki paftalı üçgen alanlarda $\frac{1}{2}$ simetrik hatayi motiflerinden oluşan kompozisyon bulunmaktadır. Her iki eserde yer alan Mushaf gülü örneğinde motiflerde açık pembe ve mavi renkleri kullanılmıştır. Dış çerçeve yaprak desenleriyle çevrelenmiştir; üzerinde

belli aralıklarla rûmî, yaprak veya bulut görünümünde bir motifin yerleştirildiği görülmektedir. Mushaf gülünün altında ve üstünde dikine çizilen çizgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide tepelik motifi sadece altınla sıvama şeklinde tığlar bezenmiştir.

Fotoğraf 118: İÜ.NEK A.6549

Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in
196^a Secde ve Hizb Gülü

Kaynak: İÜ.Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğraf 119: TİEM 405 Envanter

Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 179^b Secde ve
Hizb Gülü

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki Mushaf gülü örnekleri form, motif ve kompozisyon özellikleri bakımından benzerdir. Renk olarak farklılıklar vardır. Mushaf gülleri alt alta iki farklı nitelikteki Mushaf gülünden oluşmaktadır. Güllerin merkezinde altın zemin üzerine bulunduğu yerin niteliğini belirten hat yazısı beyaz mürekkep ile yazılmıştır. İÜ.NEK. A.6549

envanter numaralı eserde secde gülü beyzi/elips formda tasarlanmıştır. TİEM 405 numaralı eserde ise farklı olarak damla/hatayi formunda tasarımın tercih edildiği görülmektedir. Altta tercih edilen hizb gülü ise her iki eserde de aynı kompozisyon kullanılmıştır. 196^a sayfasında yer alan beyzi formdaki Mushaf gülünün merkezinde yazı alanının zemini altın renkte boyanmıştır. TİEM 405 envanter numaralı eserin 179^b sayfasındaki Mushaf gülünde üstte yer alan secde gülünün merkezi damla formunda turkuvaz renkte dendanlıdır. Hatayi motifindeki gibi merkezinden çıkan yapraklar altın renkte boyanmıştır. Yaprakların aralarında kalan boşluklara ise daha küçük yapraklar yine altın renginde tezhiplenmiştir. Bu yaprakların orda kısımları turuncu renk ile tonlanmıştır.

Mushaf güllerinin altında konumlanan Mushaf gülü hem yıldız hem de daire formlarının birleşiminden oluşmaktadır. Mushaf güllerinde yazı alanı altın zemin üzerine beyaz mürekkep (üstübeç) ile hizb ibaresi yazılmış, sülyen renkte daire şeklinde dendan ile çevrelenmiştir. Yazı alanına bitişik Dokuzlu yıldız formunun içerisine altın zemin üzerine altın ile penç motifinin yarısı bezenmiştir, beyaz ve turuncu renk ile süslenmiştir. Yıldız dallarının birleşim yerlerinde oluşan boşluğa soldaki Mushaf gülü örneğinde açık pembe zemin üzerine açık mavi renk, sağdaki Mushaf gülü örneğinde ise farklı olarak altın zemin üzerine sırasıyla açık mavi ve açık pembe renk ile goncagül motifi bezenmiştir. Her iki eserde de iki Mushaf gülü dikine uzanan lacivert renkte çizgi ile birbirine birleştirilmiştir. Bu çizgi/tığ üzerine lacivert renk ile simetrik hatayi ve tirfillerden oluşan tığ süslemeleri yapılmıştır. Soldaki Mushaf gülü tığı üzerinde iki adet sağdakinde ise bir adet altın ile tepelik motifi yapılmıştır. Tığlarda kullanılan unsurlar benzerdir. Ancak Mushaf güllerinin tığları birbirinden farklıdır.

İÜ.NEK A.6549 numaralı eserin Mushaf gülü tezhiplerinden farklı olarak TİEM 405 numaralı eserde görülen Mushaf gülü örnekleri şu şekildedir.

Fotoğraf 120: TİEM 405

Envanter Numaralı Mushaf-
1 Şerif'in 77^a Hizb Gülü

Fotoğraf 121: TİEM 405

Envanter Numaralı Mushaf-ı
Şerif'in 64^b Hizb Gülü

Fotoğraf 122: TİEM

405 Envanter Numaralı
Mushaf-ı Şerif'in 31^a
Hizb Gülü

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki TİEM 405 envanter numaralı Mushaf'a ait hizb gülü örnekleri benzerdir. Üç bölüm halinde tasarlanmış olan güller içten dışa bakıldığında; ilk bölümde, altın zemin üzerine beyaz renk mürekkep (üstübeç) ile yazılmış olan hizb yazısının/ibaresinin etrafı dandanlı ipliklerle sekiz parçalı sülyen, turkuaz ve açık pembe renklerinde daire formunda tasarlandığı görülmektedir. İkinci bölümde daire şeklinde hurdelenmiş ve ½ simetrik olarak tasarlanmış olan sade rûmî motifleri aşağıdan yukarıya yerleştirilmiştir. 77^a ve 31^a sayfalarındaki örneklerde zemin altın rengi, 64^b sayfasında ise zemin altın renginde tercih edilmiştir. İlk görselde sülyen renkteki dandanlara hizalanmış altın renginde gonca benzeri detaylar vardır. Üçüncü Mushaf gülü örneğinde ise altın renginde küçük helezon hurdelenmiş rumi motiflerinin ortasına bitişiktir. 64^b sayfasındaki Mushaf gülü örneğinde bu süsleme unsurları yoktur. Tasarımların en

dışındaki üçüncü bölümde ise yarım pençler rumilerin birleşim alanlarına açık mavi (bkz. fotoğraf 120) ve altın (bkz. fotoğraf 121 ve 122) renklerinde bezenmiştir. Mushaf güllerinin benzer tığları alt ve üst kısımlarında dikine çizilen çizgi üzerine lacivert ile negatif motiflerle ve üst çizgide altınla sıvama olarak çalışılmış olan tepelik motifi ile bezenmiştir.

Fotoğraf 123: TİEM 405

Envanter Numaralı

Mushaf-ı Şerif'in 133^a

Cüz Gülü

Fotoğraf 124: TİEM 405

Envanter Numaralı

Mushaf-ı Şerif'in 233^a

Hizb Gülü

Fotoğraf 125: TİEM 405

Envanter Numaralı

Mushaf-ı Şerif'in 70^b Hizb

Gülü

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki Mushaf gülü örnekleri iki altılı yıldız formu üst üste açısı değiştirilerek boşluklara gelecek şekilde yerleştirilerek tasarlanmıştır. Mushaf gülünün merkezinde altın zemin üzerine bulunduğu yerin niteliğini belirten yazı beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazı etrafı 133^a sayfasında yer alan Mushaf gülünde turkuaz renkte iplik ile altı paftalı dendan ile çevrelenmiş, 233^a ve 70^b de yazı alanı etrafı ise altıgen desen ile oluşan üçgenler sırasıyla lacivert ve kırmızı renklerinde boyanmış üzerine üç nokta (şah-î benek, pars beneği) beyaz renkte bezenmiştir. Mushaf güllerinde üstteki altılı yıldızda goncagül veya penç motifleri altın zemin üzerine altın ile boyanmıştır. Sayfa

133^a'da turkuaz denden ile goncagül motifinin arasındaki dalların oluşturduğu üçgen alanlar diğer Mushaf gülü örneklerine benzer olarak sırasıyla lacivert ve kırmızı renklerinde boyanmış ve üzerine beyaz renkli üç nokta (şah-î benek, pars beneği) ile bezenmiştir. Alttaki yıldız formunun tezyinatları aynıdır. Altın zemin üzerine ilk örnekte açık pembe ve sarı açık (bkz.fotoğraf 123), diğer iki örnekte ise açık mavi ve açık pembe (bkz. fotoğraf 124 ve 125) renkte goncagüller yerleştirilmiştir. Mushaf gülünün dışı lacivert ve kırmızı noktalarla zenginleştirilmiştir. Mushaf gülünün altına ve üstüne dikine çizilen tığ çizgisi üzerinde lacivert renk ile negatif motifler ve üst çizgide tepelik motifi altınla sıvama olarak çalışmış, bezeme bu tığlarla sonlandırılmıştır.

Fotoğraf 126: TİEM 405

Envanter Numaralı Mushaf-1

Şerif'in 45^a Hizb Gülü

Fotoğraf 127: TİEM 405

Envanter Numaralı Mushaf-1

Şerif'in 48^b Hizb Gülü

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıdaki TİEM 405 envanter numaralı Mushaf'a ait Mushaf gülü örnekleri form, motif ve kompozisyon özellikleri bakımından benzerdir. Renk olarak farklılıklar vardır. Mushaf gülü beyzi/elips formdadır. Kompozisyon $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. Merkezde altın zemin üzerine üstübeç tekniğinde bulunduğu yerin niteliğini belirten hat yazısı beyaz mürekkep (üstübeç) ile yazılmıştır. Yazının üstünde ve altındaki paftalı

üçgen alanlarda $\frac{1}{2}$ simetrik hatayi grubu motiftan çıkan karşılıklı dallarda turuncu yaprak motifi bezelidir. Her iki eserde yer alan Mushaf gülü örneğinde lacivert zemin üzerine hatayi grubu motif açık pembe renkte boyanmıştır. 45^a sayfasındaki örnekte dış çerçeve açık mavi (bkz. fotoğraf 126), 48^b sayfasında ise altın (bkz. fotoğraf 127) renginde yaprak desenleriyle çevrelenmiştir; üzerinde belli aralıklarla rumi, yaprak veya bulut görünümünde bir motifin altın (bkz. fotoğraf 126) ve açık mavi (bkz. fotoğraf 127) renkte yerleştirildiği görülmektedir. Mushaf gülünün tıgı alt ve üstünde dikine çizilen çizgi üzerine lacivert ile negatif motifler ve üst çizgide sıvama altınla çalışılmış tepelik motifi ile bezenmiştir. 45^a'daki tıgda bulunan tepelik motifinden farklı olarak 48^b'de tepelik motifinin etrafı sülyen renk ile tahrirlenmiştir.

Fotoğraf 128: İÜ.NEK. 6549 Envanter
Numaralı Mushaf-ı Şerif'in 459^b Ketebe
Tezhibi

Kaynak: İÜ.Nadir Eserler Kütüphanesi

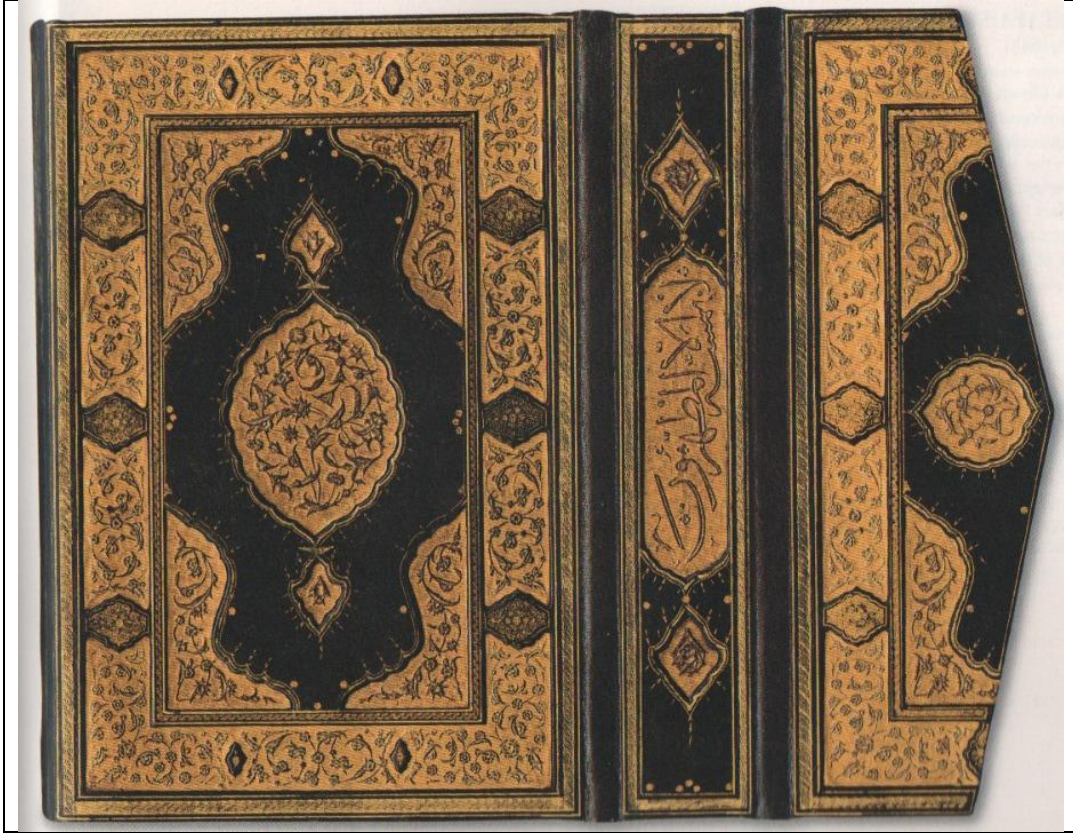
Fotoğraf 129: TİEM 405 Envanter
numaralı Mushaf-ı Şerif'in 409^a Ketebe
Tezhibi

Kaynak: Türk İslam Eserleri Müzesi

Yukarıda İÜ.NEK. 6549 ve TİEM 405 envanter numaralı eserlerin ketebe sayfası görselleri bulunmaktadır. Her iki eserde de yazı alanı dikdörtgen cetvellerle çevrelenmiştir. Yazı aralarındaki duraklar TİEM 405 numaralı eserde altın ile renklendirilmiş basit altılı dilimden oluşan daire formu tercih edilirken, İÜ.NEK. 6549 numaralı eserde ise üç farklı tasarımda durak bezemesi kullanılmıştır. Ve bu duraklar kendi içinde de renk olarak çeşitlilik göstermektedir. Duraklarda altın, turkuvaz, kırmızı, lacivert renkleri kullanılmıştır (bkz. fotoğraf 128). Ketebe yazısı aşağı doğru azalarak yazıldığı için kenarlar oluşan üçgen veya yamuk alanlara eserin tezhip özelliklerine uygun süslemeler yapılmıştır. Herk iki eserde de bu alanlar altın cetvelle çevrelenmiştir. TİEM 405' den farklı olarak İÜ.NEK. 6549 numaralı eserde dik yamuk

şekildedir. Kenarlardaki bu süsleme alanlarında her iki eserde de sıvama altın tekniğinde hatayi grubu motifler serbest kompozisyonda tasarlanmıştır. Kompozisyon olarak iki eserin ketebe sayfası birbirinden farklıdır. Özellikle 405 numaralı eserden farklı olarak 6549 numaralı eserde yazı alanının altında kalan yatay dikdörtgen alana altın zemin üzerine rumi ve hatayi grubu motifler ile simetrik desen bezenmiştir. Motiflerde açık mavi, açık pembe, mor, kırmızı ve turuncu renkleri kullanılmıştır. Etrafı kırmızı ve mavi zeminli “+:+:+:+” arasuyu desenli cetveller ve altın zeminli zencerek motifi ile çevrelenmiştir.

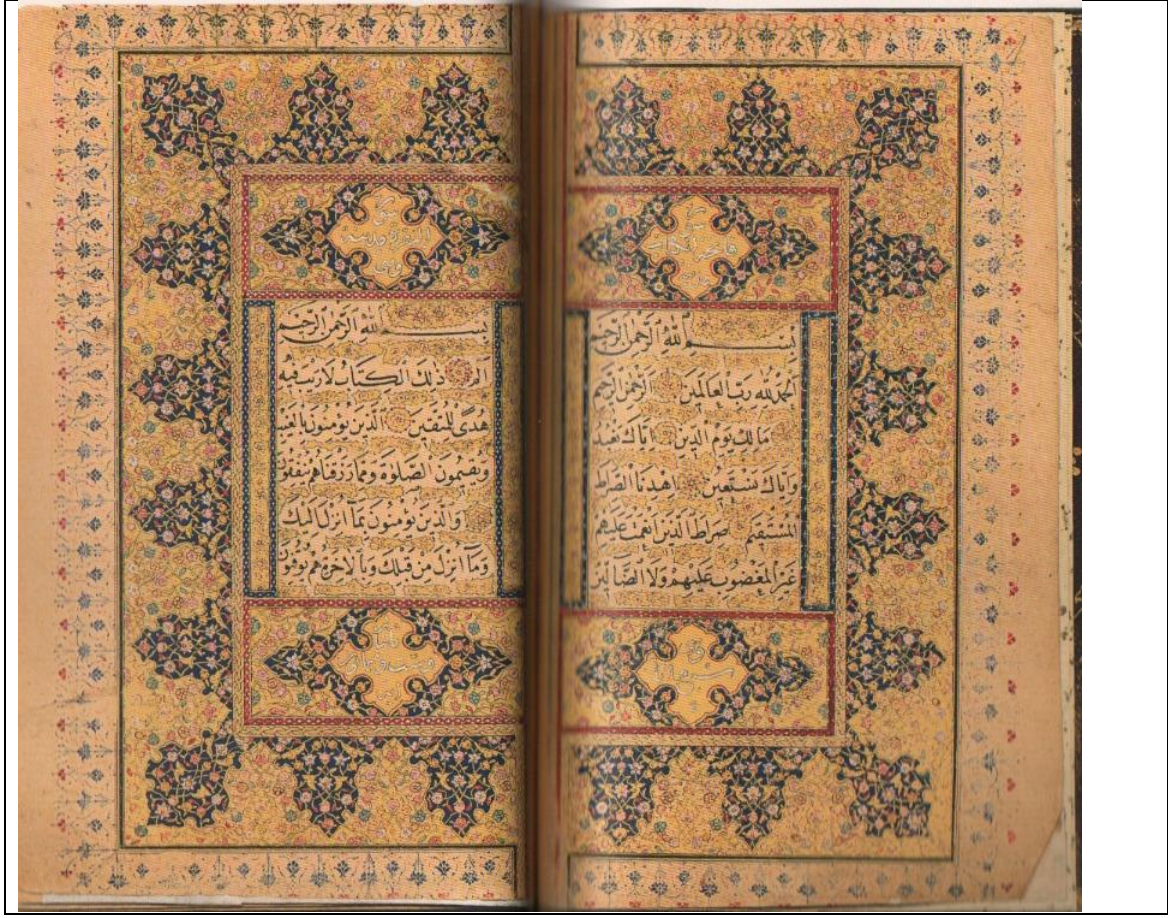
Kanbur Hasan Çelebi’ye ait bir diğer eser ise 1096/1685 tarihli Mushaf-ı Şeriftir. Bu Mushaf özel koleksiyonda korunduğu için ve hattatı Ağakapılı İsmail b. Ali olduğundan dolayı tez kapsamında ele alınmamıştır. Müzehhibi Kanbur Hasan Çelebi olması dolayısıyla sadece İstanbul’un 99 Mushaf’ı adlı kitapta bulunan görsellerine yer verilerek incelenip karşılaştırılmıştır.

Fotoğraf 130: Özel Koleksiyon, Mushaf-ı Şerif’in Cildi

Kaynak: İstanbul’un 99 Mushaf’ı, s.181

Yukarıda müzehhibi Kanbur Hasan Çelebi olan Mushaf-ı Şerif'in arka kapak, sertap ve miklep görüntüsü görülmektedir. Cildi kahverengi deridir. Mülemma ve mülevven cilt tekniğinde alttan ayırma şeklinde yapılmıştır. Arka kapak ve miklebi şemseli, köşebentli ve ara pervazlıdır. Bu alanlarda süsleme unsuru olarak hatayi grubu motifler bezelidir. Arka kapak ve sertap yer alan salbekler de hatayi motifi kullanılmıştır. Cilt süslemesi cetveller ve zencerek ile çevrilidir. İÜ.NEK. A.6549 ve TİEM 405 envanter numaralı eserin cilt kapakları ile benzerdir.

Fotoğraf 131: Özel Koleksiyon, Mushaf-ı Şerif'in Serlevha Sayfası

Kaynak: İstanbul'un 99 Mushaf'ı, s.178-179.

Yukarıda eserin serlevha sayfası karşılıklı iki sayfa halindedir. İÜ.NEK. A.6549 ve TİEM 405 envanter numaralı eserin serlevha tezhibinden farklı bir kompozisyon tasarımı kullanılmıştır. Zeminde altın ve lacivert renkleri, motiflerde ise altın, lacivert, kırmızı, mavi, pembe, sarı, beyaz ve siyah renkleri kullanılmıştır. Paftalı alan etrafı dikkörtgen formda altın, siyah ve lacivert renklerinde cetvel ile çevrelenmiştir. Tığlar

lacivert renkte hatayi grubu motif ve aralarında kırmızı renkte yarı stilize edilmiş karanfil motifi ile bezeme sonlandırılmıştır.

Fotoğraf 132: Özel Koleksiyon, Mushaf-ı Şerif'in 95^a Surebaşı ve 94^b Mushaf Gülü

Kaynak: İstanbul'un 99 Mushaf'ı, s.180

Yukarıda eserin 95^a sayfasında surebaşı örneği görülmektedir. Dikdörtgen form içerisinde ¼ simetrik surebaşı tasarımında rumi ve hatayi grubu motifler bir arada kullanılmıştır. Surebaşı tezhibinde zemin yeşil renk ile boyanmıştır. Motiflerde altın, pembe ve yeşil renkleri kullanılarak bezenmiştir. Surebaşı tezhibi devam eden “+:+:+:+” motifi kırmızı zemin üzerine beyaz ve altın cetveller ile çevrelenmiştir. Bu sure başında kullanılan motifler tez çalışması kapsamında ele alınan surebaşlarında benzerlerine rastlanılsa da farklı şekilde kullanılmıştır. 94^b sayfasında eserin aşr gülü görülmektedir. Altıgen formdaki Mushaf gülü merkezinde sıvama altın üzerine üstübeç tekniğinde beyaz mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Yazı etrafında oluşan üçgen alanlar İÜ.NEK. A.6549 numaralı eserin 218^b sayfasındaki Mushaf gülü örneği gibi kırmızı ve lacivert renklerinde boyanmıştır (bkz.fotoğraf 51). Teze konu olan 218^b Sayfasındaki

Mushaf gülü bezemesi ile benzerdir. Altın zemin üzerine penç motifleri sarı ve yeşil renklerinde boyanmıştır. Mushaf gülünün alt ve üstündeki tığ motifinde tepelik motifi sıvama altın olarak, hatayi motifi ve tirfiller lacivert renk kullanılarak negatif olarak bezenmiştir.

Fotoğraf 133: Özel Koleksiyon, Mushaf-1 Şerif'in Ketebe Sayfası

Kaynak: İstanbul'un 99 Mushaf'ı, s.181

Yukarıdaki Özel Koleksiyona ait Mushaf-1 Şerif'in ketebe sayfası süslemesi İÜ.NEK. A.6549 ve TİEM 405 envanter numaralı eserden farklı olarak bezenmiştir. Dikdörtgen alan içerisinde siyah renk mürekkep kullanılarak yazılan ketebe sayfası satır arasında dikdörtgen arasuyu bezemesinden sonra başlamaktadır. Altın zemin üzerine altın kullanılarak hatayi grubu motifler tek dal üzerinde simetrik olarak devam etmektedir. Altın ve kırmızı cetveller ile çevrelenmiştir. Ketebe yazısının en son satırının iki kenarında boş bırakılan alanların birine dikdörtgen alan içerisine altın üzerine beyaz mürekkep kullanılarak üstübeç tekniğinde müzehhibin imzası yer almaktadır. İmza etrafı altın ve siyah renk cetveller ile çevrelenmiştir. Sağ alt köşede boş alana ise rumi

motifleri üçgen şekilde altın üzerine altın kullanılarak bezenmiştir. Ketebe metni etrafı altın, siyah ve kırmızı renkte cetveller ile çevrelenmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi bünyesinde korunan A.6549 envanter numaralı Mushaf-ı Şerif XVII. yüzyıl tezhip sanatına, terminolojisine ve literatür çalışmalarına katkı sağlayacağı için seçilmiştir. Bu eserin, cildi, serlevhası, surebaşları, Mushaf gülleri, yazı arasındaki noktalama işaretleri ve ketebe sayfasındaki tezhipli alanların incelenmesi yapılmıştır. XVII. yüzyıla ait Türk İslam Eserleri Müzesinde korunan 405 envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'in tezhipli alanları ile karşılaştırılmıştır. Her iki eserin ketebe kaydı sayfalarından elde edilen bilgilere göre hattatları Hafız Osman Efendi, müzehhibleri ise Kanbur Hasan Çelebi'dir. Hem hattat hem de müzehhibinin biliniyor olması bu nadide iki eseri daha da kıymetli hale getirmektedir. Kanbur Hasan Çelebi'ye ait özel koleksiyonda muhafaza edilen bir diğer eserin cilt, serlevha, surebaşı, Mushaf gülü ve ketebe sayfası görsellerinden birer örnek verilmiştir. Bu eserin hattatının Ağakapılı İsmail bin Ali olması sebebiyle tez çalışması kapsamında ele alınmamıştır. Eserin sadece İstanbul'un 99 Mushaf'ı kitabındaki görsellerine yer verilmiştir.

Kanbur Hasan Çelebi'ye ait bu üç Mushaf tarihsel olarak incelendiğinde ilk önce H.1094 M.1682 tarihli İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi A.6549 envanter numaralı eser daha sonra TİEM. 405 envanter numaralı eser H.1096 M.1685-1686 tarihli. Özel koleksiyon da muhafaza edilen Mushaf ise H. 1096 M. 1685 tarihlenmekte olup bu eserin süslemesinin en son yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Tez çalışmasında incelenen eserlerde zahriye sayfasına rastlanılmamıştır. Eserler Kur'an-ı Kerim'in ilk suresi Fatiha'nın tamamı ve ikinci sure Bakara'nın ilk dört ayeti karşılıklı olarak süsleyen serlevha tezhibi ile başlamaktadır. Serlevha tezhipleri çok benzerdir. Kitabe tezhipleri, dış pervaz ve cetvellerinin tasarımları aynıdır; Koltuk tezhibleri ile tığ tasarımları benzerdir. Bazı tasarımların renk uygulamaları birbirinden farklılık göstermektedir. Özellikle TİEM 405 envanter numaralı eserde altın kullanım alanları daha geniş, İÜ.NEK. A.6549 envanter numaralı eserde ise altın ve lacivert rengi dengeli bir şekilde bir arada kullanılmıştır. Teze konu olan A.6549 numaralı eserin cildin de hatayi grubu motifler saz üslubunda bezenmiş, serlevha tezhibi, surebaşları, Mushaf gülleri, durakları ve ketebe sayfası tezhiplerinde hatayi grubu motif penç ve goncagülün yanı sıra rumi motifi hurdeli ve sarmal rumi çeşitlerinde kullanılmıştır. Karşılaştırmaya konu olan TİEM 405 numaralı eserin cildinde ise hatayi grubu motifler

ile birlikte bulut motifinin kullanımı tercih edilmiştir. Eserin diğer tezhipli alanlarında müzehhip A.6549 numaralı eserin tasarımına birebir benzerleri olduğu gibi çok farklı tasarımlarda çalışmış olduğu görülmektedir. Bu eserin bazı surebaşlarının üstünde bir önceki surenin sonunda yazı alanında boş kalan üçgen kısımlarında koltuk tezhibi yapması müzehhibin tasarımlarındaki ufak farklılıklarla tasarımının zenginleşmesini sağladığı anlaşılmaktadır. Müzehhibin her iki eserini dikkatle incelendiğinde, bazı bölümlerde benzerlikler olduğu görülse de farklılıklar dikkat çekmektedir.

Tez kapsamında 2 cilt kapağı, 2 karşılıklı serlevha tezhibi, 230 surebaşı tezhibi, 239 Mushaf gülü, 2 ketebe kaydı ve duraklar ele alınmıştır. İÜ.NEK. A.6549 envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'in 114 surebaşı tezhibinden 11 tanesinin görsellerine çalışmada yer verilmiştir. Surebaşı tezhipleri kompozisyon ve motif bakımından, Mushaf gülleri ise form, kompozisyon ve motif özelliklerine göre gruplandırılmıştır. Bu gruplandırma sonucunda A.6549 envanter numaralı eserde 11 farklı surebaşı tasarımı, 23 farklı Mushaf güllü tasarımı tespit edilmiştir. Mushaf gülleri form özellikleri bakımından daire/penç, damla/hatayi, yıldız, hem yıldız hem daire, beyzi/ oval, altıgen ve ikili formdaki Mushaf güllü örnekleri başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Tez içinde örneklerine yer verilmeyen 103 surebaşı ve 111 Mushaf gülü görsellerinin tasarımları aynıdır, sadece renk bakımından değişiklikler bulunmaktadır. Tasarımları aynı olan süslemelerin anlatımında sayfa numaralarına yer verilmiştir. İki eserde de genel olarak aynı hatayi ve penç motiflerinin kullanıldığı görülmüştür. Tasarımlarda tek dal olarak çalışılmış helezon sisteminde tekrardan kaçınılmıştır. Her iki eser XVII. yüzyıl tezhip sanatını ve bu dönemde sık sık rastlanılan zer-en-der-zer tekniği ve iğne perdahı uygulamasını çok güzel bir şekilde yansıtmaktadır. Tezhipli alanların birçoğunda bu uygulamaların kullanıldığı görülmektedir. Özellikle motiflerin dal ve yaprak kısımlarında sıkça kullanılmıştır.

Sayfa	1 ^b	2 ^a	16 ^a	19 ^b	22 ^b	26 ^b	29 ^b	33 ^a	35a	40 ^a	54a	57 ^b	79 ^b	82 ^b	86 ^a	89 ^a	90 ^b	101 ^a	108 ^a	178 ^a	183 ^a	184 ^b
Motif	1 ^b	2 ^a	16 ^a	19 ^b	22 ^b	26 ^b	29 ^b	33 ^a	35a	40 ^a	54a	57 ^b	79 ^b	82 ^b	86 ^a	89 ^a	90 ^b	101 ^a	108 ^a	178 ^a	183 ^a	184 ^b
Penç	X	X			X			X	X	X	X	X		X			X	X	X	X	X	X
Goncagül	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X		X		X			X	X	X
Sarmal Rumi	X	X							X											X		
Hurdeli Rumi	X	X				X	X		X		X							X		X		X
Bulut			X			X			X													
Hançer Yaprak																						
Yaprak	X	X	X	X		X	X		X		X	X	X		X	X	X	X		X	X	X
Kalp	X	X											X						X			
Üç benek	X	X		X			X							X					X			X
++:++:	X	X							X		X						X		X			
Zencerek	X	X																				
Tepelik	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X
Ortabağ	X	X							X											X	X	
Tiğ	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X		X				X		X		X
Sayfa	196 ^a	200 ^a	203 ^a	218 ^b	223 ^b	225 ^a	227 ^a	242 ^a	291 ^a	297 ^a	310 ^a	319 ^b	458 ^b	459 ^a								
Motif	196 ^a	200 ^a	203 ^a	218 ^b	223 ^b	225 ^a	227 ^a	242 ^a	291 ^a	297 ^a	310 ^a	319 ^b	458 ^b	459 ^a								
Penç	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X								
Goncagül	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X		X								
Sarmal Rumi			X				X															
Hurdeli Rumi	X		X						X	X		X		X								
Bulut	X					X																
Hançer Yaprak								X														
Yaprak	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X									
Kalp									X	X												
Üç benek			X										X									
++:++:			X				X			X		X		X								
Zencerek																						
Tepelik	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X		X								
Ortabağ			X						X	X		X		X								
Tiğ		X			X			X		X												

Tablo 1: İÜ.NEK. A.6549 Envanter Numaralı Eserin Sayfalarının Motif Bakımından İncelenmesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda A.6549 envanter numaralı eserin tez çalışması kapsamında incelenen sayfalarında görülen motifler tablolştırılmıştır. Bu kapsamda eserin 36 sayfasındaki tezhipler ele alınmıştır. 29 sayfada penç, 31 sayfasında goncagöl, 6 sayfasında sarmal rumi, 16 sayfasında hurdeli rumi, 5 sayfasında bulut, 1 sayfasında hançer yaprak, 30 sayfasında yaprak, 8 sayfasında kalp, 9 sayfasında üç benek, 13 sayfasında +:+:+:+, 3 sayfasında zencerek/geçme, 33 sayfasında tepelik, 9 sayfasında ortabağ, 17 sayfasında tığ motifi tespit edilmiştir. Tabloda tezde görsellerine yer verilen sayfalar ele alınmıştır.

Yukarıdaki tablolarda İÜ.NEK. 6549 envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'in tez çalışması kapsamında ele alınan sayfalarında görülen motifler tablolaştırılmıştır. 1^b ve 2^a serlevha sayfalarında kullanılan motiflerin birçoğunun diğer sayfalarda da sıkça tercih edildiği anlaşılmaktadır. Serlevha sayfasında olmayan ama diğer sayfalarda olan motiflere de rastlanılmıştır. Eserde hatayi grubu yaprak, penç ve goncagül motifleri, rumi motifleri, bulut motifi, cetvel ve zencerek motifleri, tepelik, ortabağ ve yanı sıra kalp motifi çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Bu tablodan da anlaşıldığı üzere motifler farklı renklerde de boyanmıştır (bkz.tablo 2 ve 3).

Tezhipli Alan Motif/Renk	Cilt	Serlevha	Mushaf Gülleri	Surebaşları	Duraklar	Tığlar
Hatayi/Goncagül	■	■	■	■		■
Penç	■	■	■	■	■	
Yaprak	■	■	■	■	■	
Karanfil		■				
Bulut			■	■		
Rumi		■	■	■		
Kalp		■	■	■		
Üç benek	■	■	■	■		
Saadet Düğümü	■					
+:+:+:+		■		■		
Zencerek	■	■				
Cetvel	■	■		■		
Altın	■	■	■	■	■	■
Lacivert		■	■	■		■
Mavi		■	■	■	■	
Kırmızı		■	■	■	■	
Sülyen		■	■	■	■	
Pembe		■	■	■		
Siyah		■	■	■	■	
Sarı		■	■	■		
Mor		■	■	■		
Beyaz		■	■	■	■	

Tablo 4: İÜ.NEK. A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in Tezhipli Alanlarında Görülen Motif ve Renkler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda Mushaf-ı Şerif'in bezemeli alanlarında (cilt, serlevha, surebaşı, vb.) görülen motifler ve renkler tablolaştırılmıştır.

Form \ Özellik	Hizb	Secde	El'cüz	İkili Mushaf Gülü	Toplam
Adet	91	14	29	1	134
Daire/Penç Formunda	31		6		37
Yıldız Formunda	14	1	6		21
Beyzi Formunda	9	11	3		23
Damla/Hatayi Formunda	15	1	7		23
Hem Yıldız/ Hem Daire Formunda	22	1	5		28
Altıgen Formunda			2		2

Tablo 5: İÜ.NEK. A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in Mushaf Gülleri Özellikleri Bakımından Sayısal İncelenmesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki teze konu olan eserin Mushaf güllerinin bulundukları sayfadaki ayetin niteliğini belirten hizb, secde ve cüz güllü olarak adlandırılan güllerin sayısal tespitleri yapılmıştır. Aynı tabloda form özellikleri bakımından Mushaf gülleri gruplandırılmıştır. İÜ.NEK. A.6549 envanter numaralı Mushaf-ı Şerif'te 134 adet Mushaf gülü tezhibi yapılmıştır. Tez çalışması kapsamında Mushaf güllerinin 23 adeti benzerlik ve farklılıkları bakımından incelenip görsellerine yer verilmiştir. Bu güllerde 14 tanesi hizb gülü, 7 tanesi cüz gülü, 1 tanesi secde gülü ve iki farklı Mushaf gülünün bir arada aynı tığ üzerinde bezenmiş şekli ise 196^b sayfasında secde ve hizb gülüdür.

Özellik Form	Sayfa No	Dikdörtgen Form	1/4 simetrisi	1/2 Simetrisi	Penç Motifi	Goncağul Motifi	Rumi Motifi	Bulut Motifi	Kalp Motifi	Altın	Lacivert	Mavi	Pembe	Turuncu	Sülyen	Mor	Sarı	Beyaz	Kırmızı
Sûretü Âl-i İmran	35 ^a	■	■		■	■	■	■		■	■	■	■	■	■	■		■	■
Sûretü'n-Nisâ	54 ^a	■	■		■	■	■			■	■	■	■		■			■	■
Sûretü'l-En'âm	90 ^b	■	■		■	■				■	■	■	■		■	■		■	
Sûretü'-A'râf	108 ^a	■		■	■				■	■	■		■	■	■			■	
Sûretü'r-Ra'd	178 ^a	■	■		■	■	■		■	■	■	■	■	■	■			■	
Sûretü İbrâhîm	183 ^a	■	■		■	■	■			■	■	■	■	■	■			■	■
Sûretü'l-İsrâ	203 ^a	■	■		■	■	■			■	■	■	■	■	■			■	
Sûretü Tâhâ	227 ^a	■	■		■	■	■		■	■	■	■	■		■			■	■
ctü' -'Ankebût	291 ^a	■	■		■	■	■		■	■		■	■					■	■
Sûretü'r-Rûm	297 ^a	■	■		■	■	■			■	■	■	■		■			■	■
Sûretü'l-Fâtur	319 ^b	■	■		■	■	■		■	■	■	■	■		■	■		■	■

Tablo 6: İÜ.NEK. A.6549 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in Surebaşı Tezhipleri Özellikleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İÜ.NEK. A.6549 envanter numaralı eserin 114 adet surebaşı tezhibinden 11 tanesi tez çalışması kapsamında incelenmiştir. Yukarıdaki tabloda 11 adet surebaşı form, kompozisyon, motif ve renk bakımından tablolastırılmıştır.

Tez çalışması kapsamında ele alınan İÜ.NEK. A.6549 envanter numaralı eser TİEM 405 numaralı Mushaf'ın ilgili görselleri ile karşılaştırılmış, müzehhip Kanbur Hasan Çelebi'ye ait bir diğer özel koleksiyon Mushaf'ın ulaşılabilen görsellerine yer verilmiştir.

Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi eserlerinde hatayi grubu motiflerin yanı sıra rumi motifini de özellikle serlevha ve surebaşı kompozisyonlarında kullanmıştır. Penç motiflerini beşli ve genellikle çarkıfelek şeklinde tasarlamıştır. İğne perdağı tekniğini Mushaf'ın tezhipli alanlarında sıkça tercih etmiştir. Serlevhanın beynesütur kısımlarında ve tığlarda negatif/çift tahrir tekniğini kullanmıştır. Altın ve lacivert renklerini kırmızı rengini oranla daha çok zemin rengi olarak kullanmıştır. Motiflerde ise pembe, mavi, mor, beyaz, sarı renklerine ek sülyen, kırmızı, siyah renklerini tercih etmiştir. Eserin cetvellerinde çoğunlukla altın, kırmızı ve lacivert renkleri kullanılmış, zencerek ve “+:+:+:+” motifleri ile bezenmiştir. Tasarımlarında bulut motifini çok az kullanmış, geometrik motiflere ise hiç rastlanılmamıştır.

Ciltlerinde pervaz kısımlarında aynı kalıp kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Şemse ve köşebent kompozisyon tasarımları birbirinden farklıdır.

XVII. yüzyıl duraklama dönemi olarak bilinmesine rağmen Kanbur Hasan Çelebi'ye ait bu 3 nadide eser Klasik dönem anlayışını devam ettirmiş ve dönemin sonlarına doğru Batı sanatından etkilenmesi sonucu yeni renkler görülmeye başlanmıştır. Dönemde sıkça kullanılan zer-en-der-zer tekniğini müzehhip de eserlerde ustaca sergilemiştir. Tez çalışmasında kapsamında araştırılan TİEM.405 envanter numaralı eserin tezhipli sayfalarının incelenmesi sonucu “Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi'nin 405 Envarter Numaralı Mushaf-I Şerif'indeki Güllerinin İncelenmesi” başlıklı makale araştırmacılara ve ilgililere sunulmuştur.

KAYNAKÇA

- Baysal, A. Fuat, “Mushaf Tezyinatının Tarih İçindeki Gelişimi” Marife, 2010, S.3, s.371.
- Birol, İnci A., Türk Tezyini Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2014.
- Birol, İnci A., “Tezhip” TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2012, C.41. s.61-62.
- Derman, F. Çiçek, “Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi” Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, C.12, s.460-477.
- Derman, F. Çiçek, “Osmanlı’da Klasik Dönem Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) Türk Tezhip Sanatının Muhteşem Çağı: 16. Yüzyıl” Hat ve Tezhip Sanatı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2012, s. 343.
- Derman, F. Çiçek, “Tezhip” TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2012, C.41, s.65-68.
- Derman, F. Çiçek, “Osmanlı İstanbul’unda Bezeme Sanatı, Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu, İstanbul, 2013 s. 501.
- Derman, M. Uğur, “Hâfız Osman” TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1997, C.15, s. 98-100.
- Derman, M. Uğur, İstanbul’un 99 Mushaf’ı, İstanbul, 2010.
- Doğru, M. Hülya, “Selçuklulardan Yirminci Yüzyıla Kadar Tezhipte, Ciltte ve Mimaride Kullanılmış Zencerekler Üzerinde Motiflerin Kökenlerine İlişkin Bir Araştırma” Sanatta Yeterlik Tezi, C.1, s.109
- Duran, Gülnur, “Tezhip” TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2012, C.41, s.63-65.
- Duran, Gülnur, “Osmanlı Tezhip Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2018, S.31, s.180-181.
- Erenuluğ, Büşra, Doğru, M. Hülya “Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi'nin 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif’indeki Güllerin İncelenmesi” Asos Journal, 2023,s.391-418.
- Ersoy, Ayla, Türk Tezhip Sanatı, İstanbul, 1988.
- Küpeli, Gülnihal, “Saray Nakkaşhanesi ve XV. Yüzyılda Osmanlı Tezhip Sanatını Şekillendiren Üsluplar” El Mecmuası, Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2009, s.474-494.
- Küpeli, Gülnihal, “Tezhip Sanatında Yenilik Arayışları: II.Bâyezid Dönemi (1481-1512)” Hat ve Tezhip Sanatı, T.C. Kültürve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2012, s.327-328.

Taşkale, Faruk “Tezhip Sanatı ve Tezhip Sanatçısı Rikkat Kunt” Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Eylül 1990, s.24-25.

Tanırdı, Zeren, “Başlangıcından Osmanlı’ya Tezhip Sanatı”, Hat Ve Tezhip Sanatı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara,2012, s.243

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, “Kutsal Risâlet” Yazma Mushaf Sergisi Katalog.

Üçer, Münevver, Kaya, “Somut Olmayan Kültürel Miras Ögesi Olarak Tezhib Sanatı” Lale Kültür Sanat ve Medeniyet Dergisi, 2020, İstanbul, s. 22-31.

Özsaygıner C, Z, “Tezhipli Kur’an-ı Kerimler”, T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1999, Ankara, s.14.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Büşra ERENULUĞ	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Sanat Tasarım ve Mimarlık
Bölüm	Geleneksel Türk Sanatları
Makale ve Bildiriler	
1. Erenuluğ, Büşra, Doğru, M. Hülya “Müzehhip Kanbur Hasan Çelebi'nin 405 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif’indeki Güllerin İncelenmesi” Asos Journal, 2023,s.391-418. (Makale)	